

דפים מהארכיון

חבלי לידה וגידול

(סיפורה של קומונה עברית)

אדם מהחוץ כי יבוא למשק, יהנה מיפי הנוף, מחיי צוותא שוקקים, מהמולת ילדים ושמחת נעורים, מהתקדמות והישגים בכל מיני שטחים — יתרגש ויגיד: „הו מה יפה אצלכם, אני פשוט מקנא בכם“, ויש לפעמים שלאחר הרהור מה, הוא גם מוסיף: „בכלל מה חסר לכם? הרי מדאגות פרנסה אתם פטורים והכל מוכן ומזומן לכם. מה יש להגיד — אנשים מאושרים“.

לא נרחיב את הדיבור על תפיסה שטחית מעין זו על חיי הקומונה. איש הקיבוץ יודע גם יודע שהקיבוץ, כמוה כארץ ישראל, אינו נקנה אלא ביסורים, ואין צריך לומר באותם ימים ראשונים ורחוקים, כאשר הבדידות והמצוקה מבפנים והזרות מבחוץ ליוו את איש הקומונה בכל אשר ילך ויעשה. בודאי שאיש הקיבוץ יודע לא פחות מזה את טעם חדוות היצירה ושמחת החיים, והוא יודע גם רגעים של עלית נשמה ואושר, אם כי אולי לא אותו האושר אליו התכוון האדם מבחוץ.

ברצוננו לגולל כאן את סיפורה של קומונה עברית בארץ החוגגת עתה את ארבעים שנות קיומה, את חבלי לידתה וצמיחתה, את גידולה והתקדמותה תוך ירידות ועליות, קשיים ומשברים, ועימה תקוה ואמונה, כי למרות הכל זאת היא הדרך ואין בלתי.

בארכיון משק יגור אפשר למצוא לא מעט מכתבים ומסמכים, פרוטוקולים מישיבות ואסיפות מימים עברו, דברי חברים על נושאים רבים ושונים, מהם על דברים שעמדו ועומדים ברומו של עולם ודברים מכבשנו של הקיבוץ על הקטנות והגדולות שבחיי יום שלו. הדברים מובאים ללא כחל ופירכוס כנתינתם וכאמירתם, ככתבם וכלשונם.

א. בטרם

ההתישבות הקואופרטיבית ו"אחווה"

בראשית היתה "אחווה", ממנה פנה ויתד למספר מפעלים חשובים בארץ והחשוב ביניהם — משק יגור. כידוע הגה את רעיון "אחווה" ד"ר נ. סירקין ונתן לו גם את הביסוס האידיאולוגי. אנו מביאים כאן קטע מדבריו רבי התוכן והפטוס גם יחד.

לא עברה שנה מן היום אשר בו נוסדה באמריקה ה"אחווה" — החברה להתישבות ואינדוסטריה קואופרטיבית בארץ-ישראל, והנסיון ההסתדרותי עלה טוב. למרות מה שהרעיון הקואופרטיבי נהגו עדיין בחינת בוסר לגבי הפועלים העברים, והחובה הציונית גם בקרב הפועלים הציונים עוד טרם התבשלה והתבגרה לרצון פועל-ציוני, הנה הסתדרו כבר ב"אחווה" כמאה חברים שהתחילו להכניס בקביעות את תשלומיהם לשיעורים. הון של חמשה עשר אלף פרנק נמצא כבר בקופת החברה, והכסף הזה נאסף בשעת משבר אקונומי באמריקה, אשר רוב הפועלים התהלכו ברחובות מחוסרי עבודה. סניפי ה"אחווה" נמצאים כבר בערים שונות; בניו-יורק, בוסטון, דיטרויט, טורונטו, בופאלה, מילווקי, פיטסבורג ומקומות אחרים. והעובדה הכי נכבדה לגבי ה"אחווה" היא הידיעה, שבאה זה לא כבר מארץ-ישראל, כי בפתחתקוה נוסד סניף של ה"אחווה" האמריקאית, המונה עשרים חבר, המתחייבים להכניס במשך שמונה שנים את הסכום הדרוש לקופה הקואופרטיבית. הדברים המעוררים אשר חברי פתחתקוה כתבו למרכז של ה"אחווה" מחזקים עוד יותר את הכרתנו ותקותנו כי עתיד יפה נשקף לחברת ה"אחווה" שהציבה לה למטרה: לסדר את המוני העם בשביל התישבות קואופרטיבית בארץ-ישראל.

"חברים!", פונים אלינו החברים מפתחתקוה, "דרכנו בטוחה ועתידנו מזהיר, מפעל כביר עומד לפנינו וההצלחה בצידי. הדבר אינו תלוי אלא באותו החומר האנושי שייכנס להבורה ויטיל על עצמו להגשים את הרעיון הגדול הזה. על החברים האלה תיפול האחריות, והכל בידיהם הם". ה"אחווה" אינה חברה להתישבות בלבד, שבאה להכשיר את תנאי התישבות בעד מספר מסוים של חבריה; היא הנה ההתגלמות של רעיון חדש, המגלה אפשרויות שונות ופרספקטיבות חדשות בעד התישבות ההמונית של הפרולטריון העברי בארץ-ישראל.

לפי הרעיון הפנימי הנאצר בה"אחווה" צריכים ועתידים כל אותם הפועלים העברים, שהתרוממו למדרגה קולטורית יותר גבוהה ואשר התעוררה בקרבם התשוקה לשיחרור סוציאלי וליצירה לאומית, להתארגן לשם ההגירה לארץ-ישראל ולשם התישבות משותפת, אשר בה יתגלמו האידיאלים הנצחיים של האנושות ושל היהדות.

והנה אין בעל דמיון והזיה כמו ההגיון, העושה לו כנפי רוח וקופץ על הדרך של המציאות המכוסה חוחים ועשבים, אבל אין יוצרת ובוראת בהיים כהמציאות המנצחת, כהנסיון שעלה יפה, המוליד במדבר דרך ועושה רכס לביקעה. אם המושבה הקואופרטיבית הראשונה של ה"אחווה" תצליח, אז תעשה לה התנועה כנפיים ותהיה להסתדרות המונית של העם.

„האחדות" מס' 31, ד' סיון תרע"ד

ייסוד „אחווה“

הרעיון קרם עור וגידים — בשנת 1914, ערב מלחמת העולם הראשונה, נוסד בפתח־תקוה הסניף הראשון של „אחווה“. להלן המסמכים הראשונים על היווסדה של „אחווה“, קשייה, לבטיה והיפושיה עד שהגיעה להחלטה על התיישבות־קבע ומהמקומות המוצעים למטרה זו „אחווה“ בוחרת ביגור.

למשרד העבודה

אנחנו התחממים מטה: נטע גולדברג, דוד גוגול, יחזקאל בית־הלחמי, יעקב פרונוֹבסקי, שמואל נתיבי מיסדים פה בארץ ישראל, סניף של התברה להתישבות קואופרטיבית „אחווה“ (גיור־יורק). „אחווה“ באמריקה נוסדה במטרה לארגן פועלים יהודים באמריקה להתישבות קואופרטיבית בארץ. אבי הרעיון הוא — נחמן סירקין. ומקבלים עלינו למלאות את התקנות הציוניות של החברה הנ"ל. (חתימות).

— בשם משרד העבודה ובשם הנהלת „אחווה“ מאשר אני את הסניף המקומי של „אחווה“ ומוסר בידי החברים הנ"ל הרשות לקבל חברים חדשים לסניף „אחווה“.

א. בלומנפלד

פתח־תקוה — כ"ח תמוז תרע"ד

לכבוד ועד קבוצת „אחווה“ פתח־תקוה

על יסוד השיחה שהיתה לנו אתמול אתכם ועם החברים ירקוני ופרונוֹבסקי, הוסכם בין הקבוצה ובין הקפא"י: (1) שקבוצת „אחווה“ נגשת תיכף לסדור עבודה פלחה; (2) כדי להוציא זה לפועל, הקפא"י מלווה לקבוצת „אחווה“ תיכף 500 פר', ובעוד שבועיים עוד 500 פר'. הכסף הזה הוא קודם כל להכנת שעורה ומספוא לבהמות. (3) הקבוצה מצידה באה תיכף בדברים לקנות זוג בהמות (סוסיים) ועגלה עם רתמות. הקבוצה תשתדל להשיג את העגלה עם הרתמות בתשלומין. בנוגע לסוסיים הקבוצה תבוא בדברים עם מר מוגילבסקי ולנסות לקנות ממנו בתשלומין ותבוא גם בדברים עם המשרד ותנסה להשיג דמי קדימה ע"ח החרישה ב„עין־חי“. (4) הקבוצה מזמינה היטה לזרעים ב„המשביר“, מעבדת תקציב מדויק לעבודת הפלחה. (5) הקבוצה מוצאת לנחוץ לחדש ולהמשיך את המשא ומתן בדבר כניסתה ל„עין־חי“. (6) במשך 10 ימים מהיום, הקבוצה מודיעה להנהלת הקפא"י, אם היא תוכל לקבל עליה טפול בדבורים. מובן טפול ע"י מומחה מקצועי. להקפא"י נחוץ לדעת בהקדם האפשרי, מפני שישנה הצעה שהקפא"י בשותפות עם אחת הקבוצות תעמיד כ"20—25 כורות דבורים. נבקשכם מאד להכין לנו סקירה ע"ד מצב הקבוצה במשק, ימי המשבר ובכלל על מהלך התפתחות הקבוצה. אם בשביל זה אחד מכם יצטרך 4—5 ימים אפילו בחפץ לב נשלם לו שכר סופרים בעד ימי הבטול. תשימו לב לבקשתנו זו.

כבוד ובברכה שלכם א. בלומנפלד

כ"ד סיון תרע"ד — 14.6.1914

מחפשים אחרי „טריטוריה“ ותכנית...

לה' א. בלומנפלד

שמענו, שפקיד יק"א ה' קלוריסקי צריך לבוא בימים אלה ליהודה. אנו מוסרים לך יפוי כח להתעניין בדבר מקומות התישבות ביהודה ושומרון שהם שיכים לחברת יק"א. המקומות ששמענו שעומדים על הפרק הם: „גור“, „שוני“ ושטח אדמה ידוע ששיך לעקרון.

כ"ז אייר תרע"ט — 27.5.1919

לחם לא לשובע...

לכ' בלומנפלד יפו
בבקשה לתת למוכ"ז 2 שקים קמח על חשבוננו ופרנק אחד במזומן — וזה יהיה מאתים פרנק, המצב אצלנו (בקבוצה) חמור מאוד. החנוני פסק את הקרדיט (אין לנו אף פרוטה במזומן). אנו חנו אובדי עצות. אולי תוכל לתת לנו איזו הלואה במזומן לכל הפחות על מאה פרנק, פשוט בכדי שיהיה לנו מה לאכול ואכילה לא כל כך טובה.

בשם קב' „אחווה“ י. פרוז'נסקי

לקראת התישבות קבע

לכ' הסתדרות הפועלים החקלאית בא"י — יפו
בזה אנו מודיעים לכם, שביום א' דראש השנה, שנה זו, היתה אסיפת חברי קב' „אחווה“ מלפנים, שהתקימה עד הוצר הגדוד העברי והחלט: (א) הקבוצה מסתדרת מחדש לשם התישבות במקום קביע בעבודה משותפת; (ב) הקבוצה שואפת ליצירת משק גדול בצורת עבודה משותפת שתאפשר מקסימום של חיים משותפים; (ג) עד שהמשק יהיה מבוסס לגמרי וישא את עצמו, מחליטה הקבוצה שהקופה תהיה משותפת, ועודף ההכנסה אחרי נכחי ההוצאות הכלליות יחלק בין החברים לפי ימי עבודתם (ד) אנו מסכימים להיות הגרעין לסדור וכבוש שטח החיילים המשוחררים, אם זה יצא לפועל השנה; (ה) עד שאפשר יהיה להסתדר במקום קבוע, על הקבוצה להשתדל שהחבריה ילמדו מקצועות שונים היכולים לעזור למשק החקלאי, שלא יהיה תלוי לגמרי בעזרה מקצועית מן החוץ. הקבוצה מונה כעת 22 חברים, בתוכם 5 משפחות, ובאסיפה הודגש הצורך והשאיפה להגדיל ולהרחיב את הקבוצה, ולפי צורך של המקום נמלא את השאיפה הזאת.

בב"ח, י. פרוז'נסקי

ד' תשרי תרפ"ב

הצעת התישבות בין ת"א — לפתח-תקוה

לקבוצת „אחווה“, לה' פרוז'נסקי.
מתנהל איה מ"מ בינינו ובין יצחק גולדברג בדבר הכירת או קנית הפרדס שלו. אנו מניחים כי כדאי הדבר וכי אפשר למסור את הפרדס לקב' פועלים וגם לסדר משק בית על שטח אדמת הבור 100 ד', ואולי גם אפשר יהיה לרכוש במשך הזמן עוד.
אנו חושבים כי יש עתיד למקום הזה. זוהי בכלל נקודה חשובה. היות ואנו יודעים כי אדם מתעניינים בענין זה, אנו מציעים לכם לענות לנו תיכף, אם אתם מוכנים לכך, אם תחליטו בחיוב בפרינציפ ויחסר לכם החומר והפרטים יצטרך אחד מכם לבוא ליפו ביום הראשון. הענין דחוף ואינו לפרסום לע"ע.
ג' טבת תרפ"ב

בשם מרכז ההסת. החקלאית, א. הרצפלד

„אחווה“ בוחרת ביגור

לכ' המרכז החקלאי של הסתדרות פועלי ארץ-ישראל.
בזה הגנו רוצים להודיע לכם, כי בשבועות ש. ז, היתה מועצה בקבוצתנו והחלטנו: להפנות את השומת לבנו להתישבות בי"ז ש"ר. מודיעים אנו לכם את זה ורוצים אנו שאתם תשתדלו בכל האפשרות להוציא לפועל שנסתדר בי"ז ש"ר.
כפי שידוע לכם החברים מטירה מסכימים מאוד להיות שכנים אנו.
אין אנו מציעים עכשיו שום תכנית, אבל כשנדע ברור, נעבד תכנית ביחד עם קבוצת טירה. ככה נדברנו עם קבוצת טירה.
פונים אנו אליכם במכתבנו זה ומבקשים אנו מכם לעזור לנו לסדורנו, ז. א. להתישבות קבועה, מפני שמצב קבוצתנו רע מאוד במצב הנוכחי כשהיא מפוזרת.
בכבוד ובב"ח בשם קבוצת „אחווה“ — י. פרוז'נסקי
הכתובת: קב. „אחווה“ בשביל כהנוביץ, הרה"כרמל חיפה.

לכבוד מר פרוז'נסקי, חיפה.
אין כעת שום מניעה ותוכלו להשתמש בשלוש מאות דונם אדמת יגור בעד הקבוצה שלכם וגם בבית לגור לפי מכתב הסתדרות הפועלים החקלאית מכ"ה כסלו.
י"ב טבת תרפ"ג
נ. גולדברג

6 אזורים

דרישת שלום ראשונה מאדמת יגור הביא ד"ר מ. זגורודסקי (מומחה לחקלאות, פעל רבות עוד בימי העליה השניה להפצת תורת החקלאות) בדו"ח שלו מיום 25.3.21, קרוב לשנתיים לפני העליה על הקרקע. זהו המסמך הרשמי הראשון אודות יגור, הנמצא ברשותנו. יש לציין את גישתו הנכונה והמרחיקה ראות של ד"ר מ. ז. לכמה בעיות יסוד כגון: פוריות הקרקע, אפשרות של חקלאות מפותחת, ייבוש הביצות ועוד.

המסמך השני — סקר של פני אדמת יגור מיום 2.5.21, חתום ע"י י. וילקנסקי ואטינגר, דומה בניסוחו ובמסקנותיו האופטימיות לדו"ח הראשון של ד"ר מ. זגורודסקי. יתכן ששני המסמכים הוכנו יחד, אם כי מפריד ביניהם זמן של חודש בערך.

ועד הצירים לארץ-ישראל, מחלקה לחקלאות ולהתישבות

ירושלים כ"ד ניסן תרפ"א — 2.5.21

א. המקום, השטח נמצא על הכביש מהיפה לנצרת, על מסילת הברזל מחיפה לצמח ובקרבת חיפה. הוא מתחיל בקילומטר 6.6 וגומר בקילומטר 11. בסוסיס מגיעים למקום הזה במשך כשעה ובאוטובוס — ב"15—20 רגע.

ב. השטח, השטח הוא לערך החצי מישור ושטוח בלי תלולים וגבעות והחצי השני — אדמת הרים ומורדים, שפועים ורמות ישרות על פני ההרים. כל השטח הזה שעוד לא הוקמו גבולותיו, אפשר לחלק ל-6 רצועות או אזורים: אזור ההרים, אזור השיפועים, רצועה בין ההרים והכביש, רצועה בין הכביש ומסילת הברזל, רצועה בין מסילת הברזל והקישון משמאל, רצועה מימין לקישון. —

ג. סוגי האדמה, אדמת המישור היא אדמת הימר. בדרך-כלל היא כולה חד-גונית. החטה הזרועה השנה משתנה חליפות לפי מחזור הזרעים: אהרי דורה היא נמוכה ואחרי שומשום במצב יפה מאד, כמו-כן משתנה היא לפי זמני הזריעה; בשיטת עבוד מתוקנת אפשר להשיג יבולים יפים ושוים מהשטח הזה.

חלק ההרים רובו מכוסה עצי-יער שכעת רועים בהם עדרי צאן ובקר ולא גותנים לו להתפתח יפה. כשיסדרו את המושבה ולא יתנו לעזים לרעות בנטיעות, אפשר יהיה להקים ולהדש את היער. שטחים רבים על הרצועה של הרמות אפשר יהיה להכשיר לפלחה ולנטיעות. רצועת השפוע תשאר ליער ולמרעה.

ד. הובשה, את רצועה ג' — בין ההרים והכביש — אפשר יהיה ליבש בהוצאות לא גדולות בערך, כי מהבצה הגדולה שבקרבת יגור ועד הקישון המרהק הוא קטן.

ה. השקאה, ע"י מי הקישון אפשר לסדר השקאה על כל השטח הישר בלי הוצאות יותר מדי גדולות. כי האדמה ברובה שטוחה וישרה.

ו. אקלים, הכפר יגור נמצא ברצועת הבצות ובמקום גמוך ולכן אין הבריאות בכפר טובה. כשייבשו את הרצועה הזאת ואז כל השטח יהיה בריא. על ההרים ועל הגבעות והמורדים יש מקומות מצוינים בנוגע לבריאות.

ז. המשק, על ידי סדור ההשקאה המשק יכול להיות הרבה יותר אינטנסיבי. על כל השטח הישר יגדלו אפסות וירקות וגם עצי-פרי מהמינים היותר טובים בהשקאה. על ההרים יטעו עצי-פרי שונים ועצי-יער.

י. וילקנסקי

ע. אטינגר

זכרון-דברים

זכרון הדברים של המהנדסים רוך, ברויאר, קראוזה, קליקשטיין ופפר מיום 12.11.21 שונה לגמרי משני המסמכים הקודמים ושונות כמובן גם המסקנות.

יש קושי מיוחד בקביעת המקום הכי מתאים בשביל בנין מושב באדמת יגור כל זמן שלא נקבע בדיוק איזה חלק הקרקע בא בחשבון בשביל הפבריקה של צמנט. בלי ספק המקום הכי מתאים בשביל המושב הוא — הגבעה שעל הק"מ 7, אבל צריך לותר עליו מפני שהוא נחוץ מאד בשביל בית החרושת. מחוץ לגבעה הזו באה בחשבון גבעה שניה — מול הק"מ 10 — אם גם היא איננה נחוצה בשביל תעשיית הצמנט, בקשר עם הזמרים הנמצאים בין ק"מ 10—11. מחוץ לשני המקומות הנזכרים למעלה, אין בכל השטח מקום מתאים בשביל בנין המושב. אפילו המקום שנדמה להכי מתאים במישור — החלק של הרבג' — גם כן אינו יכול להיות מיושב מפני קושי הקשר עם הכביש שיעלה בסך 3000—4000 ל"מ, ואין גם בטחון שיבוא על המקום הזה אשור הרופאים.

הגבעה שמול ק"מ 10 משתרעת עד הכביש של בערך 200 דונם ומרשה בנין 100 בתים עם שטח של שני דונם לכל בית.

לקרקע הכי קרובה למקום המושב הזה יש החסרון שהיא נחלקה ע"י הכביש, מסה"ב והקישון החלקות בודדות, ואיננה מתאימה לעבוד אחד כללי ע"י משק אחד (למשל, קבוצה אחת), אבל ע"י עבוד חלקי ע"י חלוקה למשפחות בודדות יש אפשרות לסדר את החלוקה באופן כזה שלא יהיה חלק אחד משני צדי מסה"ב או הקישון.

ההצעה לבנות את המושב על הגבעה שנמצאה על אדמת בלד-אישין אם אפשר לקנותה דורשת עיון מיוחד. אבל כבר נדמה שאיננה באה בחשבון מפני שהגבעה הזו יותר מדי גבוהה ובעלת מדרון חזק ואיננה מתאימה למושב גם מפני שאי אפשר לסדר שם איזו גנה מרב סלעים. בשאלת הייבוש צריך להבדיל את שאלות הבצה ע"י הכביש (בקרבת ק"מ 8) ושאלת הקישון. בשאלה הראשונה יש אפשרויות פשוטות ליבש את החלקים ע"י הכביש ומסה"ב עד הקישון בהוצאות עד 2000 ל"מ.

בנוגע לקישון מצאנו שאין אפשרות לעשות עבודות בסדר מהלכו באופן חלקי, כי אם בקשר עם כל ארכו עד הים. נחוצות מדידות איזון של כל האורך הזה, כדי שאפשר יהיה לעבוד הצעה של סדורו, והעבודה תצטרך להעשות בקשר עם הממשלה.

הנגו מוצאים לנהוץ בהינתן המקום הזה באופן מפרט ע"י רופא מומחה.

א. גליקשטיין, יוסף ברויר, שמעון רויך, ג. פפר, א. קראוז

חיפה, מוצש"ק 12.11.21

דברים בלתי אפשריים...

ביקורת מוחצת נמתחה על ידי ה' ברגר על התזכיר של וילקנסקי ואטינגר, שהואשמו על ידו שעל סמך הערכתם המוטעית הסתבכה הקרן-הקימת ברכישת אדמות בלתי-מוצלחות ויגור תוכיח...

אל הקרן הקיימת לישראל ניו-יורק ירושלים

11.5.1926

בתור הדו"ח המפורט של ישיבת ההנהלה ב-28 קראתי בהרגשת אי נעימות מיוחדת את מסירת הזיכרונות בנוגע למשא ומתן בעניני יגור. הרי פשוט כפשוטו אי אפשר להאמין שקרקעות יגור מכילות מים כשני שליש פחות מאשר בזמן שהציעו לנו את הרכישה. אני עדיין זוכר ביתר דיוק את נאומי

השבחים הנלהבים ממש של האדונים אטינגר ווילקנסקי על הקרקע הטובה ביותר שאי פעם קנינו. ופה פתאום טוענים שאין הדבר כך! הענין הוא מוזר במיוחד מפני שזה יותר משנה, כפי שכולם יודעים, נעשים וגשנים נסיונות מטעם עין-הירד להשיג את קרקע יג'ור בשביל „אחה“, אשר הינה כידוע פלוגה של עין-הירד, מאחר שלא יכולים היו להשיג את זאת באמצעי הסיפוח, בכך לפתע פתאום איכות הקרקע מוכרחה לשמש תירוץ ואני לגמרי לא מתפלא שמה' החקלאות מסייעת לנסיון זה. בכל זאת הייתי רוצה לעורר את השאלה מה בעצם הדין של המומחים שייעצו לנו בקניית הקרקע הזאת בישיבת ההנהלה, כפי שאני רואה, דובר כמה פעמים על התוצאות מן ההחלטות כגון אלה או אחרות של ההנהלה על התעמולה. אני רק יכול להודיעכם על סמך נסיוני באמריקה שהשפעה ממש הרסנית לתעמולתנו נאצלת מן הצורה בה מתנהלת מה' החקלאות שלנו. באם יתפרסם דו"ח זה על יג'ור כצן באמריקה, אזי אני משוכנע שיגרם בזה נזק לתעמולה שאין עוד לתקנו.

כאן יודעים היטב שאין המקרה של יג'ור היחידי שלגביו ההערות של המומחים שלנו בעניני רכישת קרקעות הוכחו כמוטעות לחלוטין. אמנם המקרה של יג'ור הוא כנראה מכל הבחינות גוליו הכותרת של השגיאות שבעשו.

אני מאמין שעלי לייצץ לכם שתשקלו ביתר רצינות בדעתכם את השאלה מה יש לעשות כדי לחסל לחלוטין דברים בלתי אפשריים כגון אלה.

ספורי מעשיות

אין ספק שהביטויים החריפים של ה' ברגר מקורם באכזבת ציוני גרמניה מאדמת יג'ור, שנועדה ל„בלארווייס“ ורכישתה עמדה — כפי שמעיד י. ו. — במרכז התעמולה בגרמניה. התוכנית נכשלה, כידוע, והדבר עורר רוגז רב בציונות הגרמנית, שבא לידי ביטוי במכתבו של ה' ברגר — שליח הקרנות הלאומיות — שנקלע לגרמניה באותה תקופה. יש לציין, כי תשובתו של י. וילקנסקי „לסיפורי המעשיות מאמריקה“ היא לא פחות חריפה.

מכון לחקלאות ולמדע הטבע, תחנת הנסיון החקלאית, תל-אביב

ה' ניסן תרפ"ו, 19.4.26

לכבוד הלשכה הראשית של הקרן הקיימת, ירושלים

במכתב ה' ברגר ללשכת הקה"ל מ-11 מרץ בדבר אדמת יג'ור מסופר ע"ד התהילות והתשבחות הנלהבות שהח' אטינגר והח"מ פזרו לאדמת יג'ור, וכי זוהי האדמה הכי טובה שרכשנו, ופתאים עכשיו הוגד הטיפוח מזה.

עלי להעיר, כי גם החיוב המופרז והשלילה המופרזת המיוחסים במכתב הנזכר אל חות-דעתי אינם במציאות, כי אם בדמיונו הנלהב והמופרז של ה' ברגר.

חות-הדעת הנמצאת תחת-ידי מחלקת את השטח שהראו לי (אגב הכשרת הישוב בקשה לראית את הגוש הזה, ועוד טרם סומנו הגבולות) לרצועות שונות: אדמת מישור, אדמת הרים, והאדמה שבין ההרים והכביש, ומבארית, בלי שום תהילות מופרזות, את טיב אדמת המישור בדברים אלה:

„אדמת המישור היא אדמת חימר, בדרך כלל היא כולה חד-גונית. החיטה הזרועה השנה משתנה חליפות לפי מחזור-הזרעים, אחרי דורה היא נמוכה מאד ואחרי שומשום במצב יפה מאד. כמו כן משתנה היא לפי זמני הזריעה. בשיטת עיבוד מתוקנת אפשר להשיג יבולים יפים ושונים משטח זה“.

על האקלים כתוב ג"כ בזהירות: „כפר יג'ור נמצא ברצועת הביצות ובמקום גמון, ולכן אין הבריאות בכפר טובה, כשיבשו את הרצועה הזאת, אז כל השטח יהיה בריא. על ההרים ועל הגבעות והמורדים יש מקומות מצויגים בנוגע לבריאות“.

אנחנו אמרנו, כי ע"י סידור מי הקישון למטרת השקאה, המשק יוכל להיות היותר אינטנסיבי מפני שהשטח הוא ישר ואינו דורש איוון, ולכן מוכשר הוא למספוא וירקות ולעצי פרי. בדעה זו

מהזיק הנני עוד היום. אולם מייקישון אינם מתרכזים ע"י הסידור החדש של ברויער דוקא ביגור כי אם מחולקים הם בנקודות שונות, בשביל מושבי החסידים ואחרים.

אמנם אדמת יגור משתנית מגוש גוריס ומנהלל בקרבתה היתרה לעיר. הקהק"ל, שהיא צריכה להביא בחשבון זה את העתיד ולא את ההווה בלבד, יכולה להיות מרוצה שהיא זכתה במקום זה. וניחוד אחרי אשר הוצאות סידור הקישון חלות לא על שטח מצומצם זה, כי אם מתחלקות לשטח רחבידיים שנרכש.

ובדרך כלל עלי להעיר על כל הטון המוגזם של המכתב בדברים האלה: ה' ברגר רגיל תמיד להתעטף "בטלית-התעמולה" ובכחה לצאת מגדר סמכותו ולהתערב בדברים שאינם נוגעים לו בהחלט, ושאינו לו בהם הבנה כל-שהיא. כשאני לעצמי נזהר הייתי תמיד למלא תפקיד של מומחה כחבר הדיקטוריון, באשר לא הפצתי להטיל את מומחיותי על חברי, כי אם נשענתי על הות'דעות אחרים. (במקרה יגור לא הייתי עוד בדיקטוריון). אני, איפוא, בהחלט אוביקטיבי, ואיני יודע אף מקרה אחד שהקרן הקיימת קנתה אדמה רעה. מה פירוש הפסוק: "יודעים אל נכון, כי מקרה יגור אינו היחיד, במקום שהערכות מומחינו היו מוטעות לגמרי ברכישת אדמה". והמליצה: "איין גלאנץ-שטיק פון פעהלערן". מה טיבה? הכמת התעמולה אינה בשמים ואינה נעלמת ממני. כל סיפורי המעשיות מאמריקה אינם מטילים עלי אימה, שאת טיבה אני מכיר.

יגור אולי עמדה זמן מה במרכז התעמולה בגרמניה, אולם, על כל פנים איננה טבורה של ארץ-ישראל, שתוביל בשדה התעמולה באמריקה לאותן התוצאות המוגזמות שח' ברגר בקנאות העזה מציין אותה.

י. וילקנסקי

בלאו-ווייס רוצה לדעת

המתהרה העיקרי והרציני ביותר של קבוצת "אחזה" היתה קבוצת "בלאו-ווייס" (תכלת-לבן), אותה הזכרנו קודם בקשר למכתבו של ברגר. אנשי קבוצה זאת, יוצאי גרמניה, שמנו עשרים וכמה חברים השתכנו על אדמת יגור, (בסביבת הבריכה של היום), חצי שנה בערך אחרי שקבוצת "אחזה" עברה מגבעת נשר למקום הקבוע. הם לא החזיקו מעמד ואחרי כמה חדשים התפורו. במכתב הקבוצה למחלקת ההתישבות נרמזות בין היתר עזיבת המקום בגלל הקשיים השונים "במקום זה המסוכן בקדחת".

יעגור, ל' ניסן תרפ"ד

לכבוד המחלקה להתישבות שע"י ההנהלה הציונית,
ירושלים

המשא ומתן, שהתנהל בהנהלת הקהק"ל עד היום בענין הייבוש ביעזור היה בלי תוצאות מוחלטות, מכיון, שאין הגיון בדבר להשאר הלאה על אדמה, המסכנת בקדחת זו, אם אין תקוה להבראת המקום בקרוב ולא תובטח במדה מספקת ההתחלה בעבודות החקלאיות, דרושה לקבוצה החלטה אחרונה ותשובה מסוימת בשלושה הדברים הבאים להלן:

(א) לפי דעתו של המהנדס, ה' בראויר, נחוצה עבודת בדיקה לפני העבודות העקרויות ודרושה החלטה מיידית על דבר התחלת עבודות ההכנה האלו. דחוי התחלת העבודות, אפילו לזמן קצר, יכול לגרום הפסד שנת עבודה שלמה ולהארכת המצב של קדחת קשה במדה מרובה. החלטה מיידית דרושה גם משום זה, היות ומסיבות טכניות יעברו עוד שבועות אחדים מזמן קבלת ההחלטה עד להתחלה בעבודה הממשית.

ב) מצב הקבוצה הנוכחי, בלי אשור קנית האדמה „קושן“, כשהיא תלויה בעבודה צדדית מקריית ואין לרשותה אדמה, הוא בלי יסוד כלכלי ואי אפשר להחזיק בו. לכל הפחות צריך להשיג חוזה, המאפשר לקבוצה את התחלת עבוד האדמה, בלי שתהיה הפרעה מצד הפלחים, הוכרי האדמה הנוכחיים, אחרי צירם את תבואות החורף.

ג) כפי שידוע לנו גם הנהלת הקה"ק וגם המומחים, שדנו על דבר הייבוש, היוו את דעתם, שהוצאות היבוש היסודי של אדמת יעזור משתלמת רק על שטה יותר גדול מהשטח הנוכחי השייך לקה"ק. נדמה לנו, שבחות דעה זו תלויה החלטתכם בדבר הייבוש. מצד שני אנו מפנים את תשומת לבכם לזה, כמו שהדגשנו כבר מקודם, שהקבוצה זקוקה לתוספת אנשים, במדה חשובה, מחוגי ה„בלוי" וייס" בגרמניה, ושהיא בדרשה להתישב, יצאה תמיד מנקודת השקפה זו, שתנתן לה האפשרות הטכנית להרחבת ישובה. בעצם ישנה אפשרות כזו לקנות ע"י החברה להכשרת הישוב את האדמה הנובלת את אדמת הקה"ק. סבורים אנו, שהתענינות הקה"ק בגרמניה בשאלת יעזור תקיף גם את הגקודה הישובית החדשה הזו ושהיא תהיה מוכנה לערב גם בעד גאולתה.

הננו לסיים את מכתבנו, שתכליתו — בקצור — לקבל תשובה ברורה ודפיניטיבית על שלש השאלות האלו :

(א) על דבר התחלה מידית בעבודות הכשרת היבוש ;

(ב) על דבר השגת ה„קושן“ ;

(ג) על דבר היבוש כולו עם קנית אדמה נוספת ביעזור.

אנו מדגישים, שמצב בלתי ברור וחסר כוון לעתידנו הקרוב, מפריע לעבודה היומיומית ואינו מאפשר קיום הקבוצה על המקום, המסוכן בקדחת. על־כן מוכרחים נהיה לקבל דחוי החלטותיכם כדחוי בכלל.

בשם הקבוצה

ל. כהן

„חברי אחוה עובדים במסירות“

כידוע עלו אנשי „אחוה“ על אדמת יגור ללא הסכמתם של המוסדות המיישבים, הואיל והמקום הזה נועד לקבוצת „תכלת־לבן“, לה היה עורף חזק בדמות ההסתדרות הציונית בגרמניה, אשר מימנה את רכישת האדמות הללו. אנשי „אחוה“, יוצאי רוסיה, החליטו גם כן לחפש להם עורף, וכאשר אחרי מהפכת אוקטובר הורד המסך על יהדות רוסיה ומוסדותיה, הם פנו, כנראה להסתדרות הציונית בליטא, אשר היתה קודם, חלק מיהדות רוסיה ומההסתדרות הציונית בארץ זו. במכתב החריף של מ. א. לקק"ל בליטא אפשר לשמוע הדים מפניה זאת.

י"ד שבט תרפ"ד, 20.1.24

לכבוד הלשכה המרכזית של הקרן הקיימת לישראל
קובנה

קבלנו את מכתבכם מ"ג טבת (31.12.23), ואנו מתרעמים מאד מאד על נוסחת המכתב. במכתב הזה נמצאות פסקאות כאלו : „... למרות הבטחה זו — התחרט הדירקטוריום ומסר שטח־אדמה זו לאחרים“ ; „...בכלל אין אנו יכולים להאמין, כי דברים כאלה הולכים ונעשים בארץ ע"י הדירקטוריום...“ „...אילו היה הדבר נודע במדינותינו, כי החלוצים שלנו נגזלים ועשוקי־קרקע הם“. אני מוחה בכל תוקף נגד הדברים האלה, ובשום אופן לא נוכל לסבול עוד שיכתבו למוסד שלנו בטון כזה. הדירקטוריון של הקהק"ל מעולם לא גזל את החלוצים — לא שלכם ולא אחרים. שום דברים נוראים אינם נעשים בארץ. ועוד לא קרה אף מקרה אחד, שמה שהדירקטוריון הבטיח — לא ימלא. אבל מעולם לא ימלא הדירק"ט טוריון שום הבטחות שניתנו אולי ע"י אחרים — שלא היתה להם שום זכות לכך.

ועכשיו לנוכח העובדא. על אדמת יגור, בקרבת חיפה, התישבה לפני שנה, באופן זמני, קבוצת „אחזה“, כמו שהקבוצות מתישבות תדיר על חלקות-אדמה שונות של הקהק"ל באופן זמני, ואין זה מחייב כלל את הדירקטוריון של הקהק"ל למסור את האדמה למתישבים האלה. השטח מאדמת יגור, שנקנה ע"י הקהק"ל, הובטח ע"י הדירקטוריון להסתדרות הציונית בגרמניה ולהסתדרות הציונית בבלגריה בשביל מושבות ארציות. וכפי שאתם אולי קוראים ב„יודישה רונדשאו“, זה מזמן נעשית תעמולה לקהק"ל בגרמניה, ובהצלחה בשם „יגור“. בקרלסבד, בסוף השנה העברה, היתה לי שיחה עם ב"כ ציוני גרמניה ועם ב"כ „אחזה“. אמרתי להם אז בפירושי, כי שטח-האדמה ביגור שנקנה ע"י הקהק"ל — הוא בעיקר בשביל בני גרמניה ואח"כ בשביל בני בולגריה, ואם אח"כ עוד תשאר אדמה — רק אז יהיה השטח הנשאר בשביל חברי „אחזה“. כאשר שבת לי לא? וגישנו אל ענין יגור — הוברר, כי כל הענין לא במהרה יגמר, באשר שם נחוצה עבודה גדולה של הבראה ויבוש, כי דרך האדמה הזאת עובר נחל קישון העוזב מאד, בשביל העבודה הזאת נחוצים סכומים עצומים. מנהלים אנהנו עכשיו מ"מ עם בני גרמניה, שהם ישתתפו גם בעבודת ההבראה. השאלה הזאת עוד לא נפתרה. באותו זמן באו לארץ-ישראל באיכות ציוני בולגריה והם הסתלקו מאדמת יגור ובהרו באדמה אחרת.

ע"י זה יש יותר תקוה כי תשאר ביגור אדמה גם בשביל חברי „אחזה“. או אם בכלל ידחה ענין יגור עד אחרי היות לקהק"ל אמצעים בשביל-ההבראה. אז, כמובן, לחברי „אחזה“ תהיה הנכות על אדמת הקהק"ל במקום אחר — כמו לקבוצות אחרות של חלוצים היושבים גם הם בארץ מספר שנים ועובדים במסירות כמו חברי „אחזה“. בשבילנו אין הבדל בין בני ליטא ובין בני מרוקו ובני ארץ אחרת — כולם יהודים, ולכולם יש רשות לדרוש מהנהלה הראשית של הקהק"ל אדמה להתישבות. והדירקטוריון של הקהק"ל הוא הכי אובייקטיבי בחלוקת אדמה. אם לכם, יהודי ליטא, קרובים חברי „אחזה“ ביותר, וזה מובן — כמו לבני גרמניה יוצאי גרמניה ולבני בולגריה יוצאי בולגריה, אז עליכם רק למהר ולהוציא לפועל את התחייבותכם ע"ד אסוף כספים בשביל הקהק"ל, די קניית 5,000 דונם אדמה. ואז, כמובן, תהיה לכם זכות יורידית ומוסרית לדרוש, כי חברי „אחזה“ יהיו הראשונים שיזכו באדמה שתיקנה בכספכם. אולם, לצערי הרב אינני רואה כלל את הזריזות הגדולה למלא ולקיים את התחייבותכם, שנחתמה עוד לפני ארבעה חדשים לאגר. וילקנסקי.

זהו המצב האמיתי. אולי הטון של המכתב שלי חריף מעט יותר מדי, אבל אתם אשמים בו. עיינו בכבר ראש במכתבכם (העתקה) ותראו, שלקבלת תשובה אחרת לא יכלתם לחכות.

בברכת ציון וירושלים ובכבוד

מ. א.

חלוקת אדמת יגור

הדין-ודברים עם קבוצת תכלת-לבן — היא קבוצת „צבי“ — נמשך זמן רב, מעיד על כך הקטע מפרוטוקול של ישיבת הדירקטוריון של הקהק"ל מיום 28.1.26.

מוסרים שבנגוד לדעה הקודמת התברר אחרי החקירות האחרונות, שאדמת יגור מוכשרת להשקאה רק בחלק קטן מאד. באופן כזה יצטרכו להתישבות של משפחה על המקום הזה שטח יותר גדול משחשבו מקודם ויהיה קושי ביסוד שתי נקודות ישוביות: „אחזה“ ו„תכלת לבן“. אחרי דין ודברים מפורטים מחליטים:

1. הדירקטוריון של הקהק"ל מחזיק בהבטחתו הקודמת לשמור בשביל התישבות של „תכלת לבן“ 1500 זונם מאדמת יגור.
2. לדרוש מהנהלת „תכלת לבן“ להציע רשימה של המתישבים הבאים בחשבון בציון הכשרתם החקלאית ואמצעייהם הכספיים. הרשימה הזאת תבחן על ידי המחלקה להתישבות של הנהלה הציונית.
3. לדרוש מ„תכלת לבן“, אם האחרונה מחליטה לקבל את האדמה הזאת, לשלוח את חבריה במשך הקיץ על האדמה כדי שיוכלו להתחיל בהתחלת השנה החקלאית החדשה תרפ"ז בעבודות החקלאיות הרגילות.
4. להפנות את תשומת לב החברה „תכלת לבן“ לקשיים הקשורים עם התישבות על אדמת יגור: שטח בלתי מספיק, תנאי המים וכו' על החברה לשלח מומחים מתוכה על האדמה כדי לחקור את האפשרויות של התישבותם באופן יסודי.

ב. העליה על הקרקע

ב"י טבת תרפ"ג עלתה קבוצה של תשעה חברי "אחיה" על קרקע יגור והשתכנו בחושות הערביות שעל גבעת נשור. את עניני הקבוצה כלפי חוץ במשך הודשים הראשונים ניהל הח' יעקב פרויזנסקי—אחיה (עינת). כאשר הוא חזר לפתח-תקוה בכדי לארגן חבורות "מעבר" לכיבוש העבודה במושבות העיניים עברו לידי יואל ברגמן ז"ל. לא הרבו או לכתוב מכתבים ואין צריך לומר, שלא כתבו פרוטוקולים. אבל מעט המכתבים שנשארו משקפים נאמנה לא רק את הדלות, הבדידות והמצוקה, בהם נמצאה הקבוצה הקטנה באותם ימים ראשונים, אלא גם המרץ, הרצון והתקוה לצאת למרחב. הדו"ח הראשון שנמצא בידנו מתאר את המצב כפי שהוא.

יגור ט"ז אדר תרפ"ג, 1923

לכ"ב המרכז החקלאי של ההסתדר. הכללית בא"י

טרם הספקנו לקנות עוד פרות אבל אנו מחכים כל יום שיביאו לנו פרות. זה 3 ימים שחבר אחד מאתנו מסתובב בסביבת פ"ת בחפוש פרות ומקוים אנו שהשבוע ישוב. בכלל הספקנו: לחרש ולזרע חטה ושבילת-שועל כמאה וחמישים או מאתיים דונם. חוץ מזה זרענו גנה בערך 5 דונם עם תפוחי-אדמה, בצל, שעועית ומלפפונים וקנינו פרות תכף עם עלייתנו הנה.

הפרות עלו לנו ביחד עם ההוצאות	--	101,180 ל"מ
בשדה הכנסנו עבודה וזריעה בסכום	--	35,065 ל"מ
בגנה הכנסנו עבודה וזרעים	--	6,300 ל"מ
קנינו כלי עבודה שונים	--	12,500 ל"מ

זהו מה שעשינו בזמן עלייתנו הנה בקבלנו 149,500 ל"מ. יש לנו עכשיו 2 פרות הולכות גזעיות, עגלה שצריכה להמליט ושתי עגלות קטנות כלן גזעיות, 2 סוסים ועגלה ומחרשה וכלים שונים הרבה מאד עבודה הכנסנו בתקון הבתים לאפשר כניסתנו לפה וכניסת הפרות. הכינונו עכשיו רפת טובה ומחכים אנו לפרות שיביאו לנו השבוע.

נמצאים אנו פה על המקום 9 חברים. המשק מעסיק 2—3 אנשים והשאר מחפשים עבודה בעיר ובזמן שמוצאים עבודה עליהם ללכת רגלי כל יום הלך ושוב. זה קשה מאד. אבל יותר גרוע הוא המצב שאין עבודה צדדית. עם הליכתנו הנה, הפסיקה כל עבודה צדדית בשבילנו, לרגלי זה שאין אנחנו יכולים להמצא כל היום בלשכה ולדרוש עבודה, ולשכת העבודה בעצמה לא רק שאינה דואגת לעבודה בשבילנו, אלא אמרו לנו בפרוש שהם לא חושבים שעליהם לדאוג לנו מכיון שאנו מסודרים ושאלה העבודה עומדת אצלנו בכל תקפה, עד סוף טבת נמשכה העבודה שהתחלנו בה לפני עלייתנו הנה ומאז אין לנו עבודה צדדית ואין אנו יודעים איך לפתור אותה. אולי כדאי שתבוא דרישה מכם למועצת הסת. הבנין שבחיפה שעליהם לדאוג לנו לעבודה. אנו מצדנו ג"כ נפנה אליהם באופן רשמי (בע"פ דברנו לא פעם).

מהכסף שקבלנו בחדש זה 125 ל"מ, מוכרחים היינו לשלם חובות קודמים כארבעים לירות, אבל אנו בכל זאת מתאמצים לקנות פרות בעד 100 ל"מ, ואין אנו משאירים לנו שום כסף להכנת אכל לפרות ולבהמות.

מעסיקה אותנו מאד מאד שאלת אפשרות השגת כסף לקנית עופות, עד עכשיו לא יכלנו להוריד איזה פונטים בשביל זה ועדין אין אף עוף אחד בחצר, באותו הזמן שהמקום מתאים מאד לסוור משק עופות טוב ובטח שיכניס לרגלי הקרבה לעיר.

לו יכולנו לסדר אמצעים בשביל קנית אינקובטור ועופות, היה זה מכניס לנו, גם פותר את בעית הבטלה של האנשים וגם היה מטיב את מצבנו. אבל יותר מהכל מכביד עלינו אי הקביעות. עדין אין אנו יודעים מצב קנית האדמה בשבילנו ופה אנו נמצאים במצב שאסור לנו לעשות פה כלום, שום דבר

יסודי, מפני שעלינו, לפי החוזה לעזוב בעוד חודש—חדשיים את המקום ובמצב כזה הרבה ימים הולכים לבטלה, הרבה דברים אינם נעשים ומכרחים אנו לפעמים להוציא כסף מזומן על דברים שיכולנו כבר לסדר בעצמנו. אנו דורשים ומבקשים מכם להביא לידי גמר את ענין קנית האדמה בשבילנו, נעמוד אתכם בקשר הדוק וגודיע לכם כל חדש במצבנו.

בברכת חברים, י. פרוזנסקי

על יד ביתנו יש אבן

קבוצת „אחזה“ שהשתכנה בסלמיה (גבעת נשר) לא היתה, כנראה, מפורסמת ביותר ולכן היה צורך לתאר את מקום הימצאה ע"י סימן מובהק...

לכב' הנהלת „החקלאית“

בטבריה

בוזה אנו פונים אליכם עוד פעם שתכניסו את הפרות שלנו לאחריות החברה לרגל זה שהגדלנו את המשק שלנו. כ"כ אנו רוצים להעיר את תשומת לבכם לזה שמקומנו הוא לא רחוק מהעיר חיפה, ומשך 15 רגע באוטומוביל או שעה אחת בעגלה יכולים לספק כל עזרה נחוצה. בטוחים אנו שהפעם תקבלו את הצעתנו.

בכבוד רב, י. פרוזנסקי

המשק שלנו הוא עכשיו 5 פרות חולבות, מבכירה אחת, 2 עגלות קטנות, חמור וזוג סוסים. הבתים שלנו נמצאים על הקילומטר השביעי מהיפה לנצרת, על יד ביתנו יש אבן המסמנת את הכביש וכתוב עליה 7.

י. פ.

אינקובטור ראשון

ועוד שני מכתבים על צעדים ראשונים לביסוס המשק הקטן על ידי השגת אינקובטור ושליחת חבר להתמחות בגידול עופות.

לכב' המחלקה להתישבות חקלאית של ההנהלה הציונית

למר דוד שטרן שלום

בוזה הננו מאשרים את קבלת 25 לי"מ (עשרים וחמש) ביום ג' שבוע זה. אנו מרשים גם להודיע לכם שהוצאנו את הכסף כפי שפרטנו בזמן היותך ביג'ור; חלק נתנו בעד הפר לקבוצת טירה, הזמנו עגלה יחידה, ועומדים אנו בקניית זוג בהמות עבודה שאת הכסף אנו מקוים להשיג מכם כפי שהבטחתם — בחודש יוני.

לבסוף אנו רוצים לפנות אליכם בבקשה לאפשר לנו להשיג כעשרים עופות בנות שנה מבן-שמן. הטעם שאנו פונים אליכם הוא: השגנו מהקפא"י* אינקובטור ועשינו נסיון: ממאתיים ארבעים ושמונה (248) ביצים שהכנסנו יש לנו עכשיו 206 אפרוחים. לרגל איי אפשרות להשיג ביצים טובות, שמנו בו ביצים מהבא ליד ואנו רוצים שנוכל בסיוון הבא להכניס לתוך האינקובטור ביצים טובות, ורק על ידי זה שנשיג כבר עכשיו עופות טובים בני שנה תהיה לנו האפשרות הזאת. מקוים אנו שתעשו הכל מה שביכולתכם לאפשר לנו את בקשתנו. לתשובתכם אנו מחכים.

בכבוד וברכת חברים בשם קבוצת „אחזה“ — „יג'ור“

י. פרוזנסקי

יגור ד' ניסן תרפ"ג

(* קופת פועלי א"י. נוסדה ע"י הברית העולמית פועלי-ציון ובעלותה).

יחס רע ללא סיבה

מעל לכל העיקה הארעיות על הקבוצה, שהיתה תלויה בהסדי בעל-בית-
תרשות נשר, הלה לא האיר פנים לאנשי „אחזה“.

לכב' המחלקה להתישבות הקלאית
שע"י ההנהלה הציונית

בנוגע לחכירת האדמה מידי פולק: אין לנו שום אפשרות לבוא עם הנ"ל במו"מ לרגל יחסו הרע אלינו בלי שום סבה ומפני זה מחכים אנו מכם, אולי תוכלו לעשות איזה דבר בענין האדמה מפני שבלעדי זה אין לנו שום אפשרות ורשות קיום. לרגלי אי-ברור שאלת האדמה עומדים הסוסים בטלים מפני שאי אפשר לצאת ולהכין את השטח. מהמכתב של המרכז החקלאי נודע לנו שיש אדם בשם קפלן שהוא הנהו הב"כ של חברת „מלט“, אולי אתם יכולים לדבר איתו ולגמור איתו את הענין. יגור י"ב תמוז תרפ"ג
בכבוד ובברכת עבודה י. פרוינדסקי.

לאן?

י. פרוינדסקי נסע, את הענינים בשם קב' „אחזה“ מנהל עתה יואל ברגמן.
נתחלפו הנציגים, אבל הבעיות והצרות נשארו כמו שהיו. עוד לא הספיקו להתחמם והנה צריך לעזוב את המקום. לאן?

יום ב' כ"ד אב תרפ"ג, יגור

לכ' המרכז החקלאי של הסתדרות העובדים
שניארסון, אחד מפקידי חברת מלט היה היום אצלנו והודיע שבמשך שבועיים עלינו לפנות את המקום מכיון שנגשים לסדור „קזרמה“ (הבטוי שלו) בשביל הפועלים. אנחנו אמרנו לו שיפנה למרכז ואם נקבל פקודה מהמרכז או נעזוב את המקום. ומה לעשות עכשיו?
אני חושב שיכולים לדחות את זה להדשה-חדשיים.
שניארסון פהדן גדול הוא הושב שנתעקש ולא נרצה לזנו. בכל אופן אנחנו תלויים עכשיו באויר. תסדרו איזה דבר שהוא.
בשם קב' „אחזה“ י. ברגמן

מקום פתוח מכל הצדדים

והנה הודעה ראשונה לשלטונות על העליה למקום הקבוע — הקילומטר
העשירי — הלא הוא יגור.

לכ' מושל מחוז חיפה

בוה אנחנו מודיעים לכ' שאנחנו קבוצת „אחזה“ יגור במספר של 24 אנשים גברים ונשים עברנו לקילומטר העשירי וכבר גומרים את הצריפים. מכיון שהמקום, איפה שאנחנו יושבים פתוח מכל הצדדים ובמקרה של התנפלות אין אצלנו במה להגן על הרכוש שלנו, ועל הנפשות ג"כ — אנחנו מבקשים שיתנו לנו עשרה ריבים ראויים לשמוש וגם כדורים במספר מספיק וזה יאפשר את ההגנה על המקום במקרה של התנפלות.
אנחנו מקוים שכ' לא ישיב את פנינו ריקם.

הכתובת: חיפה, המשביר בשביל קב' „אחזה“ יגור לידי ברגמן.

ברגשי כבוד יואל ברגמן.

4.10.23, יגור

סוף סוף נזכרתם

המכתב למרכז החקלאי מבטא את המצב לאמיתו. "למצב כזה לא זכה אף קיבוץ אחד בא"י."

לכ' המרכז החקלאי של הסדרות העובדים בא"י.
מכתבכם מספר 613 קבלנו. סוף כל סוף נזכרתם שישנה עוד נקודה. ישנה עוד קבוצה ושמה "אחוח". יש עוד קבוץ של פועלים שכדאי לבוא בכתובים לפעמים. אנחנו חושבים שהמצב שלנו ברור בשבילכם, אבל יש מצב ויש מצב; יש זמן ויש זמן. אנחנו נמצאים במצב יוצא מגדר הרגיל. למצב כזה לא זכה אף קבוץ אחד בא"י. רק דבר אחד חסר לנו, דבר אחד אנחנו דורשים: הלוואה בפעם אחת — ולא קטנה. וזה דבר אפשרי, זה דבר הכרחי. הלוואה השנה תאפשר את קיומנו לשנה הבאה בלי תקציבים, ה"7 חודשים הראשונים יצאו ברוח קטן, למרות שעברנו ליגור מאוחר מאד וכמעט ולא הספקנו כלום להכין. את כל הכסף שקבלנו עד השנה החדשה הכנסנו למשק חוץ מהכסף הפרטי שלנו (יותר מ-100 לירות) שהרוחנו מעבודה צדדית. את הבנינים אנחנו גומרים וזה יעלה לנו בסכום של 450 לירות. 3 צריפים בשביל החברים בכל צריף 3 חדרים. 1 מטבח ואולם גדול. 1 רפת גדולה בשביל 16 פרות. 1 מחסן בשביל תבואה, אורות ל-4 זוגות בהמות עבודה. 1 מחסן קטן ומכבסוז. גם תנור גדול. זה הכל יעלה לנו לא יותר מהסכום הנזכר לעיל. יום ד' ה' כסלו תרפ"ד

הזורעים בדמעה

הפרות טרם הגיעו, אותו הדבר הסוסות. כסף אין, אבל "אנחנו ממשיכים לזרוע" ... שני מכתבים באותו נושא זריעה.

לכ' הנהלת המשביר.
אם אפשר במקום קמה שאנחנו לוקחים בהמשכיר לתת לנו ששה קנטר חיטה בשביל זריעה. נא לסדר את זה בהקדם האפשרי.
יום ב' א' שבט יעזור.
לכ' המחלקה להתישבות חקלאית של ההנהלה הציונית בא"י.
למר ד. שטרן.

מכתבו מספר 1189 קבלנו. אנחנו מוכרחים היינו לחתום על השטר מכיון שרצו להפסיק לנו את הקרדיט ואת הידיעה ע"ד התשלום קבלנו ב-30 לדצמבר ולא היינו מוכנים לזה וגם החתימה היתה על סמך הבטחתו שבמשך דצמבר יעבירו לנו 100 לירות. לפי שעה אין לנו מקום מאיפה לקחת כסף. האם מהגורן, מהיקב? הכל עוד בהתחלת העבודה ואי אפשר בשנה הראשונה לצאת מהמצב ובאותו הזמן שלוקחים מהתקציב הקצוץ והמוקצץ ומכניסים בבנינים, בשביל המשק נשאר מעט. אנחנו חושבים לסדר את חיינו בשנה הראשונה, שלא נהיה זקוקים לתקציבים בשנה השניה. מובן שיתחשבו עם הדרישות הצודקות שלנו, יבססו אותנו, את הפרות מבירות טרם הביאו וגם אין שום ידיעות בנוגע לסוסות. סקלנו חלקה של 12 דונם בשביל הטבק. סדרנו את המשתלות. אנחנו ממשיכים לזרוע.
יום ב' א' שבט, יעזור

י. ברגמן

אבל לא על הלחם לבד

לועדת התרבות המרכזית

ת. י.

בדאי ידוע לכם שישנה נקודה חדשה בא"י ושמה יגור, ובנקודה הזאת נמצאים 25 פועלים שצמאים למלה חיה, לדבר שכתוב בשחור על גבי לבן, כלומר לספרים. השתדלו להמציא לנו ספרים מהכ"חדישים.

י. ברגמן

י"א חשון תרפ"ד

ג. ביצות וקדחת

הנקודה הכי מסוכנת...

מסיפורי חברים, מתקופת-בראשית זאת, מתקבלת תמונה עגומה למדי, איך הקדחת הפילה את כולם. לא היה מי שיעבוד ואפילו מי שיסעד את החולים. קדחת, בלעז חנינין ועבדו, הקבוצה שילמה, כידוע, מס יקר עד שהתגברה על ייתושי האנופלס. היא איבדה את בחיר חבריה, את יואל ברגמן — החולם והלוחם למען יגור גדולה, אשר הקדחת הכריעה אותו למות שנתיים אחרי העליה על הקרקע. להלן כמה מכתבים של המוסדות, אשר טיפלו בענין זה.

לכבוד המחלקה להתישבות

י ר ו ש ל י ם

ה נ ד ו ן : התישבות באדמת יעזור

ביחס למושבה החדשה העומדת להוסד באדמת יעזור הנני רוצה להעיר שהמקום איפה שבונים את הצריף איננו מוכשר להתישבות מפני קרבתו לבצות גדולות בשטח הקישון. בקרנו את השטה בזהירות ומצאנו שאיזו נקודה שהיא בין קילומטר 8 ו-9.5 יהיה די כטוח, אבל הנקודה הנוכחית היא הכי מסוכנת מאלה שהיה אפשר לבחור.

אין לנו כל מושג מהסיבה שהמריצה אתכם לבחור דוקא בנקודה הזאת, ככלל הננו מתפלאים מזה שבהרתם באיזו נקודה מבלי להתיעץ בראשונה עם המוסד שתפקידו העבודה האנטי-מלרית במושבות העבריות. למרות זה הננו חושבים לחובתנו להודיע לכם מה שמצאנו ולחיות דעתנו שבנין מושבה בנקודה הנ"ל יעמיד את האנשים בסכנת מלריה בלי כל נחיצות. אם ימשיכו בכ"א להעמיד את הצריפים במקום הנ"ל האחריות תפול על אלה הבוחרים מקומות להתישבות בלי לשים לב לדרישות הבריאות.

מוסד החקירת המלריה, מחלקת הבריאות — חיפה.

י"ד תשרי תרפ"ד

ד"ר קליגר

לכבוד הדר. י. קליגר מחלקת הבריאות

ח י פ ה

בתשובה למכתב כ' מיום ו' לח. ז. הננו בזה להודיע לו :

הנקודה הנוכחית בשביל יעזור נבחרה מטעמים אלה :

(א) הנקודה הזו היא היחידה שנמסרה לידינו ע"י בעל הקרקע לשם הקמת הצריפים הזמניים, ואם במשך הזמן יצא שעלינו יהיה לעבור מנקודה זו מסבת הבריאות — נוכל לעשות זאת בזמן שנצטרך להקים את הבנינים במקום.

(ב) עפ"י אכספרטיזה שיש לנו מיום 12.11.21, שבה השתתפו המהנדסים: ברואר, רליך,

גליקשטיין, פפר, קראוזה וב"כ המחלקה הוחלט שהמקום הכי מתאים בשביל ההתיישבות היא הגבעה הנמצאת על הק"מ 10, ששם מקימים כעת את הצריפים. עוד לא ידוע איך תשפיע על המקום הוזה קרבת בית-החרושת לתעשיית צמנט. דבר אחד ברור שיש הכרח להתרחק מבית-החרושת של צמנט לכל הפחות על 5—6 ק"מ, ואת השאלה הזו הגנו מבארים כעת. בנוגע לק"מ השמיני וחצי — נקודה זו מסומנת אצלנו לשם התיישבות משפחות מגרמניה, לכשתעבור הקרקע לרשותנו, מובן אחרי ברור שאלת הבריאות ושאלת השפעת בית-החרושת לצמנט.

המחלקה להתיישבות חקלאית
כ' תשרי תרפ"ד

מצטער מאד

משרד הבריאות, מוסד לחקירת המלריה, חיפה
לכ' מחלקת ההתיישבות, ההנהלה הציונית, ירושלים
הנדון: אדמת יעזור

בתשובה למכתבכם הנני יכול רק להגיד שהנני מצטער מאד שהסכמתם לקבל את הנקודה הזאת. המקום הוזה הוא הכי מסוכן להתיישבות והאנשים יסבלו מהצעד המהיר הוזה, שלדעתי לא היה דרוש כלל. הנני מתפלא מאד על שעשו צעד שכזה אחרי כל מה שעשה במשך השנתיים האחרונות להגן נגד פעולות שכאלה.

כ"ד תשרי תרפ"ד
ישראל קליגר

והנה שני מכתבים קצרים של י. ברגמן באותו נושא.

להנהלת ק"ח, בחיפה
כבר היינו פעמים אחדות אצל הד"ר גליקר שיתן לנו רשימה של רפואות בשביל קב' יגור, והוא ענה לנו שק"ח צריכה לתת רפואות.
אנחנו נמצאים פה 25 איש ואין לנו כלום. העיקר יוד, צמרגפן, תחבושות, גזה, חניון, מלח אנגלי, שמן-קיק, משחת-צינן ומשחה-שחורה.
י. ברגמן

להנהלת ק"ח בחיפה.
אתם מוכרחים לסדר את בקורו של גליקר ביגור לפחות פעם בשבוע. המקום קדחני ואי אפשרי לנו להוביל בכל פעם את החולים לחיפה.
15/11/25, יגור
י. ברגמן

מתנגדים בהחלט

לפנינו אוהרה חריפה של משרד קופת-חולים, מחוז חיפה. הימים ימי האיחוד של פלוגת חיפה עם יגור, שנתן דחיפה רבה לראשית ביסוסו של המשק והתחלת יציאתו למרחב. אך הרופא מתנגד לצעד זה וטעמו ונימוקו עמו.

משרד קופת-חולים, מחוז חיפה
לועד קבוץ עין חרוד, משק יעגור

בשמי ובשם קופת-חולים הנני להודיעכם שאנו מתנגדים בהחלט להעברת הפלוגה ליעגור מטעמים סניטריים. אסור להכניס אנשים שנמצאים במקום בריא בחיפה, למקום קדחני — רק לשם קבלת מלריה. (כפי שידוע לי הם ילכו בכל יום בבוקר לחיפה וישונו ללון ב"אחזה"). אני מקוה שתסכימו לדעתי שהיא רק לטובתכם ולטובת חבריכם מהפלוגה.

נשר, 22.1.26

ד"ר פינקנון

המשק נהפך לבית-חולים

שנה וחצי בערך אחרי הצטרפות פלוגת חיפה ליגור, דומה שהצדק היה עם

ד"ר פינקנון, האמנם?

לדו' בנימין זיגמן, שלום!

בשבוע האחרון המשק נהפך לבית-חולים. יש מקרים חרישים של קדחת ובכלל יש הרבה מאד חולים במחנה. שלשום לא עבדו 30 חברים, ואין מי שימלא את העבודות הכי הכרחיות. תשתיל לבוא תיכף ומיד כי המצב דורש את זה.

10/12/27

לחמתם ויכולתם!

אנו מביאים כאן בשלמותו את מכתבו של ד"ר צבי סלטרניק, רופא-תברואן, ממדברי המלריה ביגור ובסביבה, שליווה את המשק מאז צעדיו הראשונים — כיום פרופסור האוניברסיטה העברית בירושלים. דומה שהמכתב הלבבי והממצה אינו זקוק להסברים נוספים.

צ. סלטרניק, נשר,

לחברי משק יגור — שלום רב!

אני מודה לכם מאד עבור הזמנתכם האדיבה להשתתף בהגיגתכם היום למלאת 19 שנה למשקכם. ברצון הייתי עושה זאת, לולא מחלתי המונעת ממני לצאת מחוץ לסף דירתי כיום. קבלו, נא, לכן, ברכת חבר וידיד נאמן לכם בכתב.

לנגד עיני עוברות שנות עמלכם, כשלונותיכם והישגיכם, שמחותכם המעטות ויגוניכם המרובים וזכר אני את הכפר הערבי הנחרב והמנוון על גבעת הרבג', זו א. מלאך המות" כי מות הביאה סביבה זו לתושבי המקום. סם מות ראו בבצות המכוסות סוף אשר כסו מעין רואה כל הנכנס בהן אף במרחק 2 מטרים מהחוף וביתושים שבצות אלו העניקו לסביבה.

זוכר אני איך התרו בכם לבל תהינו לעלות ולהתישב במקום הזה, כי מחלת המלריה הממאירה תכחיד אתכם מעל פני האדמה וכשראו שאתם עקשנים וילדים מחוסרי בינה" רצו להכריחכם לבטל את רצונכם זה, סרבו להקציב סכומי כסף לקיומכם ולהתקדמותכם ואף איימו שלא ישלחו לכם רופא...

וזוכר אני, איך בלב נפעם, כאילו האשמה בי היא, עברתי בחדריכם וראיתי עשרות החולים יום-יום הקודחים ורועדים ולפרקים מתגעגעים למאן-דהוא שיכנס ויגיש להם כוס מים, כי מעטים נשארו חברים בריאים שטפלו בעבודותיהם באשר הם שם ולא יכלו להפנות לחולים לפי הצורך. זוכר אני את האורה העתיקה עם תקרת העץ, אשר סניטר בהכנסו לשם לצוד יתושי אנופלט לא יצא הימנה אלא כעבור 4—5 שעות, כי רק אז נוכח שטרם יכלה את כל מלאכתו לתפוס את כל יתושי האנופלטים שנאחזו על קרשי תקרת העץ וקורי העכביש שבזויותיה.

וכיום — בפקוח מתמיד קל אפשר להזיק את המשק כמעט חופשי ממלריה. הצלחתם להתגבר על האויב האכזרי ולהוכיח כי לא פגע בטבע ולא מנת גורלכם זה, אלא תוצאת רשלנות והזנחת של אלו אשר ירשו אותנו בארץ והממה במשך דורות לפניכם.

להמתם ויכולתם, להמתם ונצחתם!

על הצעירים ביניכם, שלא טעמו את טעם הימים והחיים האלו יקשה להבין ולקבל תמונה חיה מתקופה זו ולהעריכה כראוי.

אך הותיקים מביניכם יזכרו, יחייכו ויגידו אין דבר! כמו שהתגברנו על פגע זה, כך נתגבר על פגעים אחרים! אנו מוכרחים להרחיק כל אבני נגף שבדרכנו ונעשה זאת. כמובן שתעשו זאת! חזקו ואמצו!

בכל ליבי אני מברככם בהתקדמות בכל הכוונים, בספוק גשמי ורוחני, בבריאות הגוף והרוח ומלוי כל משאלות לבותיכם לטובה.

שלכם בידידות ולחיצת יד חמה צבי סלטרניק

2/1/42

ד. המאבק לביסוס והתרחבות

המשק היחידי בעמק עכו

מהיום הראשון לקיומה של יגור התחיל המאבק עם המוסדות המיישבים, קודם כל על עצם הכרתה ולאחר מכן על דמותה וגורלה. הוחלט להכיר ביגור ולהכניסה לתקציב הסוכנות במסגרת של 25 משפחות תוך התחייבות לדאוג למשבצת קרקע מתאימה למספר משפחות זה. היה זה הגבול הרצוי למשק קבוצתי רציונלי ותנאי להצלחתו המשקית והחברתית. דעה זו נתמכה גם על ידי זרמי ההתישבות מחוץ לקיבוץ המאוחד. היה ערעור נחרץ על תוכנית היסוד של המשק — חקלאות, ענפי מלאכה ועבודות חוץ. לא רק הפקידות, גם מנהיגים דגולים לא הבינו, לא האמינו ולא רחשו אימון ביכולתם המעשית של אנשי הקבוצה המעטים — להיפך: הם חשבו שזוהי מגמה התישבותית אבסורדית. חברי יגור שחלמו על קומונה גדולה לא הסכימו למיטת סדום כובלת התפתחות זו. המוצעת אמנם ע"י אנשים המדברים בשם מרותם הכול-כוללת. המוסדות המיישבים עיכבו את מתן התקציב השוטף, כדי להטות את המשק מדרכו הנלווה. המאבק היה ממושך. והרי מקצת מן המו"מ.

בקור הועדה לתכניות המשקים בקבוצת יעזור השתתפו: חברי הועדה, הח' ברץ, וילקנסקי, קולר ושטרן והמוכיר ב. יפה. וחברי הקבוצה. מר ברגמן, מחברי הקבוצה, מוסר את הידיעות הבאות: הקבוצה נמצאת על המקום הנוכחי 8 חדשים. לפני כן עבדה על מקום אחר מאדמת יעזור, השייכת לחברת „נשר". מספר חברי הקבוצה 20, בהם רק 2 משפחות. תכנית הקבוצה היא ל-17--20 משפחות.

יש להם כיום 9 פרות הולנדיות, פר הולנדי, 3 עגלות בנות שנה, 4 עגלות קטנות, שבע בהמות-עבודה, צריפים, הספיקו להרוש יותר מ-400 ד'. זרעו: חטה, ש"ש, פולים, דלעת, תירס. עד עכשיו קבלו כ-1600 לי"מ. כל הכסף הוצא לצריפים ולאינונטר, וערכו ישנו בעין. הקבוצה התקיימה מעבודה צדדית, מעבודה בבנין הצריכים, ומהמחלבה. המחלבה נותנת ביום 88 ליטר חלב, ומזה מוציאים לשוק 80 ליטר, המחיר שמקבלים בעד החלב הוא כ-2 גר"מ הליטר. אחוזי המחלות — 10%. המטבח עם הכביסה, תקונים והוצאות קטנות עולה ל-10 גר"מ ליום עבודה.

ביום כ"ב תמוז תרפ"ד (24.7.24)

המחלקה להתישבות חקלאית

הנדון: יעזור

לכבוד הנהלת הקה"ל

הרינו עומדים לפני עבוד התכנית הסופית של יעזור. בקשר עם התכנית בשביל כל החבל הזה ובקשר עם מדידות המים שנעשו שם התברר שהשטח הזה אינו מבורך כ"כ במים כפי שחשבנו קודם. אם יחלקו את המים באופן שווה יש שם אפשרות של השקאה להמשה למאה של כל השטח. הועדה שבקרה את נהלתי-יעקב ועבודתי-ישראל בקשר עם עבוד התכנית מציעה במפגיע לבסס את כל התכנית על יחידה של מאה דונם, ואנו קבלנו את זה כיסוד לתכנית. בעתיד תהיה אולי אפשרות של

צפיפות ע"י השקאה מג'דרה, מבארות וכו', אבל בינתים צריך להתבסס על יסודות אלה. אם לחלק את אדמת הקה"ל ביעזור לשנים: שטח של 1500 דונם ל"אחווה", ושטח של 1000 ד' ל"לבנת-כלת", אז אין אפשרות של קיום לשתי הקבוצות אפילו אם לקחת בחשבון את קרבת העיר שאין לה לע"ע ערר גדול, אפילו אם לקחת בחשבון את כשרון הקבוצה להצטמצם, אז על השטח של 1,500 ד' אפשר לסדר 18—20 משפחה, ועל שאר 1000 הדונמים יוכלו להתישב 10—12 משפחות מ"לבנת-כלת". ברור שהנקודות תהיינה קטנות יותר מדי ושאלת יעזור דורשת פתרון.

דעתנו היא לכן שמוכרחים להציע ל"לבנת-כלת" שטח אחר שאפשר יהיה ליצור עליו נקודה יותר גדולה, ועל אדמה שתהיה ברובה אדמת השקאה. מהצד השני, אם יוסיפו את 1000 ד' אלה לקב"אחווה" יהיה להם שטח של לכה"פ 2500 דונם אדמת מישור, ונוכל לסדר שם לכה"פ 25 משפחות. הננו שולחים כעת ועדה ליעזור, לא רק בכדי להוכיח את אמיתות הדברים, אלא בעיקר כדי להשפיע על המתישבים שהלכו שולל בקשר עם ענין ההשקאה והקדימו את האפשרות של התישבות אפופה.

בכבוד רב,

ש. ק פ ל נ ס ק י

ג' כסלו תרפ"ו (20.11.25)

להנהלת הקרן-הקימת לישראל

בקשר עם הידיעות על הקניות הגדולות והתכופות, שנעשו ונעשים בימים אלה ע"י חברת הכשרת הישוב בעמק עכו, הננו לפנות אליכם במכתב זה, כדי לעמד בעוד זמן על הגנת הענינים היסודיים של משקנו ביעזור.

ברור לנו, וצריך להיות גם ברור לכם, שלא גרצה להשאיר ביעזור רק משק קטן, וביחוד בסביבה גדולה של התישבות פרטית, שתקיף את משקנו מכל צד. תנאים אלה מסכנים את עצם האפשרות של קיום בריא של משק פועלים. משקנו ביעזור לפי תכניתנו ולפי מספר החברים, שקשורים בו, ושיריכונו עוד מסביבו ע"י קבוצנו, שהינו קבוץ מתרחב, המארגן בתוכו את חבריו להתישבות קבוצתית גדולה, — צריך להיות משק גדול המקיף ענפי עבודה שונים. בהתחשב עם תנאי המקום (קרבת העיר, אפשרות השקאה וכו') — השטח המינימלי, הדרוש להתפתחות המשק הוא ששת אלפים דונם.

שטח אדמה זה הננו דורשים מכם בעוד זמן להעביר לרשותנו למען אפשר את הגשמת התישבותנו.

יעזור, ד' לחודש שבט תרפ"ה.

בשם קבוץ עין-חרוד ומשק יעזור (יגור)

ל ב נ ש ט י י ק , כ ה נ ו ב י ק , צ ב י

להנהלת הקרן הקימת לישראל

זה כבר עברו יותר מ-5 חדשים שפנינו אליכם בתזכיר עם דרישה להגדיל את שטח משקנו ע"י הוספת קרקעות חדשים בשכנותנו. דרישתנו זאת שהעמדה לפני מוסדות ההתישבות עוד מימי קיום המשק הראשונים נתמכת ע"י המרכז החקלאי והמהלקה להתישבות חקלאית; גם מוסדות אלה הם בדיעה, שקיום בריא של משק עובדים בפרט בסביבה זאת, המוקפת ביישובים בעלי אופי אחר לגמרי, מחייב הגדלת שטחו.

כיום נתנת אפשרות מעשית וקונקרטיה לספוק דרישתנו. הננו עומדים עכשו לפני קניית אדמת כפר "עספיה", אשר דונם ממנו כבר נקנו ע"י חברת הכשרת הישוב, ועומדים לקנות עוד שטחים נוספים. הננו דורשים שמקרקעות אלה, הנמצאות בשכנות מתאימה עם אדמתנו יקנו ע"י הקרן-הקימת שטחים מתאימים עבור משקנו.

הננו מהכים להחלטתכם החיובית. מצדנו הננו מוכנים לתת הסברים נוספים לדרישתנו בכרה וב"ע"פ ביישובה משותפת. תחשבו גם אתם בשאלה זאת, שהיא שאלת חיים למשקנו — משק העובדים היחידי בעמק עכו.

בשם משק יעזור.

1925 יוני—יולי

פלוגות עירוניות — לא מעניננו

עברו שנתיים אחרי ההצטרפות לקיבוץ עין-חרוד. נתוספו אנשים, הגיעו לעזרה כמה מומחים לענפי החקלאות שונים. קבוצת חיפה הצטרפה ליגור. המשק גדל והתפתח. אחת הבעיות העיקריות היתה איך למצוא מקורות פרנסה לכל החברים, אשר החקלאות במקום טרם יכלה לקלטם. נעשו מאמצים רבים בכיוון זה, אשר בחלקם הוכתרו בהצלחה דבר שעודד את החברים וחזק את רוחם. אך לא כן סברו אנשי המוסדות המיישבים. הם ראו כאסון ממש ערבוב החקלאות עם עבודה שכירה בעיר. "ביגור ישנם 40 חברים מיותרים והדבר הזה מוכרח להכניס דמורליזציה"...

אפילו אישיות דגולה כמו קפלנסקי ז"ל, אשר עזר לא מעט ליגור היה מושפע מהגישה הזאת של "חקלאות טהורה", בה דגלה הפקידות הסוכנותית. אמנם קשה לתאר עכשיו את הויכוח על נושא זה בצורה חריפה כזאת, אבל ככה זה היה והמכתבים יוכיחו.

קטעים מפנקסו של קפלנסקי

יגור, בקור במקום מיום 6.1.27.

השתוף עם העיר.

במקום 98 עובדים ("מבפנים" — 103). לעבודות המשק דרושים (לפי דעת המשק) 68. ממה מתקיימים 30 הנוספים?

ויסברוד, אומר שיש עבודות צדדיות, 20 מתקיימים באופן קבוע על עבודה בעיר (בנין). שאלתי, מה אם הם בלי עבודה, הלא יפלו למשא על המשק?

ויסברוד: כל החברים העירוניים מתקיימים על עבודתם. יש השבונות מיוחדים. נכנסנו לחוב (בערבות ס"ב) על אוטו לטרנספורט וכמו"כ לצריפים ומשלמים מעבודתם.

(אם הכל נכון, אולי המשק לא סובל, ז.א. לא מוציא כספים על העירוניים, אבל קרוב לשער שנכנסים לחובות בגללם ומגבילים את הקרדיט שלהם. ברם גם בנוגע לזה אומרים החברים שלא המשק עושה את החובות כי אם קבוץ עין-חרוד).

קבוצת "אחוח" יגור.

(ברור על המקום ביום 14.4.27).

במאזן אין הפרדה בין המשק החקלאי והקבוצה העירונית (קבוצת הבנין) שבמקום. הכלכלה היא בחשבון של 85 איש (שמוה לפחות 37 איש על עבודת הבנין). חובות קבוצת הבנין הם בפטיב ובהכנסות העבודה הצדדית אין להבדיל בין העבודה הצדדית של המשק וזו של קבוצת הבנין. העירוני על זה ודרשתי הפרדת המאזנים. אנו צריכים לקבל רק את מאזן המשק החקלאי. מאזן קבוצת הבנין, או איזו פלוגה עירונית שהיא, לא מעניננו.

עברתי בסקירה קלה על מאזן תרפ"ו, הרושם הכללי — למשק הביתי יש תקוה ובסיס. המחלה והלול מכניסים. לעומת זה מפסידה הפלחה קשה מפני חוסר תעול, וכ"כ גן הירקות, (המטעים צעירים). המסקנה הכללית — צריך להאיץ בתעול שיצא ס"ס לפועל. כ"כ חשוב למהר בבנין הלול והרפת, כדי לשמור על הפרות הטובות.

אמרת שאיגני רואה אפשרות הגדלת מספר האנשים כלפי תרפ"ו. ישארו 45 איש, כמו במרחביה שהוא משק יותר מגוון ומפותח.

אני הולך בדרך ריאלית ושל המציאות בנוגע לאדמה, ליחידה המשקית ולמים, וגם לנורמה בהוצאה. ישנם פה 2,500 דונם והובטח עוד 1,500 דונם מהקה"ל. הראליות היא לכן 4,000 דונם. על שטח זה יכולות להתקיים 40 משפחות. איגני רואה יסוד להקטנת היחידה ל-75 דונם. מים יהיו רק 4-5 אחוז, האדמה כבדה וקרה, נחוץ גסיון בהרבה דברים (שיטות עיבוד וכו') לכן ביגתיים נחוצים 100 ד' למשפחה, אין מה גם לדבר על משק של 80 משפחות (והשקעה של 60 אלף ל"מ) כל זמן שהמשקים הגדולים לא הצליחו.

„קונפליקטים בלתי נעימים“

השבוע בקר אותנו קפלנסקי לפני עזבו את מחלקת ההתישבות. בקרו לא היה מעשי; זה היה רק בקור פרידה. הוא עבר את הבנינים, את התעול והכל מצא חן בעיניו. הוא התפלא מאד על הסככה שהקימונו על חשבון עצמנו, בתור הלואה להנה"צ. במשך כל הזמן שבקר אותנו נסה בכל פעם להזהיר אותנו על סכנת קונפליקט עם ההנה"צ החדשה מסבת רבוי האנשים אצלנו. הוא הדגיש שבזמן היותו במחלקה וגם עכשיו יש לו הרבה פקפוקים וספקות על תכנית משקנו; הוא נטה הרבה פעמים לא לאשר לנו את בנין הרפת, אלא מתוך סיבות שונות הוא לא עשה זאת. „לא אוכל לישון במנוחה עד שלא תשגו את דרככם, אין לכם אנשים לנהל משק חקלאי נקי ואתם מקבלים עליכם תכנית מורכבת כזאת. ההנה"צ החדשה היא מעשית מאד ואתם עומדים לפני קונפליקטים בלתי נעימים“ — ובזה נפרד.

מיומן המשק 11.11.1927.

גורלו של המשק, לשבט או לחסד, היה נתון בידי מנהל המחלקה להתישבות א. בבלי וסגנו דוד שטרן שגרמו לא מעט קשיים למשק הנאבק על קיומו והתרחבותו, תוך בתחון מלא שהם שומרים על כספי הלאום לכל יתבזבזו ע"י אנשים שלא מעלמא הדין. ובכן ה' בבלי שולח מכתב למרכז החקלאי ומבקש ממנו חות-דעת.

ההנהלה הציונית בארץ ישראל
לכבוד המרכז החקלאי

הגנו עומדים על ההשקפה שביגור ישנו מקום להתישבות רק ל-25 משפחות ואנו לא נוכל להסכים לזה שיגדילו את מספר המשפחות בלי הסכמתנו. אנו רואים לצערנו כי המתישבים בכל זאת הגרילו את מספר החברים עד 88 עובדים הנמצאים שם כיום. ברור לקבוצה כי אין עבודה חקלאית לכל החברים ושהרבה מהם מוכרחים במשך כל השנה לחפש עבודה בעיר. כנראה ברעת הקבוצה להיהפך לקבוצה חצי חקלאית וחצי עירונית. כוונה זו היא לגמרי נגד רצוננו.

ברור לנו שהחברים הנוספים יכולים אולי להביא רוח או הפסד לקבוצה — זה תלוי במצב שוק העבודה העירונית — אולם אין אנו רוצים לסכן את קיום הקבוצה ע"י סכקולציות כאלו. אין אנו מוכנים לסדר התישבות של קבוצת עובדים אשר אינה עומדת על ההשקפה החקלאית הטהורה ושאינה מבינה שיש להם עסק רק עם המשק שלהם ומטרה אחת איך לדאוג להתפתחות המשק לפנייהם, ושום דבר אחר. רק אם החברים יבינו את זה יוכל המשק להתפתח ככוון רצוי וכל כוון אחר מוכרח להזיק להתפתחות המשק.

אנו, איפוא, נוכל להמשיך לתת הלואות לקבוצת יגור אם נוכח שחברי הקבוצה מבינים את זה ומקבלים את הפרינציפ הזה בלי פקפוקים ובלו כוונות אחרות.

בקשר עם סדור התקציב ליגור לשנה הבאה, הגנו מבקשים מכם לחוות לנו את דעתכם בשאלה זו בלי שום דחוי.

ירושלים כ"ז ניסן תרפ"ח

בכבוד רב,
(—) א. בבלי

בקו עולה

המרכז החקלאי לא השהה את תשובתו בחתימת ל. שקולניק (לוי אשכול — ראש הממשלה דהאידיגא) וי. לביטוב, אשר הגנו על אנשי יגור וביקשו לא לשים כבלים על המשק.

הסתדרות הפועלים החקלאים

הנידון: מספרי העובדים בייגור.

לכבוד המחלקה להתישבות של ההנהלה הציונית.

שטח הקרקע בייגור כיום מגיע ל-3000 דונם, מהוץ לאדמת עוספיה. השטח כולו טוב לעבוד.

אם להקציע לכל יחידה משקית 80 דונם, כאשר עושה זאת המחלקה בעין-חרוד ותל-יוסף הרי יש מקום למספר קרוב ל-40 יחידות משק.

ואם נגיה אפילו לכל משפחה 100 דונם שלמים הרי גם כן מספיק ל-30 משפחות מחוץ לבעלי מקצוע כגון: שומר, רועה, מרכז, מנהל חשבונות, מזכיר, מוביל חלב, מכונאי וכד', שבהשוואה עם המושב זה עולה לפחות ל-25%-20.

באופן כזה אינה נראית לנו כל סכנה למשק ע"י רבוי מספר המשפחות שם עד 40. אנו מבינים כי המחלקה תרצה לשמור על מספר המתישבים אשר הותנה ונקבע בעבר ע"י המחלקה להתישבות בנוגע למתן תקציב. אולם אין מקום להתנגדות לרבוי העובדים על יסוד הגדלת הפלחה ופתוח יתר ענפי המשק, הנעשים בהתאמצות המשק וגם על היסוד של עבודה צדדית, אשר בכל אופן לא הביאה הפסדים למשק.

כמורכב אנו יכולים להבטיחכם ולהסיר כל חשש מלבכם פן חושבת הקבוצה להפוך לחצי עירונית וחצי חקלאית. הקבוצה היא קבוצה למשק חקלאי בהחלט.

עלינו עוד להעיר, כי משק חקלאי קבוצתי נהנה לעתים תכופות ביהוד בעונות העבודה, "הבוערות" ע"י עזרת החברים האלה אשר יכולים בתקופות אלו לעזור את העבודה הצדדית ולהכנס למשק. זה פוטר את המשק מלהכנס בסכך של עבודה עכירה עם כל השלילה והלקויים, גם החברותיים וגם המשקיים הכרוכים בזאת.

עלינו עוד להוסיף כי בכל הקבוצות הקטנות החזקות במובן המשקי עולה מספר החברים כיום על מספר המתישבים אשר בתכנית. ככה המצב בדגניות ובכנרת וזו היא הטנדנציה גם בגבע.

כל עוד המשק עושה זאת מתוך נסיונו ויכולתו מבלי להזקק להלוואות נוספות להספקה ולאיינונטר, לא מן התועלת לשים כבלים עליו. נתן להם להתפתח בהתאם ליכולתם.

וכידוע משק יגור נמצא בקו עולה במובן המשקי ובכל אופן אינו זקוק, נדמה לנו, כבר להלוואות נוספות לשם הספקה.

אנו מקווים, כי תסכימו להסברתנו ובאופן כזה תפתר השאלה לשביעת רצון הדדית.

תל-אביב ד' טיון תרפ"ח.

ל. שקולניק

י. לביטוב

40 חברים מיותרים

א. בבלי לא קיבל כמוכר את עמדת המרכז החקלאי ותשובתו היתה הפעם עוד יותר חריפה ופסקנית.

לכבוד מרכז הפועלים החקלאים

הנדון: מספר החברים ביגור, מכתבכם: מיום 23.5.28.

איננו מסכימים עם מכתבכם הנ"ל, מהטעמים:

- א. המחלקה להתישבות אשרה את ההתישבות ביגור על יסוד 25 משפחות והנה"צ לא תהיה מוכנה להגדיל כרגע באיזה אופן שהוא את ההתישבות במשק הזה או במשק אחר.
- ב. באופן כזה אנו נתן הלוואה לקנית אינונטר חי ודומם, לבנין הבנינים הנהוצים רק על היסוד של 25 משפחות, ובאופן זה תהיה האפשרות רק ל-25 משפחות להתקים מהכנסות המשק. וכל זמן שהמשק איננו מבוסס לגמרי ואיננו יוצר משנה לשנה עודפים גדולים על ההוצאות שלו, לא יוכל לקבל חברים חדשים, מפני שכל חבר במשק שאינו די מבוסס רק מכביד על התפתחות המשק.
- ג. ביגור ישנם גם כעת מספר גדול של חברים שבאופן שיטתי הנם עובדים מחוץ למשק, ואינני יכול להביך, איך אתם כותבים שהקבוצה היא חקלאית בהחלט. ביגור ישנם בערך 40 חברים מיותרים והדבר הזה מוכרח להכניס דמורליזציה ולהפריע בעד התפתחותו הטבעית של המשק. החברים האלה גם מקבלים על עצמם כל עבודות צדדיות שישנן שהמשק היה מקבל אותן. גם זה מכביד מאוד על המשק ומוציא אותו ממסלולו הנורמלי.

אנו מודיעים לכם, איפוא, שאנו נסדר כעת את התכנית הסופית של יגור על היסוד של 25 משפחות ונוציאה לפועל אך ורק אם אתם והמשק יסכימו לה ויתאימו את מספר החברים במשק לפי האישור שלנו.
י"ב סיון, תרפ"ח.

בכבוד רב א. ב ב ל י

מזכירות קיבוץ עין-חרוד, אליו הצטרפה יגור הגישה את עזרתה למשק הצעיר בכל השטחים, אם זה בריכוז אנשים בודדים ליגור מפלוגות שונות, שליחת מומחים לענפים, אם זה צירוף פלוגות שלמות כגון: פלוגת חיפה, פלוגת ירושלים וגולת הכותרת פלוגת חיפה-יגור, אבל מזכירות עין חרוד עשתה לא מעט גם בגיוס דעת מוסדות תנועת הפועלים והתנועה הציונית למען עניניה הצודקים של יגור.

הסתדרות העובדים העברים הכללית בא"י, קבוץ עין-חרוד.
לועד הפועל של „אחדות-העבודה", ת ל א ב י ב.
חברים יקרים,

פעולתנו ביעזור, אשר הגה הנסיון הראשון להמשכת ההתישבות הקבוצית הגדולה לאחר יסוד עין-חרוד, דרישותינו להבטחת התנאים היסודיים להתפתחות מפעל זה — שטח אדמה ותקציב המתאימים למשק קבוצי גדול עומדים עכשיו בפני מבחן והחלטה במוסדות ההסתדרות והמוסדות המיישבים הכלליים. בימים אלה תעמד לברור המרכז החקלאי התכנית המפורטת שעובדה על ידינו לבסוס המשק. תכנית זאת מיוסדת על 6000 דונם ומאה ועשרים משפחות מתישבות. עמדת ההסתדרות לתכנית זאת אשר תצטרך להתברר במשך הזמן הכי קרוב תהיה אחד הדברים הקובעים את גורל יעזור. חושבים אנחנו שאשור דרכנו ביעזור ע"י ההסתדרות תעשה רק בהתעוררות מאוחדת של כוחות ההכרה והפעולה אשר באחדות-העבודה. הגנו רוצים לכן ישיבה דחופה של הוועה"פ של א"ה בהשתתפות ה' קפלנסקי והברינו במרכז החקלאי.

עין-חרוד 1 ליוני 1926.

העתק: קפלנסקי, קולר, משה שפירא, יהודה חורין, שמעון קושניר, נטע גולדברג.

בב"ח, מזכירות הקבוץ א. ל ב נ ש ט י י ן.

קצת רצון טוב

והנה כמה מכתבים של אנשי המשק המבטאים את הכאב, המרירות והאכזבות על חוסר ההבנה וההתנכרות של המוסדות גם מבחינת הקרקעות, מספר המשפחות או עניני התקציב. „קול זעת אפיים והון לאומי, שנשקע במקום צועקים מהאדמה“...

קבוץ עין-חרוד, משקי-יגור

למרכז החקלאי לידי ה' הרצל

לדאבוננו הגדול אנו מוכרחים שוב להתחיל מההתחלה ובפעם אולי המאה ואחד אותם הדברים הישנים שמתחדשים חדשים לבקרים. קול זעת אפיים והון לאומי שנשקע במקום צועקים מן האדמה; אין כפרה נגד חטא הרשלנות וההזנחה. הדברים אמורים כלפי הניקוז ובנין הרפת. כמה טורח וכסף הולך לטמיון מהשדות הנשטפים ועומדים מתחת למים במשך כל ימות הגשמים. הרפת שהצלחנו בה במידה ידועה יש לקוות ממנה דבר מה לעתיד, אולם מסיבה זאת שאין בנין, מובן שהכל ילך אחורנית. אנו לא נוכל שוב להעמיד צריף בשביל הרפת. בקר אותנו אתמול ד"ר גרית. הוא התפלא מדוע לא פורצת מגפה מהצפיפות הנוראה ברפת. אנו לא נוכל לשאת בשום אחריות על כל דבר שלא יקרה. חוץ מזה כל שנה נוסף באופן טבעי 6—7 פרות ועגלות, עכשיו עומדות בחוץ ומת יהיה בתורף? האם זה יתכן שנמכור פרות כה טובות שטיפחנו וריבינו והתאקלמו. יש בארץ משקים שבנו להם רפתות

ואין להם פרות והכספים לפרות מונחים בבנקים. כדאי לשים קצת תשומת-לב למקום זה ופעם לעשות דבר שקל מאד ואפשרי להוציא לפועל בלי התאמצות. צריך רק קצת רצון ויחס טוב.
ת. ויסברוד 2 יוני 1927.

האטיות משפיעה על העצבים

שלום לכם הברים!

"ושבת אני בת"א זה כמעט שבוע ועדין הענין לא זו. נפגשתי עם הרצפלד פעמיים ועם שקולניק פעם. והנה כך המצב: א) אדמת כפר יגור הוכנסה לרשימת האדמות העומדות להרכש בזמן הקרוב ע"י הקה"ל. ב) הרצפלד אינו מסכים לשוב לדון בשאלת 60 המשפחות. ג) הרצפלד מציע שנכתוב ונגיש ביום א'—ב' מכתב למחלקת ההתישבות והעתקה ממנו למרכז ההקלאי בדבר כל ענינינו:

בימים מקדם: בקט"ף התירס

להתאונן על היחס הרע של המחלקה אלינו, על אי רצונם לעזור לנו בשום דבר ולשמוע לנו בשום דבר, אשר ביכולתה ולא ביכולתה. עלינו להדגיש כמה שאלות הכי בולטות:
בנינים — אף משק מאלה שנוסדו יחד אתנו אין לו כל כך מעט בנינים. מים, קרקע, נטיות. כל אלה דברי הרצפלד.

צריך לדרוש ישיבה עם המחלקה ועם הד"ר רופין. הם מצדם יספרו על הענין לרופין ויתמכו בדרישת הישיבה. הרצפלד הציע לי שתיכף בנוכחותו אכתוב את המכתב, אך דחיתי את זה. (הייתי אצלו יחד עם פרובר). אח"כ התייעצתי עם אליהו גולומב — אם כדאי להעביר את השאלה לועה"פ. הוא הבין טוב את הענין ויעץ לכתב מכתב יותר מפורט למרכז ההקלאי, העתקה לועה"פ ולדרוש ישיבת ועה"פ לפני הישיבה עם המחלקה. כתבתי את שני המכתבים, המכתב למחלקת ההתישבות הנו חריף, אך לדעתו של הרצפלד אין לעבור הלאה בשתיקה. האטיות של המו"מ משפיעה על העצבים, אך אני מתאמצת להתגבר על מצב-הרוח והחלטתי לא לזוז מכאן עד שלא אנמור את המוטל עלי.

הייתי בוועה"ת. הם הכניסו את גגנו ברשימת הגנים הנתמכים ע"י (1 לירה לחדש לגגנת) ושלחו את הרשימה להנה"צ, לכן גם לממשלה ידוע כבר דבר קיומו. צריך למלא ולשלוח את השאלון. לדעתם, אין סכנה שיהיו לנו קשיים מצד הממשלה, אחרי שבית-הכסא טודר, אל תדחה את השותכום. חבל על הזמן, על ימי העבודה שלי, ובעיקר על הזמן המעט עד ישיבת הוועד הפועל הציוני.

והיו שלום, ב ת ם ש ב ע.

7.2.30

למרכז החקלאי (העתק לועה"פ)

בוה הננו מצרפים את העתקת מכתבינו למחלקת ההתישבות של ההנה"צ. אין להסביר לכם מה גרם לכתיבת המכתב הזה. בזמן האחרון הביא הא' בבלי את זלולו בעניני המשק למדרגה שאינה מאפשרת המשכת המו"מ. אנו מבקשים גם אתכם לתמוך בדרישתנו ולקבוע ישיבה בהשתתפות הד"ר רופין שתדון בענינינו.

בישיבה זו, לדעתנו יש לעורר גם את שאלת מספר המשפחות המתישבות. אנו חוזרים על מה שהסברנו הרבה פעמים בעל-פה. אנו עומדים על דרישתנו לקבוע את מספר המתישבים במשק יגור ל-60 משפחות חקלאיות, מהן נכנסות לתקציב שנת תרצ"א — 40.

הסבור המכריחות אותנו לעמוד בעקשנות על תביעותינו הן:

א. שאלת ה בט ה ו ן — אין לדעתנו אפשרות לקיים ישובים חקלאיים כה זעירים. מצב נקודתנו — לרגלי ההר — עוד מכביד על הפרובלימה הזו.

ב. ההוצאות הכלליות — גופלות כמעמסה כבדה על משק קטן. בנוגע למושבים הוכר הדבר ע"י כלם, אך גם מצבנו אינו שונה בהרבה.

ג. הנוך הילדים — באם משקנו לא יגדל הרי צפויים אנו לתמיד להכר אפשרות לפתח אצלנו מוסדות הנוך מתאימים, ביחוד בית-ספר. בדידותנו בתור המשק היחידי של ההסתדרות בסביבה משהו לפרובלימה זו עוד יותר רצינות.

לדעתנו יש לגולל את השאלה במלואה בפני המהלקה. שתים הן הסבות שאינן נותנות לנו לקבל את טכסיכום — לדבר רק על הראלי לשנת תרצ"א על יסוד מצב הקרקע והבטחות הח' קפלנסקי בהיותו מנהל המחלקה — ז. א. על 40 משפחות.

החלטנו לדרוש ממחלקת ההתישבות ישיבה אתנו, בהשתתפותו של הד"ר רופין. אנו מקוים בישיבה זו להביא לידי בירור: מהן סיבות התנכרות זו של המחלקה לצרכיו ההיוניים של המשק, ואם יש ביכולתנו וביכולתכם לסלק הצדה את סבות א' ההבנה בינינו ולהביא לידי חדוש יחסים נורמליים בין המוסד המיישב ובין קבוצת המתישבים.

בקשתנו — לא לדחות את הישיבה הזו ולתת לנו אפשרות למסור את כוהותינו לעצם בנין המשק ולא למו"מ בלתי פורה אשר אינו מוסיף כבוד לשני הצדדים.

נתקימה ישיבה משותפת של הוועד הפועל של ההסתדרות עם המרכז החקלאי

ועל החלטות הישיבה הודיע למשק יגור מזכיר ההסתדרות דאנו הח' בן-גוריון.

ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ-ישראל — הוועד הפועל

להנהלת משק יגור ולמרכז החקלאי

בישיבה המשותפת עם המרכז החקלאי ובאי כוח משק יגור, שבה דרשו באי כוח המשק להעמיד תכנית יגור על 60 משפחות מתישבים ולרכו לשם כך סביב יגור 6000 דונם — נתקבלו המסקנות הבאות:

(1) המרכז החקלאי ידאג לרכוש אדמה סביב יגור בשביל המשק במינימום של 6000 דונם;

(2) במו"מ עם המחלקה להתישבות על תקציב יגור בשביל 40 משפחות יודיע המרכז על רצון המשק לעמוד על 60 משפחה;

(3) המרכז החקלאי ידרוש מהמחלקה קביעת תכנית הנקודה בשביל 40 משפחות באופן כזה, שאפשר יהיה אחר כך להרחיב את הנקודה.

ד. בן גוריון

חל"א"ב, יום כ"ב שבט, תר"ץ.

עוד תאריך

אבל לא רק מרירות ואכזבות היו מנת חלקם של אנשי יגור. היו גם רגעים של סיפוק עמוק תוך הכרה שסבלם לא היה לשוא, ועמלם, עקשנותם ודבקותם למשימה נשאו פרי.

גתוסף תאריך חשוב בתולדות משק־יגור. המרכז החקלאי בירר בישיבתו ביום א' את תביעותיו בדבר קביעת גודל הנקודה שלנו כנקודה הקלאית התישבותית. נקבע מעתה כי יגור היא נקודה להתישבות הקלאית של 120 משפחות.

רבות היה עלינו ללחום עד שהגענו להחלטה זו. מלכתחילה נקבע משקנו בגבולות של 25 משפחות. בגבולות אלה קבלנו תקציב התישבותי מאת קה"ס; בגבולות אלה חתמנו על חוזה עם הקרן בקיץ האחרון. אחד הקונגרסים האחרונים (ה"י, ב-1931), קבע את גודל הנקודה ב-40 משפחות קלאיות. היו גם החלטות של המרכז החקלאי על הרחבת גבולנו החקלאי עד ל-60 משפחות, ועל ריכוז קרקע למעננו בגבול זה. אך לא רק שלא הביאו אותנו עד ל-60 משפחות, אלא, שגם ההחלטה על 40 המשפחות לא הוצאה עד כה לפועל.

בינתיים גדלנו והתרחבנו, ובכוחות עצמנו הרחבנו את משקנו החקלאי. לאחר שהשנה הוציאו מידינו קרקע שאנו היינו הפרטננט הראשון עליה ועבדנוה במשך שנים — הגענו כבר עד להעסקת 80 איש (משפחות) בחקלאות, והמשק הולך ומתרחב. דרשנו מההסתדרות להכנס מחדש לביורר השאלה, בהתאם למציאות המשקית שלנו עתה.

והנה — ההחלטה שהתקבלה, אין זו עוד עזרה ממשית במאמצינו המשקים, אך זוהי תעודה חשובה של הכרה פרינציפיונית ועובדתית של גדולנו המשקי והישובי, המחייבת את ההסתדרות ללהים עמנו יחד על ביצוע ההתישבות של נקודה קיבוצית רבת-מידות, עם שלוחות חשובות בעבודת העיר, עם פוטנציה בלתי רגילה (בהתישבות בארץ) לגידול והתרחבות.

מעתה נעמוד על המשמר. נתבע בהתמדה את ההסתדרות להגשמת החלטתה, להגשמת ההתחייבות המוסרית שקבלה על עצמה ע"י החלטה זו.

מיומן המשק מיום 19.11.1935.

מפעל חרתיה

הערב האחרון לפני התחלת הנטיעה בחרתיה. איזה אי־שקט תקף אותי מאותו רגע שבו החלטנו: "מחר הננו יוצאים לנטוע בחרתיה". ולא רק הדאגה לגורל הנטיעה במובן הבטחון והקליטה — הם הגורמים לכך. יש לי הרגשה כאילו אנו עומדים בפני כבוש מחדש של שדה־בור (מעין העליות האחרונות על הקרקע). בערב זה הנני חי את חרתיה מראשית המו"מ על קבלת הקרקע ועד היום. -- ולכן כה גדולה המועקה והחרדה בנפשי.

כל פרשת חרתיה על כל נפתוליה וסבוכיה עוברת לפני עיני, אף דבר לא ניתן לה, ליגור, בקלות. כל שטח קרקע שנחוסף לנו עלה בדמים רבים. פרשת חרתיה היא חויה קטנה בשרשרת זאת של מו"מ מיגע ומלחמה קשה.

כמו חיה עומדת לפני האספה הכללית שנתקיימה בחדר־האוכל „הקיים" לדיון ראשון בשאלת חרתיה (בשלהי תרצ"א): לאור הלוקס יושבים החברים עיפים ומרושלים ומקשיבים לדברי הח' ג. פ. שהקק"ל מסכימה למסור לנו את אדמת חרתיה לחכירה לשש שנים, בתנאי שאין אנו באים בתביעה להתישבות בשטח זה, ושלפי דרישת הקק"ל יהיה עלינו לפנות את השטח גם לפני תום מועד החכירה, ורבו אז בינינו המפקפקים אם כדאי לנו לקבל קרקע זאת לעבוד, שחלק מהאדמה מהוה רצועה צרה וארוכה המגיעה עד אוס־אל־וינת. ולכן קשה שם השמירה והערבים התרגלו כבר לכך, שזאת היא אדמת הפקר. במקרה נזדמן לאספה הח' ט, והוא התעכב במיוחד על הערך הגדול של קבלת קרקע זאת — שע"י העבוד הזמני אנו מקבלים זכות על הקרקע למרות החוזה הרשמי, וליגור יש בכלל זכות לקרקע נוספת (טענה שאנו טוענים אותה כל הזמן).

וקבלנו את הקרקע, ולא קלה היתה המלאכה. מלחמה עקשנית היתה לנו עם האדמה הזאת עד שהתחילה להניב את יבולה. מלחמה עקשנית קמה בינינו ובין הבידואים משבט איזבית שרגילים היו, מהזמן שהאדמה היתה בידי החסידים להתיוס אליה כלקנינם. המלחמה נמשכה עד שהרגלנו את הערבים האלה להתיוס לפני עמלנו בדרך-ארץ ראוי.

ונה באה בתרצ"ד הדרישה להשיב חלק מהקרקע למען ישוב נקודה חדשה ומתחיל מ"מ על זכותנו אנו לקרקע זאת. עד שסוף-סוף קיבלנו כאן 1000 דונם אדמת מישור ו-300 דונם אדמת הרים, שעודנה אדמת מריבה. ומתחילים הדיונים בתוכנו: מה נעשה בהרתיה. מקודם שאלת הפרדס, קדיחת הבאר וכשלוך הקדות הזה, ושוב דיונים — עד שהגענו לרגע זה: „יוצאים אנו לנטוע כרם בהרתיה“, כרם גדול — 80 דונם.

האם רק זה שאנו יוצאים לנטוע כרם? והלא זוהי רק געיצת קנה ראשון. הכרם זהו רק לוח פפיצה שממנו נגש לפתוח מלא של אדמת הרתיה. בצפרנינו נאחו בקרקע זאת — עד שנהפוך אותה לשטח נושא פרי רב.

מיוסן המשק, 12.1.1938.

ש. פ ר י ד מ ן

תשמשו מופת לבאים אחריכם

כגולת הכותרת בסוגיה זו יש לראות את הודאת אחד מבעלי הדין ה' דוד שטרן, סגן מרכז המחלקה להתישבות של הסוכנות היהודית, ואלה דבריו:

מהלקת ההתישבות של הסוכנות הבריים יקרים,

קבלתי הבוקר את הזמנתכם שנשלחה אלי, כנראה אכספרס, עוד ב-14 לחודש זה עם בקשתכם להשתתף במסיבתכם לשנת העשרים לעליתכם על הקרקע. תאמינו לי, שברצון רב הייתי נצנה להזמנתכם ועונג נפשי היתה גורמת לי נוכחותי במסיבתכם, לשם סיכום עשרים שנות עבודה קשה ומפרכת ויצירת משק פורה ומשגשג על אדמות לחות וגבעות-סלעים.

טרם שכחתי את הבקורת הקשה שנמתחה על המחלקה שלנו ועל מנהלה לשעבר עקיבא אטינגר — על זה שהעזנו להעלות ישוב במקום ארוך בקדחת והעלול להפיל הללים. זו היתה נבואת-שקר ראשונה על התחלת מפעלכם.

הגני זוכר עדיין את הדיונים המיגיעים על חלומות התמזגות ההקלאות עם המלאכה והשיאפה לקבוץ גדול, שייצור את התנאים לקליטת העליה ולהבטחת קיום למאות משפחות, וסביב זה את כל ההתחבטויות וההתלבטויות על תכנית משקית, חוסר קרקע וחוסר תנאי יצירה; פחד השטפונות והגריפה של ה„פירוד“ ששמו יגור: ה„תעול ההסטורי“; התקציב לעשרים וחמש משפחות, ההוספה ל-40 ועוד תוספת; הבטחת שלא נתמלאו, והקצבה שלא ניתנה בזמנה, ושגם כיום לא נסתיימה.

וכשאנו באים אחרי כל הסיכומים, ורואים לפנינו משק פורה והולך ומתפתח לראווה, עם ענשי-חקלאות ומלאכה הנותנים קיום לעובדים והמחזקים את התקוות גם לעתיד, אפשר לציין, מה גדולה מידת החלוציות וההקרבה העצמית, שהודות להן הגעתם לאותן התוצאות של היום.

שלוחה ברכתי לכם, שתגבירו ותגדילו פי כמה וכמה את נקודתכם, וביתר עוז ומרץ תתחילו בעשור השלישי לקיומכם.

עלו והצליחו, ותשמשו מופת לבאים אחריכם, שילכו בדרך שסלתם במיטב דמכם, לשדכם ועמלכם הרב.

שלכם בברכה, דוד שטרן

ה. ושאתם מים...

בת-שבע חייקין ז"ל בספרה על השנים הראשונות של יגור בפני ילדים מהמשק או מחוצה לו, בפני עולים חדשים או אורחים מהחוץ — היתה נוהגת להקדיש הרבה זמן לתקופה הקשה של חוסר-מים ביגור ולסבל שנגרם אז לאזים ולבהמה, לגינה ולשדה. לאחר מכן היא תיארה את השימחה הרבה שאחזה את כל הציבור עם מציאת המים. היו כאלה שתמהו על כך, שבת-שבע חוזרת הרבה פעמים על אותו סיפור. הם לא הבינו, כנראה, את משמעות המאורע הגדול, במיוחד לאלה שנתנסו במשך שנים בסבל של חוסר מים. הוּ מה קשה היה ביגור עד לאותו יום, בו פרץ זרם המים הגואל ממעמקי האדמה ואיתו יחד פרצה השירה: ושאתם מים בששון, ממעיני הישועה...

פרות ומים

לכ' המרכז החקלאי

היום נגמרו המים מהבאר הממשלתית ואנחנו מובילים מים מכפר יגור. זה גזול הרבה זמן והוצאות גדולות. חפירת באר תעלה לא יותר מ-200 ל"מ. פרות ומים הדרישה העיקרית שלנו.

י. ברגמן

לכ" המחלקה להתישבות חקלאית של ההנהלה הציונית.

למר ד. שטרן.

מכתבו מספר 148 קבלנו. עד אשר תעובד התכנית הכללית של סדור הספקת המים ביעזור יעברו הדשים ואפשר שנה וזה יעלה לנו הרבה יותר מחפירת באר. אנחנו מותרים על התקציבים החדשים: כסלו, טבת, אדר א' ואדר ב' בתנאי שתתנו לנו את האפשרות לחפור את הבאר וגם בשביל לקנות חמש פרות גזעיות.

כתבנו כבר עשרים פעם שחלב וירקות — הבסיס של הקבוצה ומוכרחים לסדר את זה ולא לדחות.

י. ברגמן

י"ד חשוון תרפ"ד (יגור).

מים אנחנו ממשיכים להוביל מבלדא-שיך וזה עולה לנו בהרבה כסף. בעוד שבועיים בערך נגיש לחפירת באר. זה דבר הכרחי בשביל זריעות הקיץ וגם בשביל הצורך היום-יומי. את הצריפים גמרנו. בונים עכשיו תנור, מכבסה ומחסן קטן. הבנינים נהדרים.

י. ברגמן

כ"ט חשוון תרפ"ד

לכ' המרכז החקלאי

רכשנו לפני איזה ימים שלוש פרות דמשקיות שצריכות להמליט כעבור חודש — חודש וחצי. שילמנו 90 ל"מ. 100 ל"מ מסרנו לה. שטרמן שיביא בשבילנו שתי פרות בידותיות. גמרנו את הסיקול של חלקת הטבק. סידרנו את המשתלות וגומרים את הבנין (הצריף) האחרון. ומה יהיה הסוף בנוגע לבאר? מוכרחים לגמור. אנחנו מוציאים בכל חודש 15 ל"מ בשביל הובלת מים מיגור. כעת אנחנו נשארנו בלי כסף לגמרי.

י. ברגמן

י"ג טבת תרפ"ד, יעזור.

ממני תראו וכן תעשו

ממכתבים אלה אנו למדים שיואל ברגמן ז"ל עמד תיכף על כך שהפיתרון הנכון והיחיד הוא: הפירת באר, דבר שנתגשם תשע שנים לאחר מותו. במשך הזמן הזה שוב נכתבו מכתבים ותזכירים בנושא זה רווי סבל וכאב.

חברים יקרים!

קבלתי היום את מכתבו של ויסברוד בצרוף מכתבו של ליבנשטיין. על המכתב האחרון עגיתי כבר ואין לי כל חשק לשוב לדבר על ענין זה. די לי שאני מוכרחה לשבת כאן, לכתוב מכתבים, לשבת בשיבות. ובכלל לעבוד בתנאים של „פריטט“. ויסברוד שואל אם יוצא ההפסד בשכרו. אני מסופקת מאד. אך על כל פנים הזמן עוד קצר מדי ואי אפשר לדון על זה. נדבר על ענינים יותר שמחים. והן יש גם בחיינו שמחות. בלוייווייס הסתלקו מהתביעה על אדמת יגור, והקרן הקיימת נגשת לסדור הספקת המים אצלנו. הענין השני עלה לברל (כצנלסון) לא בגלל. אך היות וסדור המים בקומי נדחה לחדשים אחרים, דרש ברל שיגשו לסדור המים ביעזור. נתקבלה החלטה חיובית, בתנאי שיסכים גם קפלנסקי. וקפלנסקי הסכים. אלה הם פרטי הדברים שספרו ברל כצנלסון ואוסטרובסקי.

הידיעות שמסרה לי לאה הורנשטיין פחות משמחות. 25% תולים! 4 מקרי קדחת חזשה. ז. א. סכויים לעוד תולים... תכתבו לי ע"ד החולים. בעצם מבין החולים יכול היה להמצא אדם די פנוי, כדי לכתוב לי פעם. והרי תבינו שכל פרט, קטן כגדול מענין אותי.

מה נשמע במשתלה, בגן, על הגורן?

ומה בעבודה בעיר? הגמרתם כבר את בית צימרמן?

שלום לכם. וכשאשוב — הן נשתה מים טובים מהברז ממש, האין זאת?

לחברי בהסגר ברכה מיוחדת.

ממני תראו וכן תעשו. מהפצעים לא נשאר אף זכר.

חל-אביב, כ"ח תמוז תרפ"ו

ב ת ש ב ע

מלחמת המים

לקרן הקיימת.

רבים הם המכשולים על דרכי התפתחות משקיניו החקלאיים, והרבה נדרש מאתנו כדי להתגבר על התנאים הטבעיים, הכלכליים והחברתיים. ידענו זאת, אבל קשה להסכים למנות בין המכשולים האובייקטיביים הללו גם את רשלנות המוסדות המיישבים. ודוגמת רשלנות זו — ענין המים ביעזור — ועלין רצוננו לספר.

משקנו גומר את השנה הרביעית לקיומו ועד היום הנו בבחינת משק מתחיל. חוסר קרקע, חוסר ניקון יסודי, שבלעדיו לא תתואר עבודה נושאת פרי, חוסר מים לשתיה ולהשקאה — כל אלה מעכבים את התפתחות המשק. כל אלה גורמים לכך שדו"ח מקשיי העבודה רובץ על חברי המשק סבל נוסף — אי סדירות עבודתנו ואי-אפשרות לתקן את המצב בכוחות עצמנו. כל הזמן מתנהלת מלחמה קשה בעד הגשמת העבודות היסודיות שבהן תלויה הצלחת משקנו — לע"ע ללא תועלת.

מיום היוסדה כובלת הנקודה מחוסר מים. הוצאות הובלת המים עלו במשך 3 שנים לסכומים עצומים. זוג בהמות ושני אנשים עובדים מהבוקר עד הערב כדי לספק את צרכי המחנה, בחורף גם שני זוגות. ובכל זאת אין לנו די מים כדי לשמור לכה"פ על המצב הסניטרי הדרוש. כצעים ושאר מחלות הבאים מחוסר מים אינם פוסקים.

ובעצם המים ישנם. במרחק קילומטר וחצי יש מעין שיכול לספק מים בשפע לצרכי המקום וגם להשקאה במידה ידועה, וכאן מתחילה פרשת „מלחמת המים“, נסיעות לירושלים, שיחות, הבטחות...

עוד לפני הקונגרס הובטח לנו כדור הספקת המים ושוב נשתתק הענין. ושוב מו"מ ונסיעות (וההוצאות הכרוכות בהן). סו"ס במאמצינו ועם מאמצי המרכז החקלאי סודר הדבר. בנק הפועלים ניתן לקה"ל הלוואה בסך 1000 ל"מ בשביל סדור המים ביעזור. סולל בונה גם היא הסכימה לקבל שטרות הקה"ל על סכום 600 ל"מ. הדירקטוריון של הקה"ל החליט נגשת לסדור הספקת המים. אעפ"כ עברו חדשים ועוד לא נגשו לכך. מדוע? רבים ושונים הם הנימוקים בפי הנהלת קה"ק

ולהסיר כל מכשול — דרושות נסיעות. ז"א כסף מזומן וזמן חופשי ושניהם גם יחד אינם נמצאים כידוע בשפע בקבוצות. הקיץ עלינו להתחיל בבגית חצר המחלבה. דרוש בכל תוקף בנין רפת וגם תסציב אושר למטרה זו. אך היתכן לבנות בלי מים? התחלנו במשתלות עצים. ההתחלה הצליחה אך מה נעשה עכשיו לשתיילנו הרכים ומים להשקותם אין לנו? וגן הירקות? הן עד היום עלינו לקנות הצילים כי אין באפשרותנו לגדל אף דונם אחד ירקות בהשקאה. ומתעוררת השאלה מי אשם בזה? מי מעונין לעכב את התפתחות המשק הנבנה בכל כך הרבה התאמצות? ומי מעונין להגדיל את הדיפציט שעלינו, על המשק, לכסות אותו פעם, אך כיום רובץ דיפציט זה של הוצאות המים המיותרות על התקציב הנתן לנו מקה"ס. ואם אין אף אחד מעונין בכך, אם כל העכוב לא בא, אלא מחוסר ענין, מחוסר יחס נכון מצד הנהלת קה"ק לצרכי המשקים — הרי חטא הוא. חטא כנגדנו, חטא כנגד כל ענין ההתישבות וכנגד המוסד המיישב. אנו דורשים לבלי לעכב את ההוצאה לפועל של החלטת הדירקטוריון. אנו דורשים שינתן לנו ולמוסדותינו במאמץ משותף להצעיד קדימה את משקנו.

יעזור, נובמבר 1926
ה. ויסברוד

הבאר הראשונה

חלפו שבע שנים. המוסדות ניסו אמנם לפתור את בעיית המיים ביגור, אבל היו אלה פתרונות זמניים וחלקיים והאכזבה לא איחרה לבוא. נציגי המשק לא שקטו ולא נחו עד אשר קיבלו הסכמת המוסדות לכרות באר וגם סכום כסף לא גדול למטרה זו. ההסכמה ניתנה בתנאי, שקידוח הבאר ייעשה על אחריות אנשי המשק בלבד. ואכן אחרי עשר שנים רצופות של חוסר-מיים נפתרה הבעייה והשמחה רבה. נפתח דף חדש של תקופה חדשה במשק יגור.

לרגלי הכרמל, בקרבת הלולים, מזדקר אל-על מגדל משולש. על גבי סדן המשתלשל מראש המגדל רבוצה באלכסון קורה כבדה מסוקסת. המוט נושא האיזמל מחובר אל הקצה העליון. סביב המגדל מוגחים צנורות, מוטלים איזמלים כבדים, רחבי קוטר וחדי נקר. יום יום יתכנסו כאן המישה, ששה הברים העובדים בקדוח בהדרכת מומחה. עם בוקר תתפוסנה ידים נוקשות ומיובלות בידיות הקורה בתנופה ובקצב תנענענה אותה למעלה ולמטה. אותה שעה ירד-יעלה האיזמל הכבד ההולם באון בשכבת הסלע המוצקה. האיזמל חוצב ונוקר, שוחק ופוצל קליפה אחר קליפה, נוקב ומעמיק לאט ובבטחה, טפח אחר טפח בסלע בראשית זה שבצלע ההר, הרה-הכרמל.

זה כבר נסיון הקדוח השני. לא הרחק מכאן, פוער עלינו את פיו החור האפלולי, פרי נסיון הקדוח הראשון שנכשל עם תום 20 המטרים הראשונים ובלעג זידוני ירטון, יתריס כלפינו: עבדו, הזיעו על מבועי, לשפונתי לא תגיעו...

ומדי העלות החומר הדביק מעמקי הקדוח אל פני האדמה תוסבנה אליו עינים תוהות ובוהנות, לאות מצפיה ממושכת, בשאלה-חרדה: מה טיב השכבה הזו? היש בשורה עמה? היש תקוה?

אל פנה זו נשואות עיני כל חברי יגור בצפית תוחלת; כאן צומת התכניות והתקוות לגדול משקנו והרחבתו.

לאחר שקדחו דרך שכבות קשות וחדרו לעומק של 39 מטר, החלו להראות אותות מים. הובאה משאבה והשאיבה החלה.

קול צהלה התפרץ מפי כל העומדים מסביב כשקלוח עז ובלתי פוסק של מים זינק מתוך הצנור התקוע עמוק בסלע.

מיד עברה הרגה במחנה: מים! והמוני החברים, צעירים וקשישים, נשים וטף, באו לראות בפלא הגדול הזה.
ברוב פאר ושמחה הוחג בתוכנו מאורע זה. עם גלוי המים, נפתחו אפקים לפתוח משקנו ושגשוגו. הורם על נס הפלא הגואל: מים מסלע לרגלי הכרמל.
ינואר 1933

תקופה חדשה

למשק יגור שלום רב!

ברגע הראשון לא האמנתי למראה עיני. 200 ממ' מים לשעה ביגור? אולם משנוכחתי, שבכל אופן קרוב לכמות זו העלתה הבאר הריני מברך אתכם — אותנו בכרכת מזל טוב! הגיגת-המים סמוך להגיגת העשור — האין בזה משום סמל? תקופת-העשור מסתיימת ונפתחת תקופה חדשה, אשר את בואה מבשרים המים הרבים ושאונם — מה צופנים הם בחובם לנו?

מים! מים!

באמת הגנו היים בתקופה פלאית: הגנו מעלים אלינו מי תהום ונגדיל את ישובינו. היקים בנו הכוח, הרצון לעשות גדולות, כשהגדולות מדפקות על השער? במים האלה ערובה לנצחון הדרך, דרכנו, על אי-האמונה החרדה ומתלבטת, השקועה מדי ביום-הקטנות ואינה נושאת את נפשה למפעל, השובה את הלב, הנותן תוכן, הקוסם לנו את קסם הבאות ואשר יש בו תגמול בעד כל הקושי ההתלבטות, האפור שבחיינו יום-יום.
בשמחת אמת שלכם א. ת ר ש י ש
18.1.33 עין-חרוד

עלו המים

כעבור ארבע שנים קדחו את הבאר השנייה ונוספו ליגור מיים רבים, שהצמידו את המשק, על כל ענפיו, קדימה. להלן קטע ממכתב של יהושע ונגר, שעשה אז בשליחות בקיבוצי ההכשרה בפולין.

כל הזמן עקבתי בחרדה אחר הידיעות על קדיחת הבאר, וכשהייתי מקבל חבילת "יומנים" — תמיד תרו עיני, קודם כל, לצד הבאר. והנה — „עלו המים"! — —
 אותו היום ריחפתי בעולמות עליונים. — מים נוספים ביגור! — סיפרתי על זאת לכל חלוץ, והם למרות שמעם בהרצאות ובשיחות על ערך המים בארץ, — לא הבינו, בכל זאת, לגודל שמחתי!... אותו הרגע ניקר יתוש במוחי: אולי גם שם רבים אינם משיגים את הדבר, ואינם מרגישים את שמחת המים!... — ונדמה, שביגור, אשר קיימת בה מאז שאלה של „מי-מריבה" בין ענף לענף, כשהגך בא אחרי יום לוחט מחום, מיוזע מעבודה, והגך נכנס למקלחת לשטוף את הוזהמה והעייפות מעליך, ופתאום „טופ", אין מים — נדמה, כי ביגור זו צריך היה כל חבר להרגיש בדבר הגדול שהתרחש.

הזכרתי רק את ההרגשה ה„פשוטה", ה„גסה" — זה שאפשר, ממש, למשש בידים, — ואינני מזכיר את ההרגשה העמוקה שצריך היה להרגיש כל אחד מאלה, החיים אילו שנים ביגור ומבינים במקצת מה זאת יגור, כי יגור תורה היא וללמוד צריכים אותה. אינני יודע, אם רבים הם שיודעים להרגיש את הכבוד, שזכו להיות בין בוני יגור, אם רבים הם היודעים, עד כמה יגור זו הממה כל מיני אידיאולוגים למיניהם.

יהושע ונגר

4.3.1938

מה המה ספרי הדורות, אם לא הארת הנשמות. איזה אור מלווה אותנו ומאיר לנו, מהו היאוש והרקבון מול ניצוץ אחד של תקוה זורחת.

האור הוא מתן שכרנו, הוא הנשמה אשר בנו והד התפילה אשר בנו. כל זמן שצדקה מאירה לנו, איזה חסד ואיזה רחמים, רצון ואמונה, כל זמן שלבבנו דובב איזו מלה איזו הטבה, איזה כוסף וגעגועים, איזו תשוקה להיטיב ולהאיר, הרי האור נדלק, הרי החיים מאירים. חסד הוא האור, חסד הוא הדלקת הנרות.

מיכה יוסף בן-גריון

1. במזל איחודים

פלוגת הקיבוץ הראשונה בחיפה

מיוזמה הראשון נמשכו ליגור בודדים וגם קבוצות, אם כי דבר הקדחת ביגור נודע ברבים, הפחיד לא מעט אנשים ועיכב בעדם מלהצטרף למשק, ובכל זאת באו כמה חברים מקבוצת „חלב ודבש“, שרידים מקבוצת זכרון יעקב, קב"ב בן-לוי, חברים מעין-טבעון, מפלוגת ירושלים ועוד. נוסף לאלה התקיימו שני איחודים שהיו גורמים חשובים בהתפתחות המשק, התרחבותו וגידולו — הרי הוא האיחוד עם פלוגת חיפה באמצע שנות העשרים וגולת הכותרת של האיחודים: עם פלוגת קלוסובה (פלוגת חיפה-יגור) בשנת 1933.

הורתה ולידתה של פלוגת הקיבוץ הראשונה בחיפה חלה בימים גורליים, ימי הכרעה לקיבוץ ולתנועה כולה, מסביב לקיבוץ הקטן — הגדול בימים ההם — שהתרכזו במשק אחד לרגלי הר הגלבוע — משק עין-חרוד, פלוגת העזר שכנגדו — עין-טבעון ופלוגה לעבודה ציבורית בקלנדיה; קיבוץ שהיתווה לו דרך של יישוב קומוניסטי גדול, המכיל בתוכו ענפי הקלאות, מלאכה וחרושת ומקיים בתוכו ישוב רב אוכלוסין — מסביב לקיבוץ זה החלו להתלכד גופים שונים ממשקים וקבוצות עבודת, הרחוקים, אמנם, מרחק גיאוגרפי ממשק עין-חרוד, אבל שאיפתם בדרך התישבותם התאימה לעין-חרוד, ששימשה להם סמל אידיאלי של המשק הגדול וגדל. קטנים היו המשקים אבל יכולת רבה להתרחבות היתה אצורה בקרבם: יגור, גשר, אילת-השחר, קבוצת „אחדות“ מירושלים ועוד שהביעו את רצונם להצטרף לקיבוץ עין-חרוד, שנרתם אז באופן רציני — עם סיום העבודה בקלנדיה — לענין כיבוש העבודה במושבה. הוקמה אז פלוגת פתח-תקוה — גבעת-השלוישה דהאידינא. על רקע שאיפות הקיבוץ לגידול והתפשטות התלקחה בימים ההם מלחמה סוערת על מהות הקיבוץ, צורתו ודרכו. היו כאלה שבהתרחבות זו ראו את ההמשך השלילי של דרך „גדוד העבודה“ שממנו התפלגו לא מזמן ונטו להנחתה של קיבוץ המכיל בתוכו משקי קלאות גרידא, נקודות התישבות קלאיות ופלוגות-עזר לכל אחת מהן או כפי שקראו לזה „קיבוץ משקי“.

רוב חברי הקיבוץ היו בדעה אחרת: יצירת פלוגות חדשות, איחוד עם נקודות התישבות, הסתערות ויציאה למרחב, המשך טבעי של רעיון „גדוד העבודה“, אבל עם אוטונומיה כספית של הנקודות, בלי לכוז מוחלט של מוכירות מרכזית — קיבוץ באידיאה ובדרך התישבותית אחידה, בתוך איריה זו של חריגת הקיבוץ מתחומי טריטורית-העמק, והפיכתו לקיבוץ-ארצי, ובעצם סערת הויכוחים וההתלבטויות סביב מפעל זה, נוצרה על-ידי גרעין קטן מאד (חבר מגשר, חבר מעין-חרוד, מפלוגת פתח-תקוה וכמה חברים מעין-טבעון) הפלוגה הראשונה בחיפה.

הרעיון על הקמת פלוגה עירונית העסיק את הקיבוץ עוד לפני יצירת „פתח-תקוה“ (הפלוגה במושבה) וקיבל את מימושו רק אחרי הצטרפותו של משקי-יגור לקיבוץ עין-חרוד. — נקודת התישבות קרובה לפלוגה העירונית ובפרספקטיבה גם גוף ישובי אחד — ואחרי דרישות והפצרות של „סולל-בונה“ ומוסדות ההסתדרות בחיפה שהיו מעוניינים בגוף קיבוצי בעיר.

הפלוגה הקטנה השתכנה בדירה שכורה (4 חדרים) ע"י הטכניון, קיבלה מ„סולל-בונה“ הקמת בנין של שתי קומות בהדרגה-הכרמל והתחילה בעבודתה, לאט לאט התחילה הפלוגה לגדול. באו חברים מהעליה, בודדים וקבוצות קטנות ותחומי הבית עם האוהלים שהועמדו בחצר צרו מהכיל את שתי עשרות החברים. הבנין שקבלנו הלך ונשלם וטעמנו זמן קצר גם את טעמו של הוסר עבודה. ניסינו

לעסוק בניפוץ חציץ במגרשי הדרי-הכרמל הפנויים (או הכינוי חציץ למכירה), אבל התברר שהעסק אינו כדאי. קיבלנו אז עבודה חדשה — בניית בית חרושת למצות. עבודה בהיקף גדול. ההספק וטיב העבודה השביעו רצון ונהפכנו לגורם חשוב בשוק הבנין בחיפה. רכשנו כמה צריפים נוספים ועברנו לחיי קיבוץ יותר מאורגנים. נוספו לנו עוד חברים שנשלחו ע"י מוזכירות הקיבוץ וקיבלנו גם עליה בחיפה באישור המוזכירות. נבחרו מוסדות הפלוגה. דאגנו לכיבוש עמדות עבודה לחברות. גדלנו והגענו למספר של 50—45 חבר.

רעיון העבודה השכירה בתור ענף עזר לפיתוח ענפי המשק ובתור גורם לגידול הישוב — רעיון כזה אמנם קנן בצורה מעורפלת עוד בלב ראשוני החברים שעלו ליגור — חברי קבוצת „אחוה". יואל ברגמן המנחה בהרצאתו לפני מוזכירות הקיבוץ על יגור ועל רצונה להצטרף לקיבוץ עין-חרוד, ציין והדגיש שכמה מחברי יגור עובדים גם בעיר במלאכה ובכבשני סיד, — סך הכל היו אז במשך 25—30 חברים — וכי יגור רוצה בהגדלת העבודה הצדדית ומשום כך הוא דרש עזרה מיידית על-ידי תוספת חברים. גם הרעדה שנשלחה אחר-כך מטעם הקיבוץ (עוד לפני ההצטרפות) לביקור ביגור, ציינה שיגור תגדל רק על יסוד העבודה הצדדית האפשרית משום הקרבה לחיפה. אנתנו, אנשי הפלוגה נרתמנו להגשמת המפעל הזה בהתלהבות, במרץ ובחוס געורים, סידרנו הלואה להקמת צריפי-דיור בשבילנו במשק ושלחנו גם חברים להחיש את גמר הקמתם. באסיפות ובדיונים המרובים והממציים בפלוגה הגענו לידי ביטוי מלא של כל החברים בצורת רפרנדום. החברים ענו בשאלונים על הסכמתם לתכנית המשקית-הישובית הזאת ועל נכונותם להתמיד בתוך המשק בעבודה בעיר. הגענו לידי הכרה שהעבודה השכירה היא ענף חשוב שווה-זכויות עם יתר הענפים במשק. היתה זו תקופה של עליה בפלוגה והתכוננות להגשמת מפעל חשוב ונועז — ראשון ממין זה בארץ — פתיחת דף חדש בתנועת ההתישבות בא"י.

דרושה היתה העזה רבה ואמונה בלתי מעורערת בצידקת הדרך כדי להתגבר על כל המכשולים מבפנים ומבחוץ, כי המלחמה סביב המפעל הזה פרצה את שערי יגור ועברה למוסדות ההסתדרותיים המרכזיים וכן מוסדות ההתישבות של ההנהלה הציונית.

בינתיים החריף מצב העבודה בעיר, חוסר העבודה גדל, וציבור הפועלים לא חדר ליצירה „המשוגה" הזאת של אנשי משק הרוצים לעבוד בעיר; חיים בריחוק מקום מחיפה, בתנאים של חוסר קשרי תחבורה מתאימים — נוסעים לעבודה ובחזרה בעגלות — עובדים בעיר ונוסעים „לישון" ביגור, והיה רצון לקפח אותנו בעבודה. אני זוכר עוד את הפומון הידוע „מה לכם בעיר? אתם במשק תגדלו לנו עגבניות ושאר ירקות, תספקו לנו חלב וביצים, ואל תגזלו מאתנו את לחמנו ופרנסתנו". אבל עמדנו על המשמר, דרשנו בכל תוקף את המגיע לנו לפי התור, וקבלנו עבודה בבנין המרכז המסחרי, עבדנו בבנין היסודות והמרתף של אפ"ק, השתתפנו בעבודת כביש רוקפלר למגידו, שנסלל „בחפזון" ובאופן פרוביזורי כדי שרוקפלר יוכל להגיע בחורף עם האוטו לעתיקות. כמה מחברותינו עבדו גם בריצוף, ולא בחלנו בעבודות „מיוחדות" עבור מחוסרי עבודה כמו הפירה ובנין באמפיתאטרון, גיפיץ חציץ ועוד. עבדנו גם בפריקת לוחות עץ בגמל חיפה, ועשינו הכל כדי להשאר צמודים לעיר ולא ויתרנו על שום עבודה.

קשיי התחבורה היו באמת גורם מכביד ומטריד — נסיעה בעגלות שעה וחצי לפני העבודה ושעה וחצי אחריה, והיינו צריכים לחכות מיוגעים, מיוזעים ומלוכלכים אחרי עבודת המלט והבנין, עד שהחזירו אותנו הביתה. כל זה לא הפחידנו וראינו בעבודות הוץ, אחד מענפי המשק החשובים והעיקריים העוזרים להתפתחות וגידול המשק.

בתוך איירה זו של התנכרות, התנגדות ואי-הבנה ובתוך מצב קשה בעבודה, בתחבורה וכו', חתרה הפלוגה במרץ רב להגשים את שאיפתה, אשר להגשמתה היא ציפתה במשך שנה וחצי — זמן היתה בעיר.

בחודש אדר, שנת תרפ"ו, עם השלמת בניית הצריפים ביגור, נשלחו עגלות מהמשק והעבירו את רכוש הפלוגה ליגור. קבלת הפנים, הפגישה הנלהבת עם אחים לדעה ולמעשה, וחזון העתיד של יגור הגדולה והמעפילה — זה היה הרקע של חגיגת האיחוד, שהתבטא בשמחה וריקוד של התלהבות ועלית הנפש למרומים. רגעים כאלו לא נשכחים לעולם.

פלוגת ירושלים

הכול תלוי במזל אפילו פלוגת קיבוץ שבטעיר. שונה היה גורלה של פלוגת ירושלים, אשר חלק מחבריה הגיע ליגור.

על צוק סלע הררי, בהוצות ירושלים, בבית ערבי שכור — כאן היתה פלוגת ירושלים. בהתחלה היתה עבודה בשפע. חברינו עבדו בכיבוש עבודת האבן: הציבה, סיתות וגם בבניה, צבעות וריצוף וגם בכביש. העובר כיום את הרחוב המפואר המוביל לשכונה הגרמנית עד למרכז המסחרי לא יכיר את הגיא השמם מלפנים. כאן, עבדו חברינו ביישור, בחפירה, בפיוץ אבנים ובסלילת הכביש, וכאן גם נפצעו קשה שנים מאנשינו. במשך שנה אחת נהפכה הפלוגה הקטנה לאחת הפלוגות הגדולות בקיבוץ, או עוד קבוצ עין-חרוד. העליה זרמה והבית היחיד כבר לא הספיק להכיל את כל האנשים והחלטנו להקים מחנה של צריפים לרגלי ההר. בית האבן שימש לנו כבית-ילדים.

עתיד מזהיר היה לפנינו. המחצבות "עמוס", אשר נפתחו בקרבת המחנה, הבטיחו עבודה רבה. חברת "סלע" בנתה אז בשותפות עם "סולל בונה" בית-חרושת לחיתוך אבנים שהעסיק את חברינו ואנו ראינו בבית-חרושת זה את המפעל שלנו ב"ה" הידיעה, את בסיסנו הכלכלי. חברה זו סידרה קו צינורות להספקת מים לבית החרושת ומזה נהנתה גם הפלוגה שלנו. לא שאבנו יותר מהבור מי גשם כבעבר; אלא הברזים שפעו מים זכים ולא יאיים עוד עלינו חוסר הגשם להצמיאנו. המחנה המה מקולות הנוער העליונים. לא ערב אחד התלקחה, בלי סיבה מיוחדת, הורה סוערת ובלתי פוסקת.

בשנת 1926, שנת המשבר הגדול השתנו פני הדברים. סבלנו מחוסר עבודה. חברת "סלע", שהשקיעה אלפי לירות בבניה ובמכונות, הפסיקה את עבודתה. באותו הזמן חל גם חיסול פעולות "סולל בונה". היוזמה הפרטית בעיר קפאה. מבוכה, קדרות, עצבון ורוגז השתררו במחנה. טיפין-טיפין התחילו לעזוב אותנו, ביניהם גם התיקים בקבוץ ובתנועה. בין החברים היו מתלחשים ומצביעים על חבר פלוני או אלמוני שהנה הוא עומד על סף העזיבה. תקפו אותנו יאוש והרגשת איך-אונים. מִ130 החברים שהיו בפלוגה בזמן גאותה נשארו קומץ של 30 איש. עזוב וגלמוד עמד חדר-האוכל הגדול, ושני שולחנות הספיקו עתה לערוך עליהם את הסעודה הדלה. לא פעם חסר נפט למאור ורק נר מהבהב או עשית עשנה ורקו צלליהם לתוך אפילת האולם. לא פעם חסר גם סוכר להמתקת התה והארוחות נעשו מדי פעם יותר ויותר דלות. התחילו ביקורים של חברי מזכירות הקבוץ, ישיבות עם כל מיני מוסדות בירושלים ובתל-אביב; איך ובמה לתקן את המצב. הרע הוא שאבדה האמונה, אין כבר רוח הרצון והיצירה. לבסוף גם אלה שנאחזו בעקשנות בכל זיק של תקווה ורצו להמשיך, ראו רק פתרון אחד: להתפזר.

רק נודע הדבר בעיר והנונים וגושים שונים נהרו אלינו לדרוש את המגיע להם. ביום קיץ אחד ארזנו את החפצים. עוד לילה בילינו במקום. לא עין אחת הוילה דמעה אותו ערב מר. כל אחד עשה לו חשבון הנפש: השנים הללו, שנות עמל, האם הלכו לטמיון?

הבוקר האחרון הגיע, שמי ירושלים חייכו בהן תכלתם ורוכסי ההרים האלמים הביטו על מספר אנשים הנפרדים איש מרעהו. הצוצרות האוטומובילים תרעו, העמסנו עליהם את המטען. חלק מחברינו עבר לעין-חרוד, חלק לגשר וחלק ליגור. יהודים עברו לפלוגות שונות בקיבוץ וחסל פרשת פלוגת עין-חרוד בירושלים.

ולא פעם יקרה ובעברך בהחובות הערים בארץ, תפגוש פנים מוכרות. השתנו הפנים, אנשים לובשים חליפות, עונדים עניבות — אי אפשר עוד להכירם — אז תעלה לנגד עיניך תמונה מזמן היוותך בפלוגה ההיא ובה מופיעים הפנים האלה כחוליות בתוך אותה השרשרת של ימי עברך בקיבוץ.

.1937

היאחז בצפריניים

על הרגשת הבדידות, הדיכאון והיאוש בתקופת פירוקה של פלוגת ירושלים
כותב גם יהושע גלוברמן ז"ל בפרקי היומן שלו.

יום רודף יום, הלילה הולך ועובר, ושוב בא יום והכל בעינו עומד. אין תמורה. כאילו כך גגור עלינו מלכתחילה ואין לשנות דבר. חדלנו גם לצפות לדבר-מה, התרגלנו, כפי הנראה. שתיקה כללית שוררת סביבי: הכל דומם ושוקט. האם מתוך הכרה שהדיבור והצעקה לא יועילו? לצעוק! על מי ואל מי? היש ממי לתבוע? כן, — לשתוק. לנשוך שפתיים ולידום. אבל שתיקתנו היא — כשקט לפני הסערה.

והאם תבוא הסערה? וכלום יש בה כדי להטיל אימה עלינו? לא! אין אנו יראים עוד מפני כל סערה. כי מה עוד תוכל לחולל? כבר אין מה להרוס. אין בנין שפתילהו, שתגרוף יסודו. ואף-על-פי-כן עוד לא כתתה השלהבת. מתלקחת היא לפעמים לרגע ועוממת שוב. ממשיכים אנו בקיומנו. עוממים חנו. אבל ממשיכים. —

כמו בחלום חנו, כשנדמה לך כי נופל אתה, ואין אתה יכול לצעוק, אבל לצעוק צריך! הצילו!!! הצילו נפשכם. עוד מעט ותישברו על גבי הסלעים. נפול תפלו אל התהום.

אך אין אימת התהום בקרבנו. שווי-נפש אנו, ושום דבר לא יזעזע עוד אותנו. קודם, כשהבר היה עוזב את הקיבוץ, היה זה אבל כללי. הרגשנו כי נחתך אבר מגופנו. ועכשיו — חברים עוזבים, מסתלקים בזה אחר זה, ובאיזה שויון-נפש אנו רואים זאת, כביכול, כך צריך להיות. ויש שאנו מלווים את החבר העוזב במין מבט, כאילו ניצל האיש מדבר-מה רע, שאין בכוחנו אנו להנצל ממנו; בעוד שקודם היינו מביטים במגוד-ראש אל החבר העוזב.

עזב קר. זוכר אני כשהודיע לי על כך רעדתי ממש. הכיזד, חבר, הן רק אתמול דיברנו יחד על עתיד אחד, כאכנו מכאוב אחד והשבנו מחשבות יחד? הלא בדרך אחת, רחוקה וקשה, הלכנו כל הזמן ואיש אימץ את חברו. פתאום רוצה אתה לשוב ולהשאיר אותי באמצע הדרך, בישימוני? ובאיזו קלות אתה מודיע זאת! האם כל אותם הדברים היפים, שבשמם דגלנו, לא היו אלא מן השפה ולחוץ, מלים להשתעשע בהן, וביסודם היו שקר?

היש לכעוס על אנשינו? האם אפשר להאשימנו? היינו כה קשים. עבודה קשה ומפרכת, הכוחות הולכים וכלים. בדמי ימינו כולנים נחשבנו. אנו מתאמצים להחזיק מעמד. אין רצון ליפול, אין רצון לשוב אחורנית. אך קשה המלחמה. חברינו נופלים על הסלעים הנוקשים האלה. והרעב מסית: „הי, שוטה, היית נער, התלהבת, כעת בגרת, עת לעזוב כל זה. הרי גם אתה תיפול בקרוב. — ומן הבית כותבת אם, מתחננת בדמעות על עיניה: „שובה בני! כה אהבתיך, מה אתצו לחבק אותך רק פעם אחת. הנה זקנתי ומי יודע אם תספיק עוד לחבק אותי פעם?“

וכותבת האחות, האחות האהובה שמימיה לא פצתה פיה להתלונן: „אחי יקירי! — עודך צעיר. הנך כותב, כי אוהב אתה את האדמה השוממה הזאת ואת הסלעים האפורים האלה? אבל היך הרי כבר נופצו אל הסלע האפור האהוב עליך. ושמע, דבר-אפיקורסות בפני: „טוב להיות בארץ נכריה, מאשר למות בארץ-המולדת.“

והמצוקה מתגברת מיום ליום, בחוץ תהום-מהשכים ורעב בבית. אין אור להאיר את הגפוש, ה„חורה“ אינה סובבת. בודדים, אכולי יאוש, רפיון, חוסר-אונים, שוכבים החברים סרוחים על מיטותיהם, נאבקים עם מר הגורל, והתולעת פנימה מכרסמת. יש ורוצה אתה להתנער, לקום לאיון פעולה שהיא, ומאפס כוח נופל אתה שוב למקומך. לא, אין להאשים אותנו.

אבל, כך להמשיך — אי אפשר. הרי אנחנו כאילו תלויים באויר. ואם על אף הכל רוצים אנו בחיים אלו, אם לשוב אי-אפשר, הרי — קום! עשה, צעק, יצור את חייך. גם אם תיפול על אדמה שוממה זו, היאחז בצפרינים בה — ולא, תישמט מתחת רגליך, התגבר, התחזק, כי עוד רגע ואבדת. התהום כבר פתחה את פיה לבלענו.

שקט! הומה הרוח, מכה הגשם על גג הבית. צריך לצעוק, ואין כל צעקה נשמעת. שמם סביב, הכל שמם.

ז. פרקי קלוסובה

איחוד המשק עם פלוגת קלוסובה — היא פלוגת חיפה-יגור — התקיים כאמור בשנת 1933. קדמו לו וויכוחים סוערים במשק, שרוב חבריו התנגדו לאיחוד, אבל גם בפלוגה התווכחו רבות. מועצת הקיבוץ המאוחד, שהתקיימה אז ביגור, החליטה לאחד את שני הגופים, החברים, גם במשק וגם בפלוגה קיבלו את הדין וביצעו את האיחוד מרצון ובלב פתוח, והאיחוד היה לברכה ליגור.
מה יש לאמר על קלוסובה ולא נאמר?

חינוך לדמות האדם והפועל

במה עסקה קלוסובה? האם הישגיה הם הכבישים שנכבשו באבני קלוסובה? או האבן שנחצבה, התבואה שנקצרה בידי חברי ההכשרה החקלאית ב"החלוץ"? הערכים החמריים של קלוסובה אינם ממצים את הערך האנושי של מפעליה, האבן היתה אמצעי לא לשכר אלא למטרה לשנות משהו באדם. חצבו אבן למען חצוב משהו באדם, למען היותו לקלוסוביאק, כובש הארץ, איש העבודה, איש הקומונה, המאמין באחוות אנשים; למען הכשרת האדם, נפשו, רצונו — כולו. ערכה התבטא בעיצוב דמות המון הנוער היהודי שעבר את קיבוצי ההכשרה הרבים. לא התוכן החמרי הוא המהפכני ולא הוא בעל הערך והרכוש הנפשי. ערך המפעלים האלה הוא במומנט החינוכי הגדול שבהם.

קלוסובה! מה קשור עם השם הזה? לא מפעל מסוים, כי אם דמות אדם; אפשרות שנתגלתה לכל צעיר, לכל אדם פשוט בישראל: להיות פועל, להיות אחר, היא היתה כחלום מדבק שלא פסח על בית יהודי בעיירה; האפשרות שאני, אתה, הוא, כל אחד יכול להשיג אותה, להגשימה. השמועה שהנה אנשים פשוטים חוצבים באבן ויחד עם זה שרים ורוקדים, והם חיים בקומונה, והם אינם יוצאים מן הכלל, ושכל אחד יכול להיות ולחיות כמותם — היה בה משהו מן הכוח האגדתי המשנה את פני החיים, לא היתה זו אגדה על דמות גבור או מנהיג המוליך אחריו, המצוה שגלך בדרכיו, שנוצית לו, שנקבל את מרותו, לא האידיאל היה אחר: אני ואתה יכולים להיות אחרים; אנחנו יכולים כולנו לגלות את הדבר הטבוע בעצם בתוכנו. כה נעשתה קלוסובה לכוח מושך המונים לא בזכויות ידועות ולא בשם פריבילגיות. רק לאחר שנים רכשה לה את הזכות לעלות על-ידי סרטיפיקט. והן בה, בקלוסובה, היה קושי רב: מחצבה דווקא ומקום מרוחק, מן המרוחקים ביותר, על הגבול הרוסי. וזה שעשה את קלוסובה לנקודת התבצרה לתנועה כולה: האידיאל החינוכי לכל אחד, השווה לכל גפש צעירה, שכל אחד יכול להיות איש קלוסובה, איש ארץ-ישראל, איש הקומונה. קלוסובה טיפחה את הטיפוס של החלוץ הכובש בארץ, ולהשיג את זה אמרה בדרך של חינוך האדם.

האמונה, ששלטה בקלוסובה היתה, שאת הצעיר הזה, אף-על-פי שבא לשם סרטיפיקט, אפשר להכשיר; ודווקא בתנאים האלה, בחיים הקשים בכל אכזריותם. והאכזריות היתה לא בתנאי חיים, אלא בזה שאין דרך חזרה; שאין מנוס, שאין מפלט, שאין לסגת לתנאי חיים אחרים, לאבא ואמא. אין ההכשרה אך אידיאל פוליטי. אותה יש להשיג בחיי יום-יום, בקביעות ההכשרה, ויש אכזריות בקביעות זו.

האכזריות היתה בהתחלת ההוויה הפועלית, של ה"פארפאלן", שאין להתחמק מפרובלימות האהבה, המשפחה והבריאות, שאת כל זה יש לפתור כפועל, כאיש הקיבוץ, ושכבר בגולה הוא מתחיל את חיי ארץ-ישראל. במקום הכשרה פוליטית גרידא — הכשרה אישית, הגשמתית. אכזרית היתה ההחלטה לא לתת יופש לחבר ללכת הביתה, על האדם לחיות בקלוסובה בכל מצביו: פה לחיות ופה לתקן.

לא היה חבר שקלוסובה היתה מתיאשת ממנו ואומר לו: לך. היא היתה אכזרית במידת החסד, ואף פעם לא התיאשה מהחבר החוטא. במה היתה אכזריותה? ביחס המוחלט, הקנאי ובתוכן החינוכי. לחנך בכל אחד ומתוכו את האפשרויות הגדולות שלו. זה היה אידיאל חינוכי שלם, שאיננו למפלגה, שאיננו באיגוד המקצועי, אבל ישנו בתנועה יוצרת-מיישבת, היודעת את המאויים לחיים פרולטרניים חדשים. תנועה שהרומנטיקה של ריבולוציה, שלילת המשטר החברתי הקיים, קבוצה בארץ, דבקות בעתידות ישראל בארצו, הגנה, עד הגנת מסדה, גילויי גבורה ישראלית, — תנועה, שכל אלה מעצבים את האידיאל שלה. אנשי קלוסובה, הם שידעו לרקוד ללא אוכל ובגד, לרקוד רקוד באהבה, — להם הן היתה בימים ההם הכרת שליחות, זו הן היתה מעין תנועה דתית, תנועת המוני יהודים, מונעים ע"י אמונה גדולה בכוחותיהם הבונים. כאלה היו אנשי הרפורמה הדתית בסוף ימי-הביניים, ועלידי זה שאנו זכינו לתנועה כזאת, לרגעים כאלה בקלוסובה, ב"שחריה" ובקיבוץ-הכשרה אחרים, מתבדה ההנחה, שהאנשים באו לשם סרטיפיקט. רגעים אלה של אהבתם ליעודם ולמקומם היו אמת אישית גדולה ולכל אחד הן היו בקלוסובה ובקיבוץ-הכשרה אחרים רגעים כאלה.

כל אלה שהיו בקלוסובה, ב"החלוץ הצעיר", אלה שחיים אתנו ואלה שעזבו אותנו — יש ביניהם שותפות והיא צריכה להיות יקרה להם. רחפה לפנייהם דמות אותו אדם שכל אחד מהם צריך היה לחצוב מברשו ודמו הוא. וחציבת דמות האדם מעצמו אין לה שעור, היא נגמרת רק בתגמר האדם. האיחוד הוא אקט של אהבה גדולה, אהבה לארץ, לישוב העברי — אהבה לאחדות, ויש בו משום גבורה.

שורשי תנועתנו הם שורשים שאינם נפסקים, נבדיל בין האור ובין ההושך, כי עכשיו לילה לתנועתנו. אבל צריך לדעת כי הלילה מסתיים בשחר. אין לראות את הלילה כהיום, כי הלילה נדון כללית; יש לדעת שהיה יום ויהיה יום ובתוך הלילה גופא צפוי כלינו של הלילה. ובנכונות ובבטחון נצפה בלילה לשחר העולה.

1934

י. ט ב נ ק ין

שליש מהחברים — חולים

לפנינו המכתב הראשון של פלוגת חיפה-יגור למזכירות קיבוץ עין-חרוד, כתוב ע"י שלמה גלובמן ז"ל, איש המשק שגויים ע"י מזכירות הקיבוץ לעזרת הפלוגה.

למזכירות הקבוץ עין-חרוד.

- רוצה אנכי לכתוב לכם מכתב מפורט על המצב אשר ממנו תוכלו: (א) להוציא גם סקירה ל"מבפנים"; (ב) וגם לדעת את המצב כיום בפלוגה:
- א. הננו כעת 45 חברים והברות. חברים — 30, הברות — 15 (זה יחד אתי ועם שמעונוביץ).
 - ב. עובדים אנו במפרץ חיפה, בכביש נחלת יעקב וגם בגשר על הקישון שבביל הכביש אשר נעשה ע"י הממשלה. עבודה יומית — 20 גא"י ליום.
 - ג. מה אנו מרויחים ביום. באחת מהעבודות הנ"ל עדין לא ידוע מפני שעוד לא היה חישוב מלא. אנו מקוים לשכר בינוני 24—30 גא"י ליום.
 - ד. אחוזי החולים גדל בזמן האחרון באופן מבהיל ומגיע ל-15 חברים. כל מיני מחלות. "פופטצ'יה", 4—5 מקרי קדחת, פצעים שונים, פורונקלים וכו'. כמובן שזה מקשה מאד על מצבה של הפלוגה.
 - ה. גרים עדין באוהלים. הודיעו לנו השבוע מת"א שהחלטה על בנין הצריפים תבוא בימים הקרובים והלואי והיה זה מתאים למציאות. לדעתי זה שגרים באוהלים משפיע על ריבוי החולים וגם משפיע בהרבה על מצבה הפנימי של הפלוגה, כמו — אי אפשרות לגשת לשעורי ערב לעברית אשר זה ה כ ר ח י מ א ד ו ת י כ פ ו ב ה ת מ ס ר ו ת ר ב ה . אנו מקוים שבאם יוקם חדר-אוכל של הפלוגה ימצאו כוחות פנים ואולי יצטרכו גם להוסיף כוחות מהחוץ והפעולה התרבותית תעשה.

ו. השבוע היתה לנו ישיבה עם לשכת העבודה בהיפה בהשתתפות מרכז העבודה (ברל רפטור). לסדר היום: סדור או יותר גכון הבטחת הפלוגה בעבודה בהורף. הוברר: א) שישארו 15—20 ח"ה בעבודות החול במפרץ היפה בחודשי החורף. (אין עדין החלטה רשמית על זה אבל זה כמעט בטוח). ב) עבודת הכביש שתימשך עוד כ-2—3 חודשים. וגם עבודת הממשלה בגשר (יומית). חוץ מהעבודות הנ"ל מציעה לשכת העבודה לפלוגה להכנס לסבלות בנמל. ז. א. לסדר קבוצה, בהתחלה 10—12 ח"ה שהיא תהיה קבועה בסבלות בנמל בהיפה. החורף יעברו דרך הנמל חלק גדול של ח"ה. ז. א. זה יובא מיהודה ברכבת עד הנמל ופה יצטרכו לפרוק אותם מהרכבת ולהעמיסם על הסירות. עבודה זו תהיה בקביעות שלושה ימים בשבוע, בשאר שלושת הימים ישנן עבודות סבלות לכל מיני סוחרים. הלשכה מבטיחה עזר וסעד רב בזה, מפני שהיא רואה בזה כבוש פוליטי הסתדרותי חשוב כיום וביחוד בפרספקטיבה להבא. וכמובן בשביל שהדבר הזה יהיה מובטח מטעם ההסתדרות היא מעוניינת מאד שאנו הקבוץ נכנס לעבודה זו.

אחת השאלות החשובות ואולי מפני זה היא קשה — שאלת עבודת התברות. חשיבות השאלה מיותר להסביר לכם. אנו עומדים במשא ומתן עם כל מיני מקומות עבודה אבל כיום שום דבר עדין לא יצא לפועל. היה רצוני מאד שיבוא מישהו מהמוכירות אשר אתו יחד נברר כמה שאלות.

ש. גלובמן

יגור, 6.12.29

28 ליאנואר — סמל

הוקם הצריף הראשון בפלוגה. התקיימה חגיגה לכבוד חנוכת הצריף והרי ברכת בני מרשק למאורע זה.

מה היא החגיגה של 28 ליאנואר? סמל של יסוד, סמל של התחלת מפעל, סמל של יציבות. ביום 28 ליאנואר חגגו את חנוכת הבית הראשון בקלוסובה. ביום 28 ליאנואר הונח היסוד לקבוץ „הליץ“. ביום 28 ליאנואר עלתה הפלוגה של קלוסובה לא"י, וביום 28 ליאנואר חוגגים את חנוכת הצריף הראשון בפלוגת קלוסובה-היפה. וכנראה זה לא מקרה. ישנם ימים „דאטן וואס שאפן געשיכטע“ („תאריכים שיוצרים היסטוריה“) ובטח יום זה הוא מאלה הימים שההיסטוריה שלנו צרורה בהם. אבל חברים, בכל „החגיגות“ של יום 28 ליאנואר ישנם גם הבדלים בין „חג“ ל„חג“: חגיגת הבית בקלוסובה לפני שלוש שנים, כששערי הארץ היו סגורים, שלא היתה עליה ורק בתקוה לעליה חיתה אז התנועה החלוצית כלה. בחגיגה זו אמר בפתיהה אחד החברים: „אנחנו שמחים לבית החדש. שרצוננו „לא לגור בו“, לא להנות מהבית. הנה, הלואי שנעלה בקרוב ויבואו אחרינו במקומנו שיגורו פה, וזוהי „הדאגה“ שמחייב אותנו חג חנוכת הבית הזה: „לעלות ולדאוג לרזרבה שתמלא את מקומנו“.

דברים „הפוכים“ עלינו לאמר בחג חנוכת הצריף בחיפה-יגור. הפלוגה ביגור, חברים, לחמה עד היום ועוד לוחמת על זכות קיומה. זכות אלמנטרית זו לחיות, להתקיים וליצור. אין עכשיו לחזור ולמנות כל מה שעבר ועובר עוד עלינו כמעבר הזה מהיי קלוסובה בחוץ-לארץ לחיי קלוסובה בארץ. ואחרי כל זה, אחרי ימים קשים אלה כמו שהיו לנו ביגור אחרי עזיבות, ומתוך זה פקפוקים וספקות בזכות הקיום של הפלוגה בחיפה-יגור, אחרי כל ההתלבטיות האלה הגענו לחג חנוכת הצריף הראשון של הפלוגה.

אנו מוכרחים לצאת בחג זה בהתאזרות למלחמה על זכות קיומנו, למלחמה על יצירת הווי קיבוצי שלם, שיוכל לשמש מנוף חיים לנו ולרזרבה הגדולה שלנו בחוץ-לארץ.

פתוח-תקוה, 25.12.30

בני מרשק

ההכרעה

למה רגשו החברים הן במשק והן בפלוגה? מה פישרו של הוויכוח שהתלקח בקשר לאיחוד, בעד ונגד בין שני הגופים האלה, שדרכם, מעשם וחזונם היו אחד? הרשימות הבאות מסבירות בין היתר את הרקע של וויכוח זה.

כפועלים באו אנשי קלוסובה לארץ וליגור. בוטחים בעצמם, גאים על הישגיהם ושואפים להמשיך כקודם בחיצוב, בעבודות ציבוריות ובכל עבודה כיבושית. ביהירות צעירה היו מטעימים את הישגיהם בעבודה. והיו הישגים, גם לחבר גם לחברה. אין נרתע מפני גדידה ומרחק ואין חושש לפיזור. היו גם כשלונות, ומשהו פוגם בהם, האדיקות היתירה בעבודות העירוניות-הציבוריות; החקלאות אינה לרצונן. שלוש שנים שכנו בליגור. שני חדרי אוכל. יחסי שכנות של שני גופים במקום אחד. ולא הרגיש איש במוזר שבדבר, ולא נשתלבו הגופים ממילא. גם "פה" גם "שם" עולים הרהורים, עולים ומשתכחים ושוקעים. שני גופים ועבר להם וחזונם אחד — וגדר ביניהם. הפתיעה הצעת האיחוד גם את המשק וגם את הפלוגה. התעורר ויכוח ארוך וסוער על שלבים בדרך העולה. ויכוח קשה וחברי; וכאשר ארך כן העמיק. הימים ההם כקושיים כן ערכם בהיי כל חבר.

היה קרקע איתן — הקבוץ. במועצה יוחלט וכך יקום. בהתרגשות עמוקה וסערת נפש, בכנות, בהרגשת חברות נטלה על עצמה יגור את ההכרעה. היה בזה טעם, זה היה רצון הקבוץ להגשים את דרכו בהתישבות.

בבת אחת, בכוח גדול הורחב המעגל. חוזק הנושא של המשק החותר מאז ועד היום להגשים את יעדו.

1937.

צ ב י

כוח מפרה ויוצר

קשה וסלעית היא אדמת המחנה בליגור, ומסביב — הרי טרשים. אך האבן לא תפחיד את איש קלוסובה, יודע הוא את נפש האבן, הסלע הוא בעיניו כטווי למעוז, לכת, ומתיחס הוא אף במקצת בטול כלפי האדמה הרכה — הרכרוכית, חסרת האופי... כאן בליגור, בפלוגה יתקע את אהלו, וישא איש קלוסובה את עיניו לא לפרדסי יהודה, ואת ההמשך הטבעי לקלוסובה יראה לא בנוף הרך של גבעת השלושה, אלא דוקא במחנה הסלעי היגורי, חסר כל ירק וצמח. כי הנה לא רחוק הוא היים, הנמל, חלומו זה מאז; הנה לא רחוקה המחצבה, מושכת עבודת הבנין בעיר וכו'. ואף בסגנון החיים, ברעש של היציאה לעבודה והכניסה לחדר-האוכל לאחר העבודה, בטרטור מכונת התצץ, "כשוויץ" אשר בעבודת הנמל על כל אופיה המיוחד ואופי חיי הנמל, — היה בשבילו משהו קרוב, הד לחיי קלוסובה. בד בבד עם הנסיונות הראשונים לפעולה משקית עצמית של הפלוגה: זריעת חלקת שדה, הכנה לנטיעת כרם, הכשרת השטח למשתלה, הכנות לקראת רפת וכו', — הולכת וגוברת ההכרה כי יש להלביש עור וגידים את היסוד העיקרי בהנחותיו של הקבוץ שלנו — איחוד העבודה השכירה והמלאכה עם המשק העצמי, ופרשה זו של איחוד, של התלבטות במשך זמן ממושך מלווה גם בהרגשת פחד פן יפגם האופי של הפלוגה וישתנה סגנון החיים שלה. אולם גם בהרגשת הערך הרב של האיחוד, והיכולת הרבה הצפונה בכח חדש שיקום.

ואם לא לגמרי פג הפחד, הרי גברה האמונה כי את אשר רכשה לעצמה הפלוגה במבחן חייה בארץ, יהפך להיות כח מפרה ויוצר גם בתוך המשק המאוחד. ויקום ה א י ח ו ד.

שונה היה סגנון החיים של המשק מסגנון החיים של הפלוגה: שקט כפרי, יחס אחר — יותר מפוכח, מציאותי כאילו לגבי החבר, נוסח אחר ביחסי חברים, בצורת הדיון, בתגובה, — נוסח רב ערך שנרכש תוך נסיון חיים ממושך, תרבות-חיים משותפת, יחס עמוק, פנימי לחקלאות, אהבה גדולה לליגור, לזה המקום אשר נכבש מתוך עקשנות רבה.

ואם גם נמתחה לעתים מצד חברי הפלוגה בקורת כלפי המשק על צמצום ההיקף והיכולת, על יצוב גבול לגידול ולכוח הקליטה, ואם גם צויינו חולשות אלו או אחרות שהתגלו — הרי ידוע ידענו: לא פסקה אף לרגע במשק-יגור התסיסה לקראת גידול וכיבוש; ידענו, כי בעמקי נשמתם של רבים רבים מתרמם זה מאז חלום על יגור גדולה וגדלה, אשר שדותיה, שדות בצה, הפכו להיות למקום

מחיה וקליטה להמונים; ידענו כי ישנה מתיחות מתמדת לקראת הישגים חדשים, כי קיים גרעין מלוכד, בעל מסורת, בעל מסירות ואהבה שקטה אמנם, אך עמוקה לחבר, דאגה והשתתפות בגורלו; ידענו כי ישנה גאמנות חלוצית, קיבוצית.

ובהגיע פרשת האחד על כל ההתלבטויות הקשות והממושכות, היה פרישה זו מלווה גם מצד חברי המשק בפחד־מה שמא יפגם אפיו של המשק, סגנון החיים של החברה, שמא מעמיטים עול גדול מדי על המשק, — אולם גם כאן גברה ההכרה בשעת מבחן כי יכולת רבה צפונה באחור, בהקמת הכוח החדש.

.1939

א. ברדיצ'בסקי

ימיה הראשונים של קלוסובה

אני יוצא „החלוץ הצעיר“. רצייתי לנסוע להכשרה לגרוכוב, שם היה מקום הכשרה לחברי „החלוץ הצעיר“, אך בינתיים התבגרתי ועברתי ל„החלוץ“ ויצאתי עם קבוצת חברים לקלוסובה (אני יליד קרמניץ). היה זה לפני הפיכת פילסודסקי.

באנו לקלוסובה ביום סגרירי וגשום ולמחרת סודרנו לעבודה במחצבה, שם עבדו גם אסירים וסימן ההיכר שלהם היה כובע חסר־מצחיה. החלטנו כולנו להוריד את המצחיות והלכנו לעבודה. בינתיים נוספו בני נוער מכל עיירות הסביבה. מנינו כבר כ־40 איש. הרעש היה גדול. בלילות רקדו ושרו. העבודה במחצבה היתה קשה ורבים מחברינו נאלצו לנטוש אותה. העבודה געשתה במכרה בתוך האדמה כ־40—50 מטר בעומק. עבדנו בפטיש ובהעמסת אבנים על עגלות. ראינו שעבודה זו — אין בה כדי לפרנס אותנו, כי להתחרות עם הגויים לא יכולנו. התחלנו לעבוד בקבלנות במילוי קרונות עם אבנים מסותתות, שהיו מיועדות לבניין גשרים וכבישים. עבודה זו נמשכה מספר חודשים.

בינתיים נסגרה העלייה. הנוער החלוצי החל להתפור מתוך חוסר פרספקטיבה של עלייה לארץ. אז עלה ופרח הקומוניזם, שמצא לו הד גם בקרב הנוער היהודי והגיע גם לקלוסובה, כשהזרתי בתקופת החגים לבית ההורים הרצייתי באחד הערבים על קלוסובה — על ההתלהבות המפעמת בלב הנוער ועל החיים מלאי העניין. נתקלתי באווירה עויינת. חברים שעוד תמול־שלוש היו חלוצים, נהפכו לקומוניסטים. אחרי ראש השנה חזרתי לקלוסובה. הרגשתי שאינני משתלב באווירה ששררה אז בריחובות עירי. נשארנו מספר אנשים מצומצם בקלוסובה. החורף היה קשה. ביצות גדולות כיסו שטחים נרחבים. עבודה כמעט שלא היתה בנמצא. המחצבה נסגרה בחורף ונשארנו בלי אוכל. למרכז לא היה כסף לתמוך בנו ויצאנו לסביבה הקרובה לחפש עבודה.

בינתיים הגיע בני מרשק, שנשלח מטעם המרכז בורשה לקלוסובה כדי להשפיע על האנשים שלא יטשו את המקום. אחרי יום עבודה היה יוצא מרשק לעיירות הסביבה כדי לגייס בחורים להכשרה. באחת השבתות יצא מרשק לעיירה קטנה ע"י רובנה. הוא נשא נאום בבית הכנסת בין תפילות שחרית ומוסף, לפני קריאת התורה. קם יהודי אחד ואמר: שמעתי כי אתם אוכלים חזיר, שאתם עובדים בשבת. מרשק ענה: כשיהודי טובע הוא נאחז בקש, פיקוח נפש דוחה שבת. מעיירה זו הצטרפו אלינו שני בחורים. מספרנו בקלוסובה היה אז 9. התחלנו להפש דרך איך להחזיק את האנשים במקום. מרשק הציע להפוך את קיבוץ ההכשרה לקיבוץ עלייה. ז.א. לשבת במקום עד העלייה ארצה. היו וויכוחים גדולים שהשתתפו בהם גם חברי המרכז. המרכז קיבל את מגמת קיבוצנו.

החורף התקרב לקיצו. רעבנו כי היתה אך עבודה מעטה. אך עברנו איכשהו את הזמן הקשה בכוחות עצמנו. כי לא הסכמנו בשום אופן לקבל תבילות מהבית. כדי לשמור על הנעליים, היינו עוטפים אותן בסמרטוטים, אחר כך הגענו ל„שיכלולים“ והיינו חותכים פסי גומי מצמיגי אוטומוביליים, מנקבים בהם חורים וקושרים בחבלים על הנעל.

בא הקיץ והצלהנו לקנות חלקת אדמה, כ־20 דונם. (דובקין היה בא לצלם אותנו בעבודתנו במחצבה והודות לתמונות הוא קיבל הקצבה שאיפשרה לנו את קניית הקרקע). התחלנו להקים בית של עץ. עוד לפני שנסתיימה מלאכת הבנייה נכנסנו לגור בו. בינתיים התחילו להגיע חלוצים מכל קצוות המדינה. תחילה באו רק מוהלין, אחר־כך גם מגליציה. הקיבוץ גדל. התחלנו לתפוס עמדות

השובות בעבודה. קיבלנו לידינו את הדרובילקה (מכונת החצץ) למדנו את מלאכת הסיתות ומילאנו קרונות עם אבנים מסותתות. נהיינו לחלק בלתי נפרד מהמחצבה. הגענו ל־200 איש. בשנת 1927 התחילו להגיע גם חברים מ"החלוץ הצעיר". הגיעו דוברי עברית ודוברי יידיש. הגיע גוער משכבות שונות והוויכוחים הגדולים החלו. לשומר הצעיר היה בשנת 1927 רק קיבוץ הכשרה אחד — ע"י צינסטוכוב. חבריו הגיעו לווחלין והתחילו לחפש מקומות הכשרה. הם הגיעו לדומברוביצה וייצרו שם פלוגה. קלוסובה היתה שם דבר בפולניה וכל אחד שאף לראות ולדעת מה זה, כיצד חיים שם אנשים. יום בהיר אחד הופיעו כמה עגלות עמוסות אנשים מדומברוביצה לקלוסובה והשמחה היתה גדולה. בפגישה שהתקיימה הושמעו דברים עם נימת איחוד, שיש להתעלות מעל לחילוקי דעות מפלגתיים. כאשר בימים אלה מדברים על איחוד התנועות הקיבוציות, אני נזכר שכבר אז, בשנת 1927, דיברנו על כך שאנחנו, אנשי קיבוצי ההכשרה ניצור קומונה אחת. קבוצה זו התפוררה אחר כך וחלק מחבריה הצטרף אלינו לקלוסובה.

א ר י ה ש ו ח ט

התלהבות נעורים

נשלחתי להכשרה ברוקיטנו. הייתי שם כחודש ימים ועבדתי במסגרה. נקראנו לכינוס בקלוסובה ב־1926. זוכרת אני כיצד נסענו לשם בלי כרטיסים, כי לא היה לנו להוצאות הדרך. בקלוסובה מצאתי חברה תוססת ועליזה שקשרה אותי למקום. רצו להחזיר אותי עם קבוצת בחורות לרוקיטנו, הואיל ושם היתה יותר עבודה לבהורות (עבודה במנסרה). אבל אני אמרתי שאינני זוה מקלוסובה. עבדתי במטבח, במכססה ובמחצבה. נכנסנו לעבוד בחצץ. תחילה עבדנו בקבלנות, אך העבודה היתה קשה ולא עמדנו בה. עברנו להעמסת עגלות — עבודה קלה יותר בשבילנו. היה זה חורף קשה במיוחד וכשלקחנו את האבנים בידיים נדבק העור לאבן והידיים התכסו בפצעים. כיום אינני יכולה לתאר לעצמי כיצד המשכנו בעבודה זו ולא נרתענו מהקושי והכאבים. לאחר יום עבודה מפרך זכינו למנת אוכל דלה ביותר — מרק עם פרוסת חם. חתיכת סוכר לתה, זה כבר היה הישג.

העבודה התרבותית עיקרה היה לימוד השפה העברית. בערבים לימדו החברים שידעו את השפה את אלה שלא ידעוה. זה נעשה ע"י קריאה בעתון „עתיד" של החלוץ ובעתון „דבר" שהגיע מהארץ. למרות העייפות לאחר יום עבודה ארוך ומפרך וחוסר מזון היתה בקלוסובה התלהבות נעורים שלא ראיתי בדומה לה בשום מקום אחר. היו שיחות יומיות בין אנשים על בעיות שונות ועל ערכי התנועה. היתה הבנה ואחריות של כל אחד כלפי חברו. היה שם ליכוד של כל השכבות שנצטרפו לחברה הקלוסובאית.

העבודה ב"דרובילקה" היתה קשה והאבק הרב גרם למחלות גם בקרב החברים. בתחילה לעגו הפועלים הפולניים לבני הגוער היהודיים שלא היו זקופים וחסונים כמותם והם לא האמינו שאלה יוכלו לעמוד בעבודה קשה זו. כאשר הוכיחו היהודים את יכולתם וכוח עמידתם בתנאים הקשים השתנו היחס וההערכה כלפיהם. אני זוכרת את תנאי העבודה המחפירים והנצלניים במחצבה וכיצד אירגנו שבייתה בתביעה להעלאת השכר. השבייתה נשאה פרי וגם היחסים עם הפועלים הפולנים השתפרו לאחריה. את החברות ההולות שלהן במשך הזמן הביתה מחוסר תנאים במקום. גם אני הייתי בין החוזרות לבית ההורים. אחרי כשנה וחצי נקראנו חזרה כדי שנאושר לעליה. היה זה בסוף 1928. חזרתי לקלוסובה שהיתה כבר קיבוץ עם פריפריה גדולה ועם גוער רב. הקיבוץ מנה אז כ־400 נפשות. היתה התעוררות גדולה והתכוננו לעלייה.

כוחו הרב של קיבוץ קלוסובה משך אליו גוער מכל שכבות העם ומכל המפלגות. ההשתייכות לקיבוץ זה היה בה כבוד וגאווה לאדם. אפילו יהודים שהיו רחוקים מציונות היתה להם הערכה לקיבוץ ההכשרה בקלוסובה.

למרות המצב הקשה והזוהו החיצונית המחוספסת של האיש הקלוסובאי — לעתים פרא, מרושל בבגדיו ובמראהו — היתה הערכה ופליאה על המתרחש בקלוסובה והרזה הקלוסובאית השפיעה מאוד על הרחוב היהודי.

א ס ת ר פ י ד ל

קלוסובה – כור היתוך

קלוסובה, קיבוץ הכשרה קבוע, מתמיד. קיבוץ בפולין לקראת הקיבוץ בארץ. זו היתה המחשבה והמגמה שהפכה ברבות הימים למציאות. מתוך זה היא גם קסמה לכל בחור. במשך הזמן הגיעו אלינו גם קומוניסטים, גם בוגדים, מספיקה היתה שמועה שישנה קבוצה של בחורים צעירים והם חיים חיים כאלה, שיש בהם תוכן, עניין וכוה, לא משהו דל ועלוב – ואז לא היה חשוב המוצא. כל בחור אם הוא משכיל או אנאלפבתי, עם כניסתו לתוך המעגל הזה, לתוך כור ההיתוך הקלוסובאי, הפך לאדם אחר, לאדם חדש, שראה עצמו כבעל ערך, וזה ניתן לכל אחד. זו היתה הרגשה כללית לכל אחד מאיתנו. גוסף להרגשת ערך עצמי היתה לנו הרגשת כוח כקולקטיב. לא פחדנו מהתקפה של החוץ הקומוניסטי או הבוגדאי. היה לנו הבטחון שנוכל לעכל כל אחד.

הגעתי לקלוסובה בחורף 1927. היה כדאי לבוא. היי העיירה, ולו גם של בחור מסודר ובעל אמצעים, היו כאין וכאפס לעומת היי הקבוצה הקטנה, בעלת ערכים וכוה חיות רב, שישבה בקלוסובה. היתה הרגשה שלכולם יש מקום בקלוסובה והיא יכולה לגדול ללא גבול (קלוסובה לא כללה קיבוץ הכשרה אחד בלבד, אלא מספר קיבוצים בעיירות השכנות: רוקיטנו, דומברוביצה ועוד). כל כמה שגדלנו ידענו שלפנינו עומד כל המחנה וזה מחייב אותנו לשמור על מקומות העבודה. לכוונן שגם בתוך תקופה סוערת זו היו תקופות של ירידה ושפל, אם זה בחורף קשה, או בזמנים של חוסר עבודה. הרעיון של הקמת קיבוץ הכשרה קבוע הועלה עוד לפני הקמת הקיבוץ בקלוסובה. מחשבה זו צמחה בקיבוצי הכשרה ארעיים בפולין, שקדמו לקיבוצים הקבועים. זא. לא קיבוץ להכשרה זמנית, אלא קיבוץ שחי חיים עצמאיים בתוך פולין עד אפשרות של עלייה לארץ-ישראל. הרעיונות האלה נזרקו לא פעם בוועידה שהתקיימה בקלוסובה. זה לא הסתיים אז בהחלטה ובסיכום, שהנה מאותו יום יקום קיבוץ קבוע. הוא קם במשך הזמן.

אני רוצה לתת דוגמה שתמחיש את הרגשת כוחנו כקולקטיב. למשל, הדרובילקה – מכונת החצץ. מהצבה של אלפים פועלים, של אלפים ומאה טון תוצרת ליום שנועדה לייצוא לכל רחבי אירופה. זה לא היה דבר של מה בכך. אנחנו הדרנו לתוכה. זה היה מקום חשוב ואחראי והקיבוץ הוכיח את עצמו בעבודה בו. כאשר היינו בירידה אי אפשר היה להחזיק מקום כל כך גדול בכוחות עבודה כלי-כך מעטים, אבל לא הרשינו לעצמנו לנטוש את העמדות שצריכות היו להישמר למאות חלוצים שצריכים לבוא מחר. היתה אמונה רבה, אבל העבודה המפרכת הרסה את האנשים פיזית, כי השקענו את כל הכוח שהיה בנו כדי להחזיק במקום. בנקודה זו היה לנו וויכוח עם המרכז שטען כי יש לשמור על הכוחות לבניין הארץ, ולא להגיע ארצה כאנשים הרוסים מבחינת הבריאות. היו כאלה שחשבו שהמצב מחייב להתפזר ולהכות בבית ההורים עד שייפתחו מחדש שערי הארץ. לא נכנענו והמשכנו. אולם במשך הזמן גם אנו עצמנו ראינו שכך לא נוכל להמשיך כי זה עלול להביא להרס מוחלט. כולנו היינו צעירים והמאמץ האכזרי היה למעלה מכוחותינו.

אני זוכר שהתקיימה אסיפה כללית עד השעות הקטנות של הלילה ובה עמדה לדיון השאלה להיות או לחדול, הוויכוח לא התנהל בין איש לרעהו, אלא היה זה מאבק פנימי של כל אחד מאתנו עם עצמו. ולבסוף נפלה ההכרעה, אשר אמרה שלא יעמוד בנו הכוח ויש לעזוב את הדרובילקה. אחר ההחלטה באה שתיקה, אשר נבעה מהמועקה הכבדה שהשתלטה עלינו, ופתאום קמנו כולנו כאיש אחד ונסגר המעגל בהורה סוערת, מסחררת עד שהחל להפציע השחר. סידור העבודה למחרת היה כבר מסודר בלי דרובילקה, ופה קרה דבר מעניין מאוד. כששמעה הצפירה לדרובילקה, באותו בוקר, אחרי ההחלטה שאין בנו יותר הכוח להחזיק בה – איש לא נידבר עם רעהו, אך כולם חזרו לדרובילקה. כל איש חזר למקומו.

משה פורציה

הפלוגה בהסתערות

בשנת 1929 ההלה הפלוגה מתקבצת ביגור. לאחר וויכוחים נוקבים במשך הוקצה לה שטח במערב הנקודה. ראשוני החברים מתחילים להתדפק בשערי העיר חיפה ולכבוש להם מקום בשוק העבודה.

מעטים הם ורבים הלבטים, רבות הבעיות. לאט לאט מתקצצים החברים, צצים הצריפים הראשונים, חדר-אוכל עצמאי עם מטבח משלו, יורדים משולחנו של המשק ומתחילים לצאת למרחב.

תחילת העבודה במחצבות היתה הפירת אפיק לפסי הרכבת, למען יוכלו לטעון את החצץ ישר לקרונות. היתה זו עבודה קשה, עבדו בקבלנות והשכר זעום, אלא שהעבודה הוצאה לפועל ללא תקלות. משהחלו המכונות נעות וגורסות חצץ, הן נמסרו לפלוגה ללא היסוס. כל הגורמים: שלטונות הנמל, השותף הערבי, סולל-בונה — כולם ידעו שיש על מי לסמוך. ואכן החצץ זרם ללא הפסק לנמל, שעמד אז בבניינו. עברו במשמרות ובימים ארוכים, ארוכים מאד, עד 14 שעות ליום, בעבודה מפרכת והחצץ לבניין הנמל לא חסר. הוא גם הספיק לבניינה של חיפה והקריית. מלאכת החציבה מתפשטת. המחצבות בק"מ $4\frac{1}{2}$, בנשר, גאולה, עתלית ומגדל-צדק. אנו הנוצבים בהר לאבן, למלט ולסיד!

העבודה בנמל דורשת פועלים נבחרים, הזקים בגופם ואיתנים ברוחם. נמל חיפה הוא פיתחה של הארץ והוא בידי קבלנים ופועלים ערבים. נדרשנו ונענינו להגביר את כוח היהודים בו. העבודה נעשית ע"י חורנים משועבדים וספנים גברתיים. כאן שולט השוט של ה"ראייס" ואימתנותו של הגברתן. ואכן התנאים קשים, קצב העבודה משגע. את טרנספורט הרכבת יש לשחרר מיד. 6 אנשים בקבוצה, קבוצה אחת לקרון. תוך 15—20 דקות נפרקים 330—350 תיבות ישר לאסדה. והאסדה מתנדנדת על הגלים, והקשר מן הרציף לאסדה רק לוח אחד. לא אחד גופל למיים, אבל כמעט תמיד גמרנו לפני האחרים. להתמודד, להיאבק ולגבור, זאת היתה הרוח שציינה את חברינו העובדים בנמל. לימים באו רבים, ואכן היה הנמל עברי, ולא הכויבו עובדיו ביום מבחן.

גם במלאכת הבנייה עשינו וקבוצת הבניין משותפת למשק ולפלוגה. לא חסרים כשלונות, אך אט אט משתלטים על המקצוע, רוכשים נסיון ויוצאים מוניטין לקבוצה. עובדים ב-3—4 בניינים בבתי-אחת. חלק לא מעט ממלאכת הבנייה נוטלות לעצמן הבחורות. אומנם אין זה מקובל בשוק, אך המרצפות שלנו הוכיחו את יכולתן לבצע מלאכה זו.

כיבושים לעבודה העברית בכל ענפי הכלכלה זוהי שליחות ויש לעשותה. ניקוז עמק זבולון, העמקת אפיק הקישון, עבודות ציבוריות וממשלתיות בהדרכת המלריה וכן עירוניות בניקוי רחובות חיפה העיר ואהזקת הכבישים בה, סלילת כביש חיפה—עכו, עורק תחבורה העתיד להיות גורם מכריע בפיתוח המפרץ והיישוב העברי בו, קו הנפט של אי.פי.סי. בקטע שבין מפרץ לחיפה. הנפט חייב לזרום, ולכן גם בלי סנטימנטים, חייבים לעבוד בזה גם יהודים. הפער בשכר העבודה בין בעלי המקצוע והעבודה הפשוטה הוא עצום ונע בין 10 לא"י ליום עבודה של בעל מקצוע ובין 14 ימים של עבודה שחורה ללא"י ז'חת. ואנחנו איננו בעלי מקצוע, ועובדים בהנחת הקו ובפריקת הצינורות מן הרכבת, במדבר ובעמקי הארץ.

הקמת המכבסה בעיר מהווה אתגר לחברות. חיש מהר הודרת המכבסה שלנו ללקוחות הגדולים: בתי המלון, בתי-חולים, הנמל והאגניויות העונות בו — עדות לעבודה טובה הנעשית באחריות. יש גם נסיון של הקמת משק חקלאי, משק עזר. מעט אדמה, רק 65 דונם; אולי תקום גם רפת ויש לזרוע חציר, ואיך עושים זאת? וצריך גם כרם וגם לול. אמת-המידה קטנה, אבל יש סיכויים, אולי יעשה הזמן ויבוא האהוד ואז נוכל לבוא כשותפים שווים עם רכוש, ולא ככוח עבודה בלבד.

אלה ימיה הראשונים של פלוגת חיפה-יגור, חלוצת קלוסובה, ואין זה כל הסיפור. עם האיחוד, הלך והתחשל משק קיבוצי גדול, שגדל לעינינו. משק מעורב אשר בו החקלאות, החרושת ועבודת-חוץ מתמזגים ויוצרים מסד איתן לחברת הקולקטיב הגדול.

צ ב י ס ל ע

בפלוגת חיפה-יגור

בין העבודות שהיה להן אופי כבושי מובהק יש להזכיר עבודת הטעינה של פרייהדר בנמל חיפה, שם היתה קיימת קבוצת סבלים, שהיתה מאורגנת בקואופרטיב הסתדרותי ועבדה כל השנה בפריקת עץ. הקבוצה הזאת קבלה מהסתדרות את האשור ואת הזכות לקבל על עצמה גם את טעינת תפוחי הזהב בעונת החורף. היה ברור למפרע שהקואופרטיב הנ"ל לא יוכל להקדיש הרבה זמן לעבודה זו. המחשבה כנראה היתה שהקואופרטיב הנ"ל יהיה הקבלן והמארגן ויעסיק את מחוסרי העבודה בלשכה ובעיקר אנשים מארבעת הקבוצים שהיו אז בחיפה. התשלום היה מיל אחד בעד טעינת ארגז תפוזי מקרון הרכבת ועד למטה בסירה הגדולה, תנאי עבודה היו פרימיטיביים, הנמל היה צר ודחוס בעונת החורף, ארגון

העבודה לקוי. לפעמים היה צריך לסחוב את הארגו מרחק של 100 מטר. לזה יש להוסיף את האי־סדר והרעל שהיו מכניסים המוני הפועלים הערבים והחורנים שהיו עובדים אתנו באותן הסירות. חברי הפלוגה נכנסו במרץ לעבודה. לפי החשובים הארעיים היינו צריכים להשתכר מ־25 עד 40 גרוש ליום של 12 שעות עבודה. רב היה תמהוגנו כשקיבלנו לא יותר מ־18 עד 26 גרוש ליום עבודה מפרך. אין ספק שחלק רציני מהשכר שלנו הלך לטובת הקבוצה הקבלנית. הוכחה חותכת לכך יכולה לשמש התקשרותנו העצמית עם קבלן פרטי. הקבלן הזה העסיק רק ערבים. נהלתי אתו מו"מ והבטחתי שהקבוצה יעמוד תמיד לרשות העבודה בכל שעות היום והלילה, והנה למרות שקיבלנו אותו השכר השתכרנו בעבודתנו העצמית הרבה יותר משקבלנו מהקואופרטיב. יש להוסיף שמועצת פועלי חיפה לא הביטה בעין יפה על „העצמאות” שלנו בגמל.

הגני רוצה להזכיר פה פרק מעבודתנו בהברת הנפט אי.פי.סי. המדובר הוא בפרוק צנורות כבדים מאד ממכוננית מיוחדת שהביאו אותם מהנמל. למוסדות הישוב היה חשוב מאד שפרוק הצנורות האלה בשטחים היהודים מחיפה ועד הירדן ייעשו ע"י יהודים. הצנורות היו מגיעים לפרוק בשעות הערב, ו"א שהחברים היו אחרי יום עבודה קשה בייבוש ביצות, בגמל, בבגין וכ"ו. הם היו צריכים מחדש ללבוש בגדי עבודה ולצאת לשעתיים שלוש לעבודה, מבלי לקבל בעד זה שכר החורג מהמקובל. העבודה כשלעצמה היתה מפרכת וגם מסוכנת. הפרוק נעשה בידיים בעזרת דקרים בלבד ובלי תאורה מספיקה. כמעט בסוף העבודה הזאת התפוצץ כל הענין. כי חברי הפלוגה לא יכלו להמשיך במאמץ הזה והפסקנו לעבוד בכך.

הפלוגה בשנה הראשונה לקיומה בארץ נתנסתה כידוע גם בקרבנות. המדובר הוא ברצח השלושה. קשה לתאר את הרגשתנו באותם הימים. כמעט כולנו לא היינו עוד חברי ההגנה ולא ידענו להשתמש בנשק. קשה היה לשבת בחיבוק ידיים בו בזמן שחברנו גוועו לנגד עינינו. אמנם ידענו שיש נשק, אבל לא ראינו אותו ולא ידענו מי מחזיק בו ואיך בכלל מאורגנת הגנת המקום. ראינו רק שההגנה בדרך כלל מבוססת על אייציאה מאחורי הגדר, או יותר נכון מאחורי גבולות המחנה. כי גדר עוד לא היתה קיימת.

השתתפתי במשלחת שהופיעה אצל הנציב האנגלי במחוז הצפון. כמובן עזרה והצלה לא כמו לנו ממקור זה. קבלנו רק 3 רשיונות לאקדחים תופיים, מהם קיבלתי אחד. בתור בא"כ הפלוגה השתתפתי במשלחת הנהלה הצינונית לבקש ממנה 100 ל"י להקמת מגדל עם עמדות על גג הבית היחידי שהיה אז במשק. נתקבלנו ע"י הקולונל קיש, שהקשיב יפה לדברינו, אך את הכסף לא נתן כי לא היה לו. במקום זה הוא הציע ששמירה שלנו תשב על הגג, אבל במקום מגדל בטון המליץ על תלית סדינים שימנעו מהערבים לקלוע למטרה...

הפלוגה כידוע לא רצתה ולא סברה שהיא תישאר במקום. היא שאפה להתישבות עצמית, וגם המשק כידוע לא חשב בשום פנים ואופן על איחוד עם הפלוגה ועל גידול כל כך פתאומי. אולם מזכירות הקבוצה סברה אחרת. מועצת הקיבוץ החליטה על איחוד אחרי 4 שנים של היי „שכנות”. אבל בד בבד עם הרצון להגשים את האיחוד טיפלה מזכירות הקבוצה בהשגת קרקע להקמת פלוגה ימית במפרץ חיפה. הטיפול בדבר הוטל עלי בתור ב"כ של פלוגה הנמצאת בקרבת מקום. ניהלתי את הטיפול דרך מרכז השיכון של הסתדרות העובדים שעמד להקים במקום ההוא את שכונת הפועלים הכי גדולה — קרית היים. נעזרתי ע"י החבר זברסקי ונתקבלתי בסבר פנים יפות ע"י ד"ר גרנות מהק"ל. גם יוסף וייץ ניהל אתנו מו"מ על התיישבות צפונה מנחל נעמן, ליד עכו. היה לנו דין ודברים עם אנשי ועד שכ' הפועלים — קרית היים. הם בשום אופן לא הבינו איך אפשר יהיה לשבץ קיבוץ במסגרת של שכונה עירונית. כידוע קבלנו 90 דונם בקרית היים שם התנחלה פלוגה של הקבוצה המאוחדת בשם משמר היים. לי כשלעצמי גרם הטיפול בענין הזה ליציאה ממקצוע שהתחלתי להתמחות בו — ברזלנות בבנין. יומיים לפני יציאת הגג של בית אחד הוזמנתי לקק"ל כדי לגמור את עניני הקרקע. עזבתי את הגג ואת הברזל החתוך והמוכן השארתי למטה. קל לתאר באיזה „ברכות” ליוו אותי אלה שהיו צריכים להמשיך בעבודה. בכל אופן לברזלנות יותר לא קבלו אותי.

י. ברגינסקי

כוח גדול של מנוף

נפל בגורלי להיפגש עם קלוסובה בתקופה בה עברה לדרך חדשה. קלוסובה היתה בשבילי פגישה ראשונה עם חלוץ ממש וגם פגישה ראשונה בבגרותי עם הגולה וכל זה היה בתקופה של חולשה. יש חרב שהיא נוצצת. יש חלונות ראוה, יש עושר רב, אבל יש יופי במעון הדל שיועדים לפעמים לקשט אותו ולו גם בפרח צנוע, ולו גם בוילון צהור קטן; יש גבורה של כוח — רבים, מזוינים, ויש גבורה מתוך חולשה — של מעטים, בלתי מזוינים עם הכרה חזקה, עם ידיעה שצריך להיאבק; יש מעשים גדולים — כוחו שלטון, בשימוש באמצעים רבים — ויש חלוציות שבאה במיעוט יכולת.

התקופה שאני הייתי בפולין היתה לי פגישה עם ימי החולשה, העוני, המחסור. הייתי שם שנתיים: מאמצע 1926 עד אמצע 1928. החלוצים היחידים שראיתי אותם בעלייתם ארצה במשך זמן שהותי בארץ זו, היו בשבוע הראשון לבואי. מאז ועד צאתי לא עלה אף חלוץ אחד מפולין לישראל, אף טרטיפיקט אחד לא ניתן לנו. נאבקנו כולנו, צעקנו חסס לא רק באזני הממשלה, אלא גם באזני ההנהגה הציונית. היתה אז תקופה של חוסר עבודה בארץ ומנהיג ציוני אחד בגרמניה הציע בעתונו (אח"כ הוא הופיע גאה באומרו: שאו בגאון את ה"טלאי הצהוב"), להוציא מארץ ישראל 8.000 פועלים כדי להבריא את כלכלתה. באותם הימים היתה ירידה — רבים חזרו לפולין. באותם הימים היתה בגייה בדרך, תקופה ללא עלייה, תקופה של משבר בציונות, ואז מתוך חולשה, מתוך העוני צמחה התפארת, הגבורה והיופי של קלוסובה.

אני זוכר את נסיעתי הראשונה בפולין עם בתיה בנדרסקי ז"ל שהוליקה אותי לפגישה ראשונה עם קיבוץ ההכשרה בקלוסובה. היו שם כ-20 חברים בסה"כ. בדרך הסבירה לי בתיה את תפקידו שהיה לה, "אשר" חלוצים. להוציא, תעודת בגרות הוציאת" לחלוצים ש"גמרו" 3 חדשי הכשרה. דנו אז אם האיש ראוי לעלייה לפי תכונותיו והישגיו. שאלתי היתה מדוע לתת אישורים אם אין לנו טרטיפיקטים? מה יעשו עם האישורים? הישובו הביתה? ומה יעשו בבית? באנו לקלוסובה. לא אספר על אותו הרושם של חדר דל וצפוף ומלא עשן עם "נארות" לנערים ונערות. גם אני באתי מאוהל, מצפיפות לא מעטה ובכל זאת הטאתי — לא היה איכפת לי האוכל, העשן לא הציק לי, אך אני התגנבתי לעליית-גג של גוי שהיה בה חציר ושם ישנתי כלילות. ייתכן שלא היו סולחים לי, אך היתה לי גם איזו שהיא זכות: לפני צאתי את הארץ עברתי בשליחות בזוכירות המועצה בירושלים ותוך כדי כך גם בעבודת הציבה, וכשהגעתי למחצבה ידעתי את העבודה, יכולתי גם לעוץ עצה וגם להרים פטיש — ואולי זה עמד לזכותי.

כאשר ישבתי עם בתיה והתחלנו לברר את ענין האישורים, היו אנשים דעה על ה"מועמדים". ישבתי והקשבתי ואח"כ הצגתי את השאלה שכבר קודם לכן הצגתיה לבתיה ברכבת, ואז קפצו שנים בהתלהבות (שבין השנים היה בני מ. — זה מובן) — האם אפשר להציג שאלה כזאת? האם ישונו לעיירה? מה יהיה תוכן החיים שם? האם ישונו להנויות, לבטלה? — ועלייה אין. אז החליטו לא להוציא את האישורים. זו היתה ההחלטה הראשונה של התנועה החלוצית על ההכשרה הקבועה, או יותר נכון על קביעות בהכשרה עד לעלייה. זה היה מיפנה שרק אח"כ ידענו להעריכו.

סמוך לכך היה כינוס בוהלין-רובנה. קראנו לשם גם את החלוצים ה"מאושרים" ושם החלטנו לדרוש מהם לשוב להכשרה. התקבלה החלטה שכולם חוזרים להכשרה ושהים שם עד לעלייה ארצה. היה דינודברים ארוך במרכז "החלוץ", הואיל ולא כולם קיבלו את הגישה הזאת. נשאר לי זיכרון משני פסחים בקלוסובה (אני מספר זאת לא כזכרונות אישיים, אלא כדבר המתאר במקצת את פני התקופה). הסדר הראשון — לא הייתי בו. היה זה מיד אחרי ההחלטה שאין עוזבים את ההכשרה ואין הולכים הביתה, כי אם נשארים בקיבוץ גם בחגים. לי זה היה ברור וטיבעי מאד. מאז הייתי בקיבוץ לא חגגתי אף פעם מחוץ לקיבוץ, פרט לכך שהייתי בשליחות בתו"ל, אבל באותו פסח נשארו בקלוסובה רק 2 חברים, כל האחרים התפזרו. שבועות עברו רק עם שני חברים בהכשרה. במרכז "החלוץ" התחילו להטיל ספק, האומנם צדקנו במעשה שעשינו? האומנם לא מתחנו יותר מדי את המיתר? האומנם ישונו?

והיה אחרי זה פסח שני, כעבור שנה. ופסח זה חגגתי בקיבוץ קלוסובה. היה כבר בית בנוי — בית עצמי, לא "נארות" בלבד — ובית שני בהתחלת הבנייה. היו שולחנות ערוכים והיה ציבור גדול והיו אורחים והיו פועלי הסביבה והיה ריקוד סוער. במשך שנה אחת הוברר שמתולשה, מתקופה של ירידה ושפל — ברצון חזק של מעטים הפך הדבר לדרך סלולה לרבים.

קלוסובה לא שאבה את כוחה רק מתוך החולשה. היא התקוממה נגד החולשה. קלוסובה שאבה את כוחה מיהדות פולין השוקקת חיים, גם כשלא ידעה להרים את עצמה מעל לביצתה ושגם לא ידעה לחוש את הסכנה המרחפת, שהיתה בכל הדורות ושישנה גם עכשיו לגבי גלויות ישראל שגם עתה אינן חרות ואינן מבינות, שהאש מלחכת מתחת רגליהן ומעל לראשן.

אנחנו מפארים את העבר במלוא זוהרו, אך זוכרים שגם לקלוסובה, כמו לגופים ועלייות אחרים היו גם חולשות, גם כשלונות. היו בקלוסובה גם שגיאות, גם עזיבות ואינני רוצה לומר שהיא היתה בבחינת נישא מעל כל נישא, אבל האמת היא שקלוסובה היתה הגרעין שממנו צמח ועלה הכוח התמציתי. הכוח המעט שגובש בקלוסובה, הוא אשר האיר באוהל הדל, הוא אשר שימש כוח בעת חולשה, הוא אשר נשא את גס החלוציות בתוך הבגידה, בתוך חוסר ההבנה וחוסר האומץ להתגבר. זאת נתנה קלוסובה בתור תרומה, בזה היא היתה סימן לחלוציות בארצות רבות אחרות. בזה היא היתה מישען לקיבוץ המאוחד. התנועה הציונית היתה והינה חלק קטן בעם. כל ישראל חלק קטן באומה — עודנו חלק קטן. הדבר שנתן לנו כוח ונותן כוח תמיד — זה הכרת האמת. התקווה לעתיד, לחיים יהודיים, אשר יהיה בהם טעם ואשר יהיה בהם קיום — תלויה בריכוז של רוב העם היהודי במדינתו, בישראל — מקובץ על בסיס של עבודה, על בסיס של יצירה. אין תקומה אחרת. אנחנו כיום 2 מיליון מתוך 13 מיליון, לאחר החורבן הגדול. והעתיד ל-13 המיליונים הוא כאן, שהעם ברובו הגדול יהיה כאן ולא בתפוצות. כי לעם הזה פה תקווה על יסוד ייצור, על יסוד עבודה, על יסוד תרבות שהיא קשורה בעבודה, על יסוד השכלה גבוהה שהיא קשורה בייצור, על יסוד שוויון, על יסוד הפיכת האדם לבסיס של עלייה מתמדת. הקבוצה הקטנה הקלוסובאית, זו שגשגה יום אחד רק שניים יחד — היה בה כוח גדול של מנוף. זה הערך היסודי שלה, הערך האמיתי שלה בתוך הכלל; בזאת היתה סמל לחלוץ לקיבוץ האנשים המרים את העם היהודי ומעביר אותו לפסים של שיחזור עצמי, לפסים של בניין חיים של כבוד, של כוח, של אמונה ושל עליית האדם.

אהרן ציזלינג

(מדבריו בכנס הקלוסובאים ביגור לקראת חג הארבעים)

הימנון קלוסובה

מיר האבן צעריסן מיט נאענט און ווייט	מי לנו, מה לנו, אין לנו מאום פה,
צעחראסטעט די הערצער, צעפראלט זיך דאס לייב	סערנו מבית, מכל היקר.
מיר האבן דא קיינעם, מיר דארפן דא גארנישט	פרע ראשנו, הבגד פרום כה —
א הפקר האליאסטערע צעזונגען אין לייד.	חבריא מופקרת, רוננת בצר.
מיר לאכן פון ליידן, מיר שמייכלען דורך זארגן	לטבל נצחקה, בכאב נהתלה,
אונז ענטפערן פריינדליך די סקאלעס גראניט.	קולנו בסלע הדים יעורר;
צו אונז געהערט דער היינט מיר שמידן דעם מארגן	היום בידינו, מחר — נחשלה
די אדערן קלאפן מיט זודיקן בלוט.	אדום בעורקינו הדם הסוער!
טא הייבט זשע דעם האמער, צעשמעטערט די שטיינער,	הניפו מקבת, הצניחו מגבוה,
זאל הילפן אין לופטן דער מעכטיקער קלאנג	ירעם וירקיע קול נפץ כביר!
מיר זענען חלוצים פון קיבוץ קלוסובה	אנחנו קבוץ החלוץ בקלוסובה,
מיר שאפן א לעבן פון ארבעטס געזאנג.	בוני החיים בעמל ובשיר!

ח. ימי כיבוש והתעצמות

שאלת המפרץ

עוד לפני האיחוד הועמדה שאלת המפרץ על סדר-יומה של הפלוגה. היה זה כאילו מובן מאליו שהפלוגה צריכה לתקוע יתד קיבוצית ראשונה במפרץ ולהקים שם את פלוגת הים. גם בשאלה זו נחלקו הדעות והיא לא ירדה מהפרק גם לאחר האיחוד. אחרי וויכוחים ממושכים, בהשתתפות חברי מזכירות הקיבוץ, נתקבלה החלטה חיובית. יגור היתה ממניחי יסודותיה של פלוגת הים, כעת משק אפק.

ברגינסקי קורא את החלטות מזכירות הקבוץ בעין-חרוד בשאלת המפרץ: מיגור הולכים 25 איש, יגור מוסיפה 50 לא"י ל-100 שכבר נתנה, נבחרה ועדה — ברגינסקי, שלום זק, שמעונוביץ; פלוגת הקבוץ במפרץ צריכה להתאים את הסדורים לסדורי הנקודה במפרץ. מזכירות המשק דנה בענין. לסכום הכסף הסכימה. בנוגע לשליחת אנשים הציעו כי זה טעון דיון מחדש. שליחת 7 האנשים הקודמים היתה בפירוש צעד זמני, עד להחלטת הקבוץ על סדר הקבוץ במפרץ. אין מקום אחר בכל הארץ שבו ניתנה לקבוץ הזדמנות כזאת להתפתחות בתוך עיר מתפתחת, ע"י מפעלים גדולים, על קרקע יקרה, אבל לאומית. אם כרגע נסתלק, לעולם לא נקבל את השטח הזה. בתוך השכונה הכל כבר תפוס. השאלה מי ילך לשם. פלוגה חדשה, אנשים מכל הפלוגות, או מה שהמזכירות מציעה עכשיו. בעובדה אין גם את מי להציע ברצינות. אין נושא אחר מחוץ ליגור. כאן גם נמצא גרעין אנשים שקשורים בענין המפרץ. אין גם לדבר על עצמאות הפלוגה הזאת. אין כאן תנאים רגילים של פלוגה חדשה. נגיד באופן גלוי גם לנו גם להסתדרות שאנחנו רק שומרים על מקום הקבוץ במפרץ לרזרבה שלנו. יגור, מתוך מצבה הגיאוגרפית, מתוך שקיים בה גרעין השואף למפעל המפרץ, גם מתוך יכולתה הצבורית והחברתית, היא צריכה להיות הנושא של המפעל בתנאים אלה.

חומה:

יש חובה היסטורית לגבי מקום ידוע ואנשים ידועים מהקבוץ. הן הדבר הזה שהמפרץ לא קם לפני האחד הוא רק מקרה. כאשר היינו עסוקים באיחוד. קשה לנו באשר אנו נמצאים במצב של חוסר עליה קבוצית, והשאלה היא אם במצב של אי-בסוס נקודות ותיקות עלינו ללכת לבגין נקודות חדשות. ויש הרבה עמדות — עבר הירדן, גבת, בית-אלפא, המזנחות על-ידנו. אבל במפרץ הגענו למצב שאי אפשר לעזוב את הדבר בלי פתרון. אנתנו חיים את המקום הזה ואיננו חיים את חיי הקבוץ כולו. לא שאלנו איך נבנתה כפר יונה וראשון, ואיך מתקיים בתקופת העזיבה הזאת, "הכובש" בכפר סבא. ואם איננו חיים את חיי הקבוץ אסור לנו לבוא ולדרוש: הקבוץ יבנה. אין עכשיו ביכולתו של הקבוץ לבנות את המפרץ. הנושא של המפרץ צריכה להיות יגור, כמו שנען היא נושא כפרי-יונה, וגבעת ברנר — נושא ראשון. היה זמן שעין חרוד קיימה והקימה את הקיבוץ בשלחה את אנשיה בתור גרעינים ושליחים לנקודות הקבוץ. ויש עוד שאלה וזוהי צורת הויקה של המפרץ ליגור. עוד בזמן הפלוגה היה הויכוח על צורת הויקה של המפרץ ליגור. והיה חלק גדול של חברים שדרש עצמאות. ואני אומרת מתוך אחריות גדולה לעניני המשק שהויקה של המפרץ צריכה להיות ליגור. מי שאומר פלוגה עצמאית הרי הוא לא רואה את יום המחרת לפניו. אם גוריד 25 איש מעבודת חוץ שלנו לפלוגה עצמאית במפרץ, הרי עבודת חוץ שלנו תלך לאיבוד. דרישת הקבוץ ליגור לא באה כדי לנצל את יגור. הקבוץ יודע שבוזה לא נפתרה השאלה. יגור צריכה לקיים שם פלוגה עד שהקבוץ יוכל למלא את החסר ליגור.

מפורטוקול אספה כללית, 7.2.1934.

מפעל פלוגת-הים מתגשם

יגור נתבעה. הפירוש המעשי של התביעה הוא — כי יגור תניה את היסוד — ולו גם היסוד בגרעין־אנשים כלבד — למפעל החדש של הקיבוץ, לפלוגת הים. עמוסיעול ודאגות, מטופלי־חולים, רעבי־ידיים־עובדות בכל ענפינו נקראנו להענות לתביעה. היה זה דבר קשה לקבוע את רשימת החברים. אף לרגע לא הוסחה הדעת מן העובדה, כי זהו מאמץ, כי זה — קושי, ולא בקלות נעשה הדבר. אך יש אמונה, כי הדבר נעשה גם מתוך הכרת הערך שלו, מתוך הבנה פנימית, ומתוך רצון פנימי. מחר יוצאים עשרת החברים אל שטח הפלוגה החדשה במסרץ. מחר יונה היסוד לפלוגה החדשה והמיוחדת באופיה, ונדמה, כי לא מקרה, ולא סמל בלבד, שגרעין הפלוגה בא מתוכנו. הקשרים בין שתי הנקודות בעמק הזה של הקיבוץ יהיו, כנראה, קשרים של שיתוף עמוק ויסודי. תחזקנה ידי האחים המחוללים. — — —

23.9.1935

עם האלף ביגור

היו אלה שנות גיאות ליגור, שקיבלה עליה מפולין וליטא, מרומניה וגרמניה. ותרבה ותעצם במאוד מאוד ועד אלף נפשות הגיעה. היה זה מאורע חשוב וראוי לציון בתנועה הקיבוצית. (המשק הקיבוצי הראשון שהגיע למספר כזה). כותב על כך הח' אהרן פרידמן, איש עין־חרוד וחבר „אחווה“ לשעבר.

בדברי הימים של הקיבוץ יצויין: השנה הגיע משק יגור לאלף נפש. האלף הראשון בישוב קיבוצי בארץ. שלב רבי־ערך והרה תוצאות חשובות בהתפתחות מפעל ישובי אשר הוחל בו לפני 15 שנה. מיסדי יגור — אנשי קבוצת „אחווה“, קבוצת הפועלים הראשונה שראתה בקבלנות חקלאית דרך לכיבוש העבודה במושבה, קבוצה זאת החלה בפעולתה לפני המלחמה העולמית וניהלה את עבודתה בהיקף רחב עד לכיבוש הארץ ע"י האנגלים. קבוצת „אחווה“ בחרה ביגור כמקום התישבותה מפני קרבתה לחיפה, בכדי להגשים את שאיפתה — יצירת ישוב פועלים גדול, הבנוי על הקלאות ועבודה שכירה. במוסדות המיישבים התנגדו ליצירת נקודת ישוב ביגור מפני הקדחת הממארת שהפיצו ביצות הקישון, אולם אנשי קבוצת „אחווה“ לא רצו לוותר על האפשרויות הצפונות כאן והמוסדות השלימו אחר־כך עם יגור כמקום התישבות, אך לא הבינו לשאיפה זאת ליצור ביגור משק אינטנסיבי גדול ומכל שכן שלא העריכו את השאיפה הזאת, היא נראתה בעיניהם כ„אידיאה־פיקס“ שאין להגשימה, את הקבוצה כינו או בשם „קבוצת צחוק“.

המוסדות קבעו את יגור כנקודת התישבות ל־25 משפחות. את ההצעה האורגנילית של הקבוצה לישוב 120 משפחה במקום לא העיזו להציע באטמוספירה כזאת — והציעו תכנית רק ל־80 משפחה, אבל מחלקת ההתישבות נתנה פקודה למחלקה הטכנית רק ל־50 משפחה... אנשי יגור לא הסתלקו משאיפתם למשק אינטנסיבי ותבעו בלי־הרה קידוחים באדמת יגור. לתביעה זו התנגדו המומחים שחשבו שמי אדמת יגור יכילו מלח כמי המעינות הזורמים לרגלי הכרימל על יד חיפה. שבע שנים עברו עד שפרשת המים העגומה נפתרה. השנים הראשונות שהן השנים הטובות האלה עברו בלי פעולה אינטנסיבית לפיתוח המשק ולגידולו, כי לא היו מים לכך. שנים רבות הובילו מים בבהמות מבאר בנשר, שגם הערבים השתמשו בה ושלא היו נקיים כל צרכם כי היו מכבסים ע"י הבאר. בקושי הספיקו המים לשתיה לאדם ולבהמה. לא פעם התהפכה העגלה, לא פעם הגיעו החביות כשהן ריקות למחצה, הדרך היתה או גרועה מאוד — כביש הרוס — ועכשיו אפשר להתבדח על חשבון „הלא יוצלחים“.

עם התחלת התישבות התסידיים, החלה הסוכנות היהודית ביבוש ביצות ובריכוז מעינותיו של הקישון, או סודרו המים גם ליגור, ברם, הסידור הזה עלה ביוקר רב — 3000 לא"י. המים עברו דרך

אדמות ערבים וריכוז המים לא הביא תוצאות חשובות. במקום 15 מ"מ לשעה המקווים היו רק 4 מ"מ לשעה. עם הצלחת הקידוחים בסביבה חידשה הקבוצה ביתר מרץ את תביעתה הישנה לקידוחים באדמת יגור. הסכימה סוף סוף הסוכנות והרשתה לקבוצה לקדוח על חשבון התקציב. הקידוח הצליח והבאר הקרה 115 מ"מ מים לשעה.

בהזדמנות זו של יובל "האלף" ליגור הועלו ע"י חברים זכרונות מימים ראשונים ולפלא היה הדבר גם בעיניהם של החברים הראשונים-המיסדים שרק תשעה היו במספר אז עם העליה ליגור. אלה היו חברי קבוצת "אחזה", מתקופת העליה השנייה, אשר לאחר טילטולים רבים הגיעו ונאחזו כאן לרגלי ההרים האלה. הם היו הניכי הציונות-הפרולטרית ותינוך זה הוא שעזר להם לעמוד במציאות זו וליצור. חדורי רצון פעיל להאחו במציאות הארץ-ישראלית על תנאיה הכלכליים העניים והמרודים, בתנאים הירודים של עבודה שכירה ובתוך ים של עבודה ערבית זולה, חיפשו דרך לפעולה עצמאית ע"י ארגון קבוצה קבלנית. הפעולה הזאת היתה צריכה להוכיח את יכלתם של חברי פועלי-ציון אלה בכיבוש-העבודה ובאותו הזמן ליצור אחיזה בארץ בתוך סביבה מתאימה לפועל הפשוט שירגיש את עצמו טוב וגם להטיב את תנאי העבודה ושכרה — שאיפה שלא ניתנה להתגשם לפי המושגים המקובלים אז בכיבוש העבודה. היה זה רצון מתאים לרוחם הסוציאליסטית.

כשאנו מתבוננים כיום לטיפוס היגורי הרגיל אפשר להגיד, שאנשי "אחזה" הצליחו להניח את חותמם על יגור. נאמנות למפעל, יחסים פשוטים ללא חיץ שהוא הקו המציין את חברת יגור. אמונה בכוחו של החבר הרגיל בלי זלזול באיש התרבות, רצון להתרחבות עם הרגשת הערך של הגידול המתמיד. והיתה אמת בדברי החבר במסיבה השנתית בשנה ה-16 לעליה על הקרקע באמרו: כוחה של יגור הוא בזה שהיא שלמה עם הקבוץ. היא מגשימה את מיטב שאיפותיו.

(מתוך צרור מכתבים מיום 18.4.1939).

אהרון פרידמן

שאו איש אבנו — ויכון ביתנו הנאמן

מובן מאליו שחדר-האוכל הישן לא יכול היה להכיל את כל החברים שמספרם גדל מדי פעם, הוחלט לבנות חדר-אוכל חדש, מותאם למשק גדול וגדל. ברוב עם ובחגיגות רבה נורתה אבן-הפינה של חדר-האוכל החדש.

עם רדת היום ירינו אתמול את אבן-הפינה לבנין חדר-האוכל החדש של המשק. התקבצה יגור כולה, על כל משפחתה, עם האורחים אשר באו להשתתף עמנו בהנחת אבן-הפינה. גוש אנשים התלכד ליד הבמה שהוקמה זמנית על פני אחד מבורות היסוד. בראשה של הפירמידה החיה הסתדרו בשורה ילדי בית-הספר והושר על ידם "אם תרצו" בנוסח מחודש ומותאם לענינו של יום. לאור מנורות חשמל גדולות הונע מערבול הביטון והוחל ביציקת הבור הראשון של יסוד הבית. באותו מעמד סיימו חברי קבוצת הבנין שלנו את יציקת הבור הראשון...

כתב המגילה

בשנת התרצ"ו, בחודש חשוון, בי"א בו, עם בוא השמש, במעמד קהל גדול של חברים ואורחים, ב"כ ונושאי-דברם של מוסדות ההסתדרות הכללית של העובדים העברים בא"י וכו' התקבצנו, באנו פה, משקייגור, משק שיתופי של עובדים עברים, — לירות את אבן הפינה לבית הקבוצה שישמש מקום לכל הציבור, בית-אוכל ובית-ועד, מקום-אסיפה ושיחת-ציבור. רבת צרונו עד שהגענו הלום. תשעה אנשים עלו לפני ארבע-עשרה שנה ראשוני יגור לגבעה זו לרגלי הכרמל. ועתה רבו ויעצמו מאד, ויהיו להמוז רב: אנשים, נשים וטף — 650 נפש. ויהי כי

צר המקום בצריף העץ הישן, המשמש עד עכשיו חדר-אוכל, — ויחליטו החלטה נמרצה לכנות ביתי אבן תחתיו, בית-מידות, שיכיל את כל החברים, שישמש מקום-ליכוד לכל החברים — לחזקם באמונתם,

להגביר מרצם לעבודתם בשדות המולדת. חזק בטחוננו, כי כאשר ייסדנו עכשיו את הבית, כן זכנו כולנו ששים ושמהים להציב את דלתותיו.
8.11.35

הלילה האחרון

לא קל היה להיפרד מהצריף הישן, ששירת את המשק בנאמנות מיומו הראשון לא רק כחדר אכילה. כל חיי המשק הצעיר על שמחותיו ויגוניו התרכזו בצריף הרעוע, אפילו לכל שולחן (של העגלונים, הפלחים וכו') היתה „היסטוריה“ משלו. היטיבה לבטא זאת הרשימה הבאה.

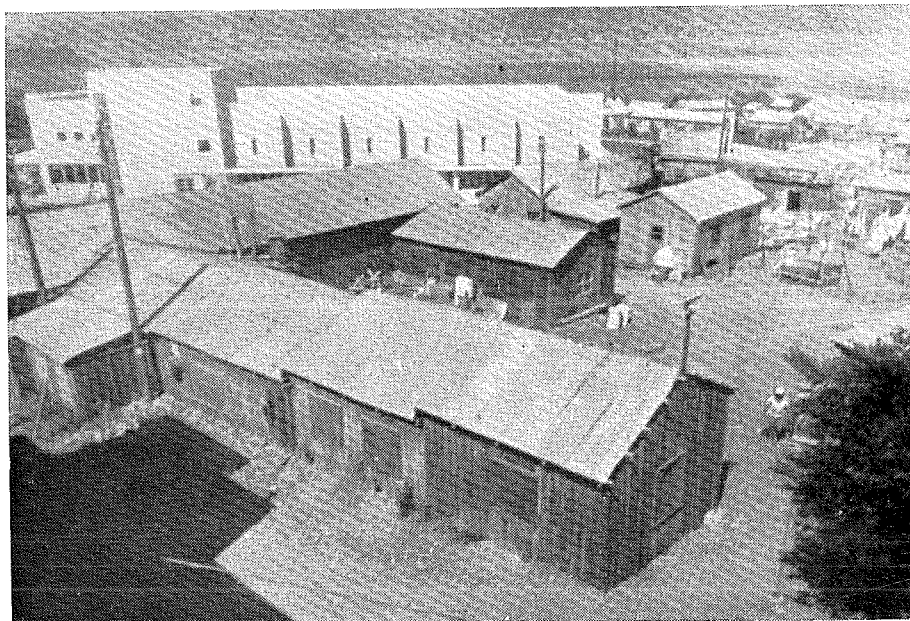
סה לי חדר האוכל הישן:

באת אלי ידידתי, חכיתי לך, ידעתי שתבואי, אהבתיך, אהבתיך כשהיית נכנסת ועיניך תרות אחרי מקום ליד אחד השולחנות. זה לא תמיד היה „בנמצא“. בסבלנות, אחוזת הרהורים עמדת וחיכית. בא תורך. המנה מוגשת והשיחה שוטפת, קולחת... אהבתיך כשעמדת על ספסל צמודה אל אחד מקירותי הבלים, בזמן אספה, לפי הלמות לבך הכרתי אם הדברים המנסרים בחלל מרגינים את לבך, מלהיבים את דמיונך, או גורמים לך יסורים וצער עמוק.

ובאיזה קוצר-רוח חכיתי למילים: „האספה סגורה“. אז הייתי קולט את גלי הויכוחים הסוערים. מאום לא הבינותי, כי כולכם יחד דברתם, אך העינים הבווערות, הבלוריות הפרועות, קולותיכם הנרגשים הרוו את נפשי וטוב היה לי, טוב מאד.

ויום " טבת תרצ"ב — עשר שנות קיומי — הזוכרת את? חדשה היית אז, בפנה עמדת. קומץ אנשים דבוקים וצמודים בהורה שקטה ונוקבת:
 „לאמיר אלע אינאיינעם, אינאיינעם —
 נישט שעמען זיך פאר קיינעם“...

קירתי קלטו אז את הד רגיעות הרגליים ואנחות-התפעלותי עד לכפר-חסידים הגיעו.
 " טבת תרצ"ג — שנת אהוד המשק עם הפלוגה — 11 שנות קיומי. הגדילו אותי, קישטו אותי בקירות כפולים. קירתי קושטו בדיאגרמות, תמונות וקריקטורות מכל המינים. חזרו אלי נעורי, כוחות בראשית פעפעו בי וחיפשו להם מוצא. נסוך-שכרון הייתי כל אותו הערב מחזרות נעוריתם ולהטי אמנותכם בעתיד. ובחצות ולאחריה ועד אור הבוקר נמתחתם לאורכי בהורה סוערת וכולי מעגלות

ישן וחדש

הייתי בדמדומי-בוקר נסוך-שינה ועטוף-צללים דובבתי: זכות גדולה עמדה לי, זכות גדולה עמדה לי. כך רקדו... ובשנת הארבע-עשרה לקיומי, כשהייתי מלא מפה לפה, עמד איש אחד וחזון בפיו: אלף נפש. זע משהו בקרבי: האם אוכל? והגיעו ימים קשים: יורים את אבן-הפנה למת הרה הגדול... ואחר: נקישות-רובים וידיעות מרות יאזינו קירתי. הספק כוסס ליבות-רבים ומקטין את האמונה. ואני סופג עלבונות. בלב מלא חרדה עקבתי אחריך אחר שיתחך בעצב באחת מפינותי, או בעברך בריצה מפתח אחד לשני כמחפשת פתרונות. רבה היתה אז השתתפותך בצערי הגדול! ועתה, ידידתי, ניפרד לנצח, כי מי יודע מה יהיה גורלי מחר. ממולי — רם ונשא, עטור עצים ודשא — עומד המתחרה הגדול. בברק-אורותיו הוא שולח מבטים יהירים מסביבו, ועיני כל כבר היים נשואות אליו.

... במה אברכך?

יהי רצון, שלב האבן הזה יחרד לקראת חלומותיכם, יזדעזע עם כשלונותיכם ויריע את תרועת האושר לנצחון-הזונכם הגדול.

ועתה — אל נהי. מחר יכוונו אליו פעמיך, ואני אשאר ידיך הגדול.
 לילה טוב.

ונפל התבלול מעיניכם

אחת הבעיות החריפות ביותר, לפני הועמדה יגור, בדומה לכל היישוב בארץ, בתקופת העליה ההמונית היתה איך לקלוט רוחנית, תרבותית ולשונית את העולים החדשים, יוצאי ארצות שונות, חניכי תרבויות שונות ודוברי שפות שונות — איך להעבירם בכור ההיתוך הארץ-ישראלי, איך להצמידם לנוף הארץ ולהשרישם במקום. ביגור, בשטח זה, פעל רבות יהודה שרת (אז שרתוק), הוא אירגן את המקלה ואת התיזמורת במקום, הוא נתן תוכן לחגים ולחגיגות. לחניו לשירי ביאליק, רחל ואחרים, לשירי עם וקטעים מהתנ"ך שראשיתם ביגור הושרו ונוגנו בכל הארץ ועד לתפוצות הגיעו. סדר פסח, נוסח יגור התפרסם ונתקבל על רבים. אולם, עיקר הדאגה היה איך להתגבר על סכנת דור ההפלה המדבר בשבעים לשון, איך לקרב אותו ולהכניסו לאוצרות התרבות והשפה העברית. היתה זאת משימה אחראית ולא קלה. זאת אפשר ללמוד מהרשימה שלפנינו, שנדפסה בשעתה בחוברת „לשאלת העבודה התרבותית“ שהופיעה ביגור לקראת דיון בשאלות תרבות באספות השנתיות לשנת תרצ"ז (י"א חשון תרצ"ז—27.10.1936) והועתקה גם ל„מבפנים“, „צרוך מכתבים“ ו„דבר“. אנו מדיפסים את הרשימה בקיצורים כלשהם.

כשאני שומע מפי חברים דברים על „שגוי ערכי החיים“ ועל „בנין החברה החדשה“, והדברים נאמרים בביטחה ובשטף לשון — אצות לנגד עיני תמונות הטופחות על פניהם. הבורק אור ביגור, החברים, והם יוצאי עיירות וגיטאות של המון בתי-ישראל לתפוצותיו, אשר מצפון ומים באו ומשכו אל גבעת אבן וסלע זו, נכנסים במשובה ובחפזן לחדר-האוכל, איש איש אל מנת-אכלו, ויוצאים איש איש למקום עבודתו. מתוך פיהם של בחורים ובהורות מישראל אלה, בני-בניהם של עמוס מתקוע וירמיהו מענתות, מופקים מילים ומשפטים בערב-לשון הזר כל כך לאדמה זו אשר מתחת לרגליהם, והם — אינם חלים ואינם מרגישים. בניחותא ובאיך מפריע עושה את דרכו שטף הדבור הקלוקל הזה, כהשתפך שלולית מיראכוב בשבילים תועים על פני האדמה. באוטו, בו נוסעים החברים לעבודתם, שוב הולך ונשמע אותו בליל הלשונות. יש שהוא יוצא גם מפי אלה אשר זה שנים להתערותם במקום. הם מוסיפים נגע על הולי בדברים ככה: עם חברים אשר זה מקרוב באו, ואפילו גם הם יודעי עברית. קליטת עליה, הנחלת הלשון — שאלה נכבדה היא ונכבדות ידובר בה באספות, לא כן בחיי יום-יום...

יום אחד, נודמן לחבורה הנוסעת פועל מאנשי העליה השניה מתוך „מעטים הם אבל ישנם“, (י.ח.ב.), מאלה אשר נשאו בלבכם את מדווי נדודי-הלשון והגיעו לאהר תהפוכות-דור להיצמדות מוחלטת ללשון העברית ולספרותה. והוא, הפועל הזקן, נושא אליהם עין תוהה ושואלת: הזוהו הטיפוס הנכסף של פועל ארץ-ישראלי משחר תנועתנו? הזוהי הדמות החלוצית אשר חושלה מתוך סלעי המציאות של הארץ ואשר אחד מקויה היסודיים — התמכרות גמורה לעברית בששת ימי המעשה ובימי הג ומועד, התמכרות לשפת הדבור ולשפת הכתב? זה השרטוט המוצק אשר נהרט ביסורי-נפש בקלסתר פניו של הפועל בארץ בימי מתן-תורה של תנועת הפועלים — איככה שוחת תארו והיה כלא היה? — ולקול הדיבור הבולל המקלח לו במנוחה ובמתקנות סביבו באוטו הנוסע, ייזכר את דרכו מימים ראשונים:

עמל ודכודך רוח. החל מתעיייה בגולה בשדות זרים, עבור אל שפת-האם, אידיש, כחריס בפני טמיעה, מדבקות בהמוני ישראל ובהייהם, וכלה בתשובה שלמה אל העברית — מתוך מרד במושגים מוסכמים אשר שררו ברחוב תנועת הפועלים היהודית בגולה לגבי העברית כשפה בעל-ביתית. והנה פיצו מעינות כוח לא-אנוש לכיבוש הלשון אשר לא היו כלל וכלל מחויבי המציאות העגומה בארץ בימים ההם. מציאות המושבה עם שפת צרפת בפי „מרום עם הארץ“ שבה ושפת ערב אידיש ומקצת ערבית בפי ילדי האיכר אשר חראת ערבי שוכן בחצרו; בתי-ספר של „עזרה“ (חברה פילנטרופית של יהודים גרמנים) עם שפת הלמוד הגרמנית השולטת בהם, ובתי-ספר של „האליאנס“ (כל ישראל חברים) עם הצרפתית המצלצלת בתוך כתליהם. ערירים וגלמודים ועוזבים לנפשם התהלכו בכל אלה ראשוני

המורים בגליל וביהודה וכמו זרו עמלם לרוח. בעבודתם החינוכית-חלוצית לא אחת כרעו תחת נטל המציאות של נכר אשר מסביבם.

ונוסף למלחמה בלבנטיניות האוכלת בכל פה בארץ, נוסף לריב באחיז למעמד אשר בגולה -- המלחמה הקשה והמרה עם עצמו, עם הולשתו, עם אופיו הוא, עד הגיעו דרך מדוויים קשים להתמכרות החושים לעברית לצמיתות... — איככה היו כל אלה לקצפה?

כה היררה לו הפועל, בן העליה השנייה, ורוחו נכאה ולבו מר עליו. והיה כי ידלה מנפשו את התוכחה להפנותה אל העלמים אשר סביבו ונבלה על שפתותיו בטרם ישמיענה. ויכלא רוחו מקשירות ותמרורים. והם, אחיו הצעירים, לא ראוהו מפרפר בהרהורי, ודאי גם לא ידעו בנוכחותו בהתוכם. עם בוא הערב חזר אותו הפועל בן העליה השנייה למקומנו — והוסיף וראה אותנו בקלקלתנו: במקלחת ובחצר, במשכנות האהלים, „הארגונים“, הצריפים והבתים, מתוך מערבולת הלשונות הגיעו לאזניו גם צלילי העברית. אך עברית שרידה זו כה שדופה וטחונת-פנים, חידלתי-כח ודלת-ביטוי, זרועה שיבושים ילידי שפות-חוץ אשר עלו בחומת הלשון המפורצת, באין עוצר וגודר... ואל שיחת הילדים הטו: אזנו ואף היא מה עלובה, מעוטת-דמות, קצוצת-כנף והיסרת-ליח. אף נבילשוון אשר שורשו יונק מתחת לשכבה העליונה, לא הציל מפיחם, אכן, אלה הצאן — מה חטאו? אם סביבתם כה עלובה ונועמת — מה הם כי יאשמו? מניין יינקו ומניין ייבנו אם עפר שרשם — הוויית הלשון בציבור בו נולדו וגדלו — יבש ומדולדל?

כתום הארוחה יצא להצר ופגש הבורות הבורות של בחורים ובהורות המהלכים להשיח זה לזה מאירועי יום עבודתם ומרחשי-גפשם, וגונבו אליו גם קולות מחדרי הדירות, ולא ידע אם במשק קיבוצי בתוך הסתדרות הפועלים בארץ הוא נמצא או באחת מעירות ליטא ופולין, או בעיר מערי אשכנז. למחרת בבוקר, בטרם יצא הפועל בן העליה השנייה ממקומו, נתקלתי במבט העמום של עיניו, תלאות הזמן והרפתקאות של חיי סבל בארץ אשר בצבצו מתוך קפולי הקמטים שבפניו ומתוך השיבה שזרקה בראשו, משכוני אחריו ועם זה מנעו ממני את הגישה הפשוטה והישרה אליו, ולא ידעתי את נפשי. בזכרוני צפה אותה השעה המבורכת, בה ראיתיו לראשונה. בשכבר הימים היה הדבר, בימי נעוריי. לילה אחד, קמתי ואעזוב את בתי העיר אשר בה מינה לי הגורל לחיות ולתתחנך ואלך ברגל אל קבוצת פועלים. באיזו חרדה וקדושה נשאתי שם זה על שפתי. שם מצאתיו לראשונה ודמותו מאז ריחפה לנגדי, ראיתי בו סמל האישי, נושא הסבל היהודי, המכפר יום-יום בפועל כפיו על הרפת עמו. ואני, הדל והקטן, עפר תחת כפות רגליו, אבק פורח, „גימנוזיסט“, שומר תורה שדופה בבית-ספר אשר קירותיו אטומים לרחשי התנועה החדשה והצעירה, תנועת האמת לגאולה — כעוכר ישראל נחשבתו בפניו, ועתה, אם כי גדלתי והייתי לאיש, ושוב אין המרחק בין תחומי הגיל מפרדי כל כך בינינו כאז, בכל זאת לא עזבני אותו רגש היראה הרוממה אשר נשמרה כחותם בנפשי ביחסי אליו מימי תום נעוריי. אף על פי כן, הרהבתי עוז ואגש אליו. הוא הכירני ויאיר לי פנים. יצאתי עמו לכביש ואלוהו מעט. ליד הכרם המוריק למרגלות החר הסלעי התעכב ויאמר: — אכזרית היא הארץ הזאת. להט שמש יכונה, כולה הרים קרחים, אדמה צחיחה ללא צל של עץ. על הכרמל עוד משוך חן הזכר של נעוריו: „הדר יערו וכרמלו“ אך הרים כמותו — מה מעטים הם בארץ. ואמנם, מהפכה עוברת על האדם בעברו מהתם להכא. אך בנקודה אחת מתבטא היצר החלוצי בכל מורא חולשתו, הרבה יותר מאשר בשטחי המשק והחברה, ביחסו של האדם משלנו ללשון. ידעתי, לא בקפיצה אחת יקום הדבר, מפנה המור הוא, כולו אבני נגף וחתחתים. כי אין הלשון רק לבוש היצוני למחשבה בלבד. והמעבר מלשון ללשון הרי הוא משבר המור במסכת המחשבה עצמה.

לאלה אשר נפשם נעדרת יונקות הלשון כרבים מחברינו מארצות המערב ובשנים האחרונות רבים רבים כמוהם גם מארצות אירופה, לאלה אשר להם רכישת הלשון בהינתן יריית אבני שתיה — ייאמר:

בראשונה היה תהיה הלשון בפיכם ובעטכם כנקישת פטיש אטומה בסלע עיקש, אך אם שקוד תשקדו על לימודה ברצון נאמן ולהטה, הנה יום יבוא, ונפל התבלול מעיניכם. ולמעבה הלשון, הנוקשה בעיניכם כיום, תבקייעו דרכים סמויות וחבויות, כגפן זו המשלחת שורש בין סלעים ויונקת ליה, מגדלת דליות ופושטת, ושוב אין הערייה העגומה של הנוף השומם, השדוף, וככרוע הילך לשבור צמאונו ממעין בדרך מדברי, כן עוד תבואו להרוות נפשכם ממעין הברכה של אוצרות התרבות העברית הגנוזים לכם כיום בלשון זרה ורחוקה ואשר היה תהיה לכם אהובה, קרובה. י. י. ש. (י. ה. ד. ה. ש. ר. ת.)

ט. קרועים אנו, בלויים אנו...

גם לזה וגם לזה לא יספיק

הדלות נתנה אותותיה בכול. בעיקר קופחו תמיד סעיפי ההוצאות בשטח ההלבשה וההנעלה. תמיד היו „דברים יותר חשובים“ על מה להוציא את הכסף, שאף פעם לא היה בשפע רב. ובאמת האם לא חשוב יותר לבנות צריף, לקנות עגלה, פרגיות, גרעינים לזריעה ואולי איזה כלי לשדה, ובינתיים — — —

ס ט ר י ק ו ב ס ק י — אין אפשרות להמשיך במצב כזה של חוסר בגדים; מוכרחים להתאמץ ולסדר הספקה מינימלית.
פ ר ו ב ר — במשביר יש לנו עוד קרדיט ל-25 לירות. נחלק את הסכום: 15 לירות לכלכלה ו-10 לירות להספקה.
ס ט ר י ק ו ב ס ק י — הסכום בהחלט לא מספיק. מוכרחים לקמץ אפילו באוכל ולעשות הספקה. הרפה היא לנו באיזה לבוש נוסעים חברינו לעבודה בעיר.
ו י ס ב ר ו ד — עד עכשיו לא היתה לנו כל אפשרות לסדר הספקה. כל הרווח של עבודת חוץ הלך לכסוי חובות בעד האיננוטר, אנו מתכוננים גם עכשיו לעשות חובות על סמך העבודה בעיר, שוב נעמוד לפני מצבים של חוסר אוכל ובגדים. עלינו להחליט או לא לבנות שום דבר ע"ח עבודת חוץ או משלימים ללכת ערום ויחף, כי גם לזה וגם לזה לא יספיק.
ה ח ל ט לקנות לע"ע בעד 10 ל"מ הספקת הברים.

מפרוטוקול ישיבת ההנהלה, 1926. 21.11

החברים נשארו בלי נעלים

במסחן הבגדים המצב רע. במשך כל השנה נעשתה הספקה של לבנים. עכשיו אין לנו בגדי עבודה, אין שמיכות, אין הספקה לחולים, והסדור קשה מאד.
נעלים: היה בסיון לעשות 2 זוגות נעלים אולם לא היתה אפשרות לעשות לכולם, מאפס אמצעים כספיים. עכשיו נשארנו בלי סנדלריה, החברים נשארו בלי נעלים.
ח מ ד ה — מוכרחים להקציב סכום ידוע כל חודש כדי לספק איך שהוא את החברים. הזנחנו בעבר ועכשיו דרוש סכום יותר גדול. בנעלים יש הפקרות גמורה, ביחוד אצל החברות. החברה אינה שומרת בחורף על נעליה ובקיץ אין לה מה לנעול.
ב ת ש ב ע — במסחן הכללי מוציאים יותר מדי גם זמן וגם כסף על טלאים. צריך להשתדל לתפור בתורף כי בקיץ אין ידיים, נכון, כי אנחנו קונים דברים שאינם מתאימים.
נ ח מ ה — בנוגע לנעלים יש התמרמרות גדולה. הרבה זמן הולכים החברים בלי נעלים או בנעליים קרועות, וזה גורם למחלות. צריך לפתור את הבעיה תיכף ומיד.

מפרוטוקול האספה הכללית, 15.11.1928

מה יהיה בנובמבר?

אבל יותר מכול סבל המשק ממצוקת השיכון. זו היתה באמת צרה צרורה. מהימים הראשונים עמדה בעיית השכון בכל חריפותה. מה לא עשו בכדי להתגבר עליה? בין היתר ניצלו (בשנים הראשונות) את עליית הגג של האורווה וסידרו שם "חדרי שינה". לאחר מכן התקינו את הרפת לחדרי מגורים, נוסף על חדר המזכירות, הסנדלריה ומחסן הבגדים ששוכנו בה, אבל כאשר באה העליה ההמונית התברר כי — — —

תגאי הדירה שלנו איזומים. גרים באהלים קרועים. בחדר של צריף אשר הועבר מעתלית או מטירה וכ' ואשר גדלו 3x4 מטר גרים 4 ולפעמים 5 אנשים. ואחרי כל זה צריכים היינו עכשיו להקים צריף מחצלות בכדי לאפשר לחברים להעמיד את מטתם תחת איזהו צל. ומה יהיה בנובמבר, בבוא עונת הגשמים? מחכתב של אידלסון, קיץ, 1933

לכבוד הנהלת הסוכנות היהודית לא"י

במקום נמצאים כרגע בערך 380 איש. ישנם במקום 3 בניני קבע, שאינם מספקים בשביל הילדים והאנשים החולים במחלות כרוניות. חלק גדול של הילדים מתגורר בצריפים. הצפיפות בצריפים מגיעה עד ל"4 איש בחדר של 12 מטרים מרובעים, ויותר מזה, אין אפשרות לסדר חדרים מיוחדים בשביל בעלי משפחה. באהלים נמצאים יותר ממאה איש, מזה חלק באהלים משומשים וקרועים. חוץ מזה נמצא חלק ניכר של חברינו בארגוי אקספדיציה גרמניים שסדרנו אותם באיזה אופן שהוא בשביל דירות.

14 לינואר 1934

י. ברגינסקי

רפת לשיכון

חומה — היה זמן שבעית השכון היתה בעיית העליה — להוסיף דירות לאנשים המתוסספים. כעת המצב אחר; הישוב גדל מתוכו. נולדים ילדים, באים הורים, גדל מספר המשפחות. מציאות דירות-קבע קובעת גם היא רמה מסוימת של צרכי הדירה. לא נוכל לספק את כל הצרכים ע"י בנית בתי ביטון. חשבנו פעם שנוכל לבנות רק בניני קבע, אבל המציאות מכריחה אותנו לקבל גם את הצריף בתור דירה. ועדת הדירות צריכה לסדר תכנית לא לפי הסטיקה, אלא לפי הדינמיקה. עדה — הקו הוא — בנינים. אבל אנו צריכים לתת לחבר דירה ולכן צריכים להקים צריפים ארעיים.

אגולניק — צריך לבנות צריפים עם קירות כפולים. נגור בהם הרבה שנים. אידלסון — המדובר הוא על ביטול האיסור לבנית צריפים, עלינו להחליט על בנית 4 צריפים ע"ח הלואה ע"י הקבוצה. קנינו במשך השנה 27 אהלים. בדיון על תכנית ההשקעות לא הציע אף אחד לבנות עוד בתים. במשך 10 שנים בנתה יגור 16 חדרים, והשנה בנינו 20 חדר. לא נסכים לבנות ע"ח השקעות במשק. לצערנו לא יכולים לבנות צריפים של 2 קומות. זה בלתי אפשרי מפני שאנו גרים לרגלי ההר. צריך מסודר עדיף על בית.

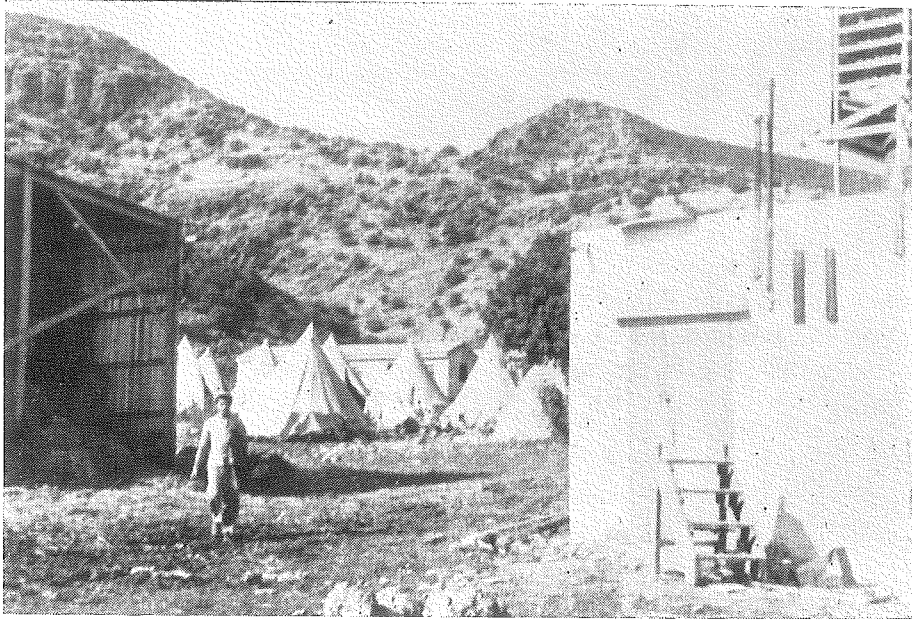
פרובר — צריך להלחם בדבקות בצריף. לגבי אידלסון הצריף הוא אידיאל. לא עשינו כלום לבנין בתים, נוצר הלך-רוח צריפי. איני קושר שאלת העליה לבנית צריפים. אפשר באותו זמן לבנות רפת של 50 מטר ולהשתמש בה לדירה. לו ידענו שצריך להקים מחנה פחות או יותר מסודר היינו עושים מאמצים להשגת כספים ואולי היינו מצליחים. אידלסון אינו לוקח בחשבון שקודם היו פחות חברים והיחס אז בשכון קבע היה יותר טוב.

נתקבלה הצעת פרובר על בנית רפת לשכון.

1.1935. נפרוטוקול אספה כללית מיום

במועצת המשק — שאלת השיכון

מ. בגארי ובתיה הביאו את שאלת המצב בשכון. יש אהלים קרועים, והברים (ביניהם גם חולים) נתונים לגשם ולרוח ללא מחסה כמעט. יש בכלל הברים אשר טרם נמצאה להם דירה והם נדים לילה לילה בהפושי מקום. יש לאחוז באמצעים דחופים. נתקבלה החלטה, בתור תקנה זמנית, לחודש ימים, יש להכניס את החברים חסרי הזירה מבחינה האמורה, בתור נוספים לחדריה, ובמקרה הצורך — גם לחדרי משפחה. נקבעה ועדה לסדור הענין.

לנים על הגורן

להתאחדות עולי גרמניה

לפני כשבוע וחצי דיבר בארכונו עם הח' ברכמן והסביר לו את מצב הדירות האיום השורר אצלינו וכי בערך כחצי מהעולים החדשים (כולם מגרמניה) כ-18 איש — לנים עדין על הגורן מאין שום אפשרות לסדר להם מקום לינה בצריפים ואהלים המלאים עד אפס מקום. הסברתי גם שמ"ה האהלים, אשר נתתם לנו, 2 בלי החלקים הפנימיים וקרועים במידה כזו, שאין אפשרות לגור בהם אפילו לפני הגשמים, ועוד אחד יהיה טוב רק עד הגשמים, הובטח לנו, שנקבל אהלים מידי אחרי אישור רשמי של ההחלטה בדבר רכישתם, כעבור ימים מספר. והנה עברו 10 ימים והאהלים טרם נתקבלו והחברים גשורים לישון בחוץ, אם כי הלילות כבר קרירים ומתקרבת עונת הגשמים.

הגנו הוררים אפוא על בקשתנו להמציא לנו לפחות 4-5 אהלים ולהחליף את 3 הקודמים בזמן הקרוב ביותר.

י. אידלסון

אי אפשר להתחייב

למוכירות הקבוץ המאוחד

בענין קבלת הח' ב. החלטנו בשלילה. תנאי השכון אצלנו אינם מאפשרים לקבל בן אדם, שמוכרח לגור לכל הפחות בצריף. יש לחשוב שבמשך הזמן תבוא גם החברה ויש לכן להתחייב על סידור משפחה בצריף או בבית דבר שהוא מן הנמנע בזמן הקרוב.

23.6.41

החדר שייך לחברה

חומה — מוסרת אינפורמציה על המצב בשכון. בשנה שעברה השתמשו גם באהלים הקרועים בחורף. עזבו אותנו רבים. כל גרי רפת האיזולציה, רוב גרי האהלים. יש קושי בסידור מטעם זה שהרבה חברים הושבים, שהחדר שהם גרים בו הוא פרטי שלהם. שאלת השכון היא פרובלימה חברתית חשובה, והחדר שייך לחברה, ולא לחבר שגר בו. חדר, שאחד מדייריו עזב, מסרבים השניים שנשארו להכניס בו עוד חבר, חלק מהחדרים שדייריהם התגייסו, לא נשארו ברשות ועדת הדירות. יש חברים המתנגדים לגור עם פלוני אלמוני. נכון שיש צורך בהתאמה, אבל עד גבול ידוע. אני נזכרת, פעם בחורף, ראיתי את האהלים הקרועים והגשם חודר בהם. עלתה בי מחשבה, אולי לתלות פתקה על הקיר, ולפנות לחברים הגרים בצריפים ובתים, שיאפשרו למשך חודש להקל על החבר, ניסיתי לפנות לאי-אלה חברים ולא הצלחתי. מה שרציתי מאספה זו הוא: להחזיר את החדר לרשות החברה כולה. המעמד הבינוני רואה תמיד את החברה שלמעלה ממנו, איש הקומונה צריך תמיד לראות את החבר הנמצא במצב יותר גרוע. חבר צריך לזכור שחדרו המרווח יותר — זה על חשבון חבר שני.

היה מקרה שבא חייל, היה לו ספק אם יהיה לו מקום ונשאר בבית מלון בחיפה, שם הוא חלה ולא הספיק להיות בבית. כך היה גם עם עוד אחד, שבא אלינו, ולא מצא מקום לינה. אין לחברים שהתגייסו מקום לינה כשהם באים לחופש. יש הצעה, שבאותם החדרים, שגרים שנים או שלושה, לסדר מטה שלישית או רביעית. החברים שגרים יחידים, להכניס לחדרם איש שני. וזה יאפשר לנו סידור, פחות או יותר גורמלי, אם כי ידעתי, שזאת היא שאלה עדינה וקשה, אין להמנע מדיון.

תפרוטוקול אספה כללית מיום 2.11.1941

רצפת בטון לרקודים

אפשר לחשוב: ההלבשה וההנעלה, התזונה והדיוור — הצד השווה שביניהם: דלות וצימצום, דוחק ומצוקה. אולם היו גם "דאגות" אחרות.

לח' ברלס שלום!

הפלוגה שלנו שלחה היום מכתב למשרד הטכני של הנה"צ לידי הא. ריזר שאת העתקתו הנני ממציא לך בזה:

„עם הקמת חדר האוכל התעוררה שאלת הרצפה. רבים מבין החברים שלנו וגם בהתייעצות עם חברים היודעים בנידון זה הביעו דעה שלחדר-האוכל רצויה יותר רצפת ביטון מאשר רצפת בלטות מטעם החזק. בהתחשב עם זה שבהדר-האוכל נמצאים תמיד הרבה אנשים ושמה גם מקיימים נשפים, רוקדים וכו', הננו מפסקים שהבלטות תחזקנה הרבה זמן וכמובן שלהחלפתן באחרות אין לנו אמצעים. על כן אנו פונים אליכם בבקשה להרשות לנו לעשות רצפת ביטון. אנו חושבים לתת ביטון טוב בעבי של 8 סנטימטר מדה של ביטון. אנו מבקשים לתת לנו תשובה מהירה.“

הנני בטוח שהא. ריזר לא יחליט בדבר מבלי להתייעץ אתך, מפני שהצריפים הנם באופן רשמי רכוש מחלקת העליה. גם אני חושב כמו יתר החברים שהבלטות לא תחזקנה זמן אצלנו כי החברה רוקדת בכל ערב במרץ ובהתלהבות גדולה.

הצעתנו באה כדי לשמור על הרכוש שלכם וכדי למנוע מאתנו תקונים שבטח לא נוכל לעשותם מפני חוסר אמצעים.

י. ברגינסקי

יגור, 18.12.29

י. קשה להיות קיבוצניק...

עיפות רוחנית ופיזית

מיותר להוסיף, כי לא על הריקוד לבדו יחיה איש הקיבוץ. הוא הטיל על עצמו משימה קשה ואחראית. לא היה לו ממי ללמוד, אלא מנסיון עצמי. לא חסרו כמובן, שגיאות וכשלונות וחוש „הביקורת העצמית“ היה מפותח ביותר, אם כי עברו כשנות דור ולפעמים גם יותר מאז נאמרו הדברים שאנו מביאים אותם כאן — הרי כוחם יפה ואקטואליותם לא פגה גם כיום. הבעיות שהועלו אז ע"י החברים, כגון: תעסוקה לחברה, חוסר פעילות חברתית-משקית וערות תנועתית, תלות יתרה של חבר הקיבוץ — מדומה או ממשית, קשר למקום וכו' — בבעיות אלו מתלבטת התנועה הקיבוצית על כל זרמיה, עתה לא פחות מאשר לפני שלושים שנה, ואולי נכונה הדעה שהובעה אז בין היתר, כי „חסרה ההכרה שאנו עושים דבר מה גדול“. כאן כן היום...

ש ר — ...המצב החברותי הלקוי משפיע על כל גלויי החיים. הקושי של חיינו מחליש אותנו ועושה אותנו עצבניים. אבל הרי אנחנו מתקדמים, כולנו מרגישים בזה, ומאמינים שיבואו ימים טובים יותר, והרי לאדם העומד מחוצה לנו אין אותו הבטחון. לנו יש קרקע תחת רגלינו. ואם כן מה הסבה שקשה לנו כל כך? אומרים שאנחנו מזדקנים, יש לנו צרכים אחרים. אולם תפקידנו לא רק לשפר את חיינו, אלא ליצור אפשרויות קליטה לאנשים נוספים שימשיכו בצורת חיינו. אם היו סכסוכים בודדים בענפים לא צריך לעשות להם קרנים. יש נטיה להגזמה בדברים, ושומרים אותם יותר מדי זמן בנכונן. אנו בעצמנו אשמים בזה שחיינו קשים. עכשיו בכ"ז יותר קל מאשר לפני שנים אחדות. ו י ס ב ר ו ד — אולי יש ביננו חברים שאינם קושרים את גורלם בחיי קבוצה. עבר הזמן שעלינו לנהל תעמולה בעד חיי קבוצה. חיי קבוצה הם די קשים, ועוד יהיו קשים הרבה זמן. אדם שהחליט לחיות חיים יותר נוחים — לא ילך לקבוצה. מתוך כל מיני סבות היצוניות, כיון שיש מלחמה מצד הבורגנות נגד הקבוצה, יש גם בתוך הצבור הזה חוש בטויל-עצמי. כפי שישנו הדבר בחיי היהודי; כיון שקיים הביטול כלפי היהודי הרי חודר גם חוש השעבוד לתוכו פנימה. והוא הדין גם בענין הקבוצה. קיימת בארץ הקבוצה, החושבת את עצמה לדרך חיים של הפועלים ע"י עזרה הדדית. הדברים האלה צריכים לאמר יום יום. אינני גורס משקיות וחברתיות כשני מושגים נפרדים. ברצוני להזכיר כי שומעים אנו לפעמים כי בתוך הצבור הזה יש מעמדות; יש החושבים כי חלק אחד הוא המארגן וחלק שני מנוהל ומשולל אינציאטיבה. אני כופר בזה. יש לכל חבר במשק אפשרות לגלות אינציאטיבה בכל אשר יעבוד. חבר העובד בעגלה בחצר — כמה אינציאטיבה יכול הוא לגלות בזה!

ג ל ו ב מ ן — רגילים לדבר על ירידה. המשבר התחיל בתנועה הציונית כולה, בתנועת העבודה בואכה קבוצתה. יש קושי שאינו בידנו, ויש קושי שבידנו לסלקו. תנאינו האוביקטיביים אינם קלים ביותר; על אף הכל הספקנו משהו. יש שיבוא חבר ויספר בהתפעלות על נהלל, על התפתחות המשק וחיים נוחים וכו' — וזה משפיע. לא אגיד כי הספקנו יותר. הן יש להביא בחשבון את קשיינו. הנה דבר העדר מים. הן אין אנו מעריכים נכונה את המים שיש לנו כיום. מי יתנה את כל התלאות אשר באונו בגלל חוסר המים במשך שנים. אל נשליט על עצמנו רוח דכאון ויאוש. תנועתנו חדשה וצעירה למרות קיומה במשך 20 שנה. אין עוד קוים מסוימים. יש עיפות רוחנית ופיזית. יש שאלות שצפות מבלי ששערנון מראש. למשל, שאלת העזרה לקרובים, ומתגנב הפקפוק בדרך הזו שאינה מספקת את

צרכיו. ויש שחבר חלה מתוך עבודתו כאן ואין ביד המשק לסדר הבראתו. יש צורך בשפור חדר האוכל (העדר צלחת וכר'). יש שמתוך השתקעות בחיינו היום-יומיים מטשטש הדבר שהביאנו הנה.

א פ ר י מ ו ב י ן — בראשית התנועה לא היתה הקבוצה המונית. יש תסבוכת של מצבים חברתיים כי היקפנו גדל. במשק הקלאי מרגישים את עצמם מחוץ לעניינים אנשים שאינם יודעים הקלאות, וגם אנשים שאין להם מקום עבודה קבוע.

פ ר ו ב ר — הקושי העקרי הוא בפנים, מה שמחזיק אותנו כיים הוא המלחמה שבה אנו עומדים, עקשנותנו היא שתעמוד לנו. לגבי ההנה"צ כל אחד יקום וילחם עד כלות כוחותיו, השאלה היא איך נסדר את הדברים בפנים, כשאני שוקל את מצב המשק אני רואה לפני התקדמות ענקית. אני חושש למצבנו לאחר הגיענו לביסוס.

פ ס י ה — אמנם, אין לנפח סכסוך אך צריך לבררו. לו יכולנו לברר כל סכסוך באטמוספירה של אמון הדדי — אז היה מתברר כי מקור כמה סכסוכים הוא באי-הבנה. חסר לנו האמון האישי, חסרה הצבוריות הגלויה. הרבה יותר קשה לתקן שגיאות בסדרי חברתנו מאשר בענייני משק.

ב ת - ש ב ע — אחד הליקויים הוא בחיסור כבוד אלמנטרי בין אדם לאדם. לפעמים אנו דורכים זה על גבי זה מבלי שנורגיש בזה. אינני יודעת איך הדבר בקבוצות אחרות. בודאי כולכם יודעים כמה דברים קטנים הם הקובעים את אורח חיינו. יש הופעה של ירידת האדם בתוכנו. יש מי שגילה מרץ ועתה הוא עומד מהצד. ישנה אי התחשבות ע"ה החבר. יש שאין מספקים צורך בזוג גרבים לחולה ריבמטיזם. אין להשאיר מצב כזה שחבר יפתור את שאלות בריאותו במקום אחר. יותר מדי התחלנו להקל בזה. יש שחושבים, מתוך הכרה, כדי לא להיות למעמסה על הקבוצה, לצאת לזמן מה ולשחרר את המשק משאת בעול הבראתו. זה יתנקם בנו קשה.

צ ר ב נ י ק — לא ציינו אצלנו את ענין העויבה. לא כולם עוזבים כדי להסתדר יותר טוב. זה אחד הכשלונות הכי קשים שלנו.

ב ן - ל ו י — הקבוצה הציגה לעצמה מטרה לא רק חיים קולקטיביים, כי אם בנין הארץ. ידענו שע"י חברים בודדים לא נעשה אותם המפעלים והכיבושים. לפעמים היו מתיאשים מתפקיד בנין הארץ ועוזבים את הקבוצה. היו הרבה סבוכים ונגודים מתוך כל מיני „אידיאולוגיה“. צריך שחבר ידע את כל הדאגות ואת כל העול.

מ ר י ס — בשאלת החברה, אם לא תבוא רגולציה של עבודת החברה יהיה לא טוב. אני מציעה: במטבה עובדים לפי תור. כל החברות תרשמונה למקצועות ועם בוא תורן תכנסנה למקצוע...

י ה ו ד ה — אנו אוכלים פה איש את בשר רעהו. כל אחד חושב שהוא הטוב. למעשה אין למצוא אנשים יותר טובים. אנו יושבים פה ולא יודעים איך להתנהג. אצלנו החברה הדוקה והכל בא בה לבטוי, גם בחולשות האדם. אבל אין זה אומר שהקבוצה היא רעה, ונהפוך הוא הדבר.

נ ב ח ר ה ו ע ד ה לנסוח בשאלות חברה וקביעת חברים למוסדות. חברי הועדה: סט, בת-ישבע, יהודה, צרבניק.

1928

יש ציבור המעלה עצמו ויש להיפך

ג ל ו ב מ ן — לכאורה עומדת שאלת סדור העבודה, אבל המצב הרבה יותר רציני. הרע הוא שאין כואבים את זה. לו היו לפחות 10 חברים שיכאבו את כאבי המקום.

ב ת - ש ב ע — ...יש שתי תפיסות: האחת רואה את הרע ומחפשת תיקון, והאחרת — הרואה את הרע ומחפשת את ההכרזה והחקירה, לא כל הקושי הוא בזה שאנשים רעים, בחפשנו אחרי האנשים הרעים אנו עוד מקשים על המצב. הקושי הראשון הוא הפרנסה, זה מעיק מאד עלינו ופעמים מחייב קיצוץ במקום שקשה לקצץ בו. יש לנו אנשים בעלי נסיון קלאי קטן, זה מקשה מאד עלינו וגורם כל מיני אי נעימויות וקושי בסדור העבודה. יש לנו הרבה חברים חולים. כשבו אדם מרגיש את עצמו חולה קשה לו לברר לעצמו מתי הוא פטור מלמלא את חובת העבודה; יש אנשים המבליגים וממשיכים, יש הופעה של אי אמון הדדי. יש שאנשים בריאים ורעננים לא מרגישים בזה, ונזרקת על ידם מלה הפוגעת מאד באיש החולה. יש חסרונות לכל איש, ויש חוסר טקט, וצריך, כמוכן, להלחם בהם. אני זוכרת תקופות קשות ביגור, חסרה אקטיבה של החברים. לא מבינה את המושג „שאלה חברותית“. יש צבור המעלה את עצמו ויש להיפך.

איטה — יוצא לנו לפעמים לעבוד יום ארוך מאד, ואחרי יום עבודה קשה, קשה להיות טקטיים, ואנו באמת עובדים למעלה מכוחותינו. אנחנו מנצלים את עצמנו מאד; אין לנו פסיכולוגיה ישל פועל בריא.

פרובר — יש כאן דבר יסודי לא בריא. יש פה אנשים שלא חשבו ברצינות על יגור, מה היא צריכה להיות. אחרי כל פעולה יש אי שביעות רצון; יש חלוקי דעות בכוח המשק, וזה משפיע בפנים ובחוץ.

מפרוטוקול אספה כללית 14.7.1931.

מאחד הדיונים הרבים בעקבות ההתפטרות התכופות של ועדות סדור העבודה.

לא זאת יגור

לא ידענו את ימי האידיליה בהיותנו קבוצה קטנה ביגור, אף באותם הימים, שהיינו כאן פחות מהגורמה המקובלת כיום בשביל קבוצה קטנה. אותם הלבטים, אותם הקשיים שבהם אנו נתקלים כיום — הברה של 500 נפש. כשאתה נפגש עם חברי יגור מחוץ לבית — אתה שומע דברים אחרים והערכה אחרת על יגור, אז גדולים כל כך הגעגועים, כ"כ קשה להיות יום מיותר מחוץ לבית, המקום הכי טוב הוא יגור. ובאספות אלה נשמעת נימה אחרת לגמרי. ויש סוף סוף רצון לדעת, איזו משתי ההערכות כנה ורצינית יותר.

— — — אבל משהו הרי מקשר אותנו עם יגור. ולא דוקא הוד הטבע. החברים החדשים אינם מושפעים, אולי, מהטבע כל כך. משהו מקשר, וכשאתה שומע את הדברים באספה, מתפרצת מאליה התמיהה: למה באים הנה לגולל רק את יריעת הרע. טוב לדבר על הרע, אבל בקשר עם הצעות לתיקון. אבל לא לדבר סתם בסגנון של גרוי פצעים. יש הערות צודקות, כגון זו שיצאנו מעבודות כיבוש. אך למה לא נמצא אחד שיוזכר, כי בחדר האוכל שלנו מגישים כיום אוכל לא בפחות הסברת פנים לחבר, לא בפחות דאגה לצרכיו, מאשר לפני שנים.

אין להסכים כי יגוללו את פרשת הרע, רק את הרע, ויגידו כי זאת יגור, לא זאת יגור!

מדברי בת־שבע באספה, יומן 16.6.1935

לא רק חוסר אירגון

בת־שבע — הפרובלימות של יגור הן רבות, חלק מהן — רק שלנו. אחרים ילמדו מאתנו, ויבנו יותר טוב לאחר שילמדו מנסיונו ומכשלונותינו. יתכן שיש קשיים שהיינו יכולים למנוע אותם, לו היינו מוצלחים יותר. לא מצאנו דרך לשתף את כל חברינו בידיעת הדברים. לא יודעים על הקשיים בהם אנו נתונים. ברגע שהחבר מסתפק במלוי יום עבודתו — הקומונה חדלה להתקיים. התכנון אצלנו לא לגמרי בסדר. אבל להגזים לא צריך. יש התקדמות בולטת בהרבה ענפים הקלאיים, אבל היא נבלמת בזמן האחרון מחוסר כסף. בשנה האחרונה עמדנו בפני קשיים מיוחדים. אמנם, נהגנו בהרבה מקרים להעדיף את צרכי הענף על צרכי החבר, אבל השתדלנו תמיד לספק את המינימום לצרכי עצמנו. הקושי בחיינו הוא לא רק בחוסר ארגון. יש איזה משבר נפשי עמוק. יש איזה סדק באמונה הסוציאליסטית. זה בולט ביחוד מחוצה לנו אבל גם אצלנו. חסרה אמונה שהאדם יכול וצריך להיות טוב. אנשים שיכלו למסור לצרכי הכלל הכל, העיקר מה שיש להם, למה לא יכולים להשתחרר מדברים קטנים, הפוגעים בשוויון שלנו? למה להאמין כל־כך ברע? יש לכולנו קשיים רבים בספוק צרכים מינימליים. ואם מישוהו מספק את זה לעצמו באופן פרטי, זה בולט ופוגע. אלה הם דברים פעוטים לעומת השוויון הכללי, אבל חולשה היא שחדלנו להלחם בתופעות אלה.

מפרוטוקול אספה כללית (בהשתתפות מזכ. הקבוץ) 28.8.1940

שחרור מתלות

אפשר כיום להגיד בבטחון, שתנועתנו, התנועה הקבוצית, הוכיחה את זכות קיומה לכל העולם. גם אלה הרואים בנו וביצירתנו אויב מסוכן למעמדם, ואשר קמים מדי פעם להלחם בנו בנשקם המחלד, גם אלה שהתריעו בשחצנות ללא גבול על חוסר יכולתנו המשקית נוכחו כיום ביכולתנו. ואנו בעצמנו? מי כמונו יודע מה רבה הדרך שכבר עברנו, ומה רבים השגיגו המשקיים. מה יש הלב לראות את ענפינו המפותחים והפורחים. ואם כי פה ושם עלינו עוד להוסיף ולעשות, רב בטחוננו כי עשה נעשה.

ומה בשטחים אחרים? הבה נסכם את שתי עשרות השנים אשר מאחורינו: פועלים נעשינו.

האם הגנו פועלים משועבדים? מנוצלים? מדוכאים? לא! פועלים בני הורין אנו; בני הורין בתוך עולם של שעבוד. פועלים גאים וזקופי קומה, אמנם, גם לנו דאגת פרנסה, אולם האם יש בה כדי לשעבדנו? לנו שריון נפלא כנגדה, והוא: דאגותנו לכלל. אחריות קבוצית הייתי קוראת לה. מה רב התוכן בשתי מלים אלה. עולם ומלואו. אמנם, אחריות לא קלה, אולם מה גדולה הפדות שהיא מביאה לנו. כמה משחררת היא את האדם, את הפועל. חבר כי יחלה האם ביתו נהרס, או את מקום פרנסתו יאבד? ילדים כי יולדו, האם לא דאגת כולנו הם? ועוד ועוד. רבים הם כלי העזרה ההדדית בחיינו המקילים על כל פרט והמשחררים אותו משעבודו. והרי את כל זה השגנו אנו עוד בטרם התחוללה המהפכה הסוציאלית. בתוך העולם הקפיטליסטי המקיף אותנו אנו יוצרים את משרנו החברתי החדש. אולם, למה בכל זאת כה שכיחה המרירות בתוכנו בחיי יום יום? למה כה שולטות בנו הקטנות? חיי הקומונה משחררים, אמנם, אולם לעומת זאת גדולה התלות של החבר; תלות במטבח, תלות במחסן הבגדים, תלות בסנדלרייה, תלות בוועדת חברים, תלות במוסדות מלאכה, תלות במחסן הקטן — בקיצור, תלות על כל צעד ושעל. ובאשר ברור לנו שלא תתכן קומונה ללא תלות, והיות והקומונה

היא מטרה חייבו — עלינו להתעמק ולחשוב, וחשוב ולחפש את הדרך, המקילה על איש הקומונה את תלותו זו. ולא רק חברי מוסדות חייבים בכך, אלא כל חבר וחבר. על עובדי הסגדלריה לא לשקוט עד אשר יביאו לידי כך, שליום בוא הגשם הראשון יהיו לכל החברים והילדים נעלים (הן בין כה עושים או קונים אותן, מוטב לעשות זאת בזמן). על עובדי המטבח לא לשקוט, עד אשר נגיע לזה, שהארוחה המוגשת תספיק לצרכי החברים ובריאותם. עובדי הנגריה — לו קיננה בלבם דאגה לצרכי החבר, בודאי היה קם מתוכם אחד אשר היה נוטל על עצמו את היזמה לריהוט החדרים. ובדאי היה מבצע את זה עוד לפני המלחמה. מרכזי הקניות, לו היו דואגים גם לסיפוק הצרכים האסתטיים של החברים, ודאי שמעט הארונות שנעשו לפני שנים, לא היו עומדים עד היום בעירומם, אלא היו כבר מזמן צבועים. המחסנאיות במחסן הבגדים, אם תתחשבה יותר מדי במצב הכספי ותרצינה לא להכביד על הגזברות — ודאי שהרווח ממחסנאות זו יצא בהפסדו.

בודאי ישאלוני: ואמצעים לכך? והמצב הכספי — מה יהיה עליו? ואני, תשובה אחת בפי: ניתן את ההכרחי לאדם, נדאג להרגשת האדם — ונבנתה החברה, ויבנה המשק.

א ס ת ר ט

26.12.1941

והייתם לגוי קדוש; אבל אין עם קדוש עם אובד בעניו. מוכה ומעונה ונרדף אינו יכול להיות קדוש, אם אין מחיה עממית לנו, אם את פרי אדמתנו לא נאכל ונתעמל רק על אדמת זרים, איך נעלה על ברוח. אם דרפרצופים אנו במעשינו, במחשבותינו ובכל אשר בנו, איך נשיג הרמה נפשית ואיך נמצא את הנתיב לטהרה ולצידוף. גוי קדוש צריך להיות גם גוי קיים.

מיכה יוסף בן-גוריון

יא. בין וותיקים לחדשים

החדשים מכניסים דם צעיר

יגור ידעה לא מעט זעזועים חברתיים, שמקורם בודאי במצב הקשה של המשק מהיום הראשון לקיומו ואולי גם בתנאים הספציפיים של יגור והנוף האנושי שלה. עוד בשנת 1926 התארגנה אפוזיציה במשק הצעיר שהתנגדה לאיחוד עם פלוגת חיפה וראתה בעבודות חוץ פגיעה חמורה באופי החקלאי של המשק. שני חברים הוצאו אז מיגור אחר מישאל חברים. שניים אלה הואשמו כי סילפו מיסמכים, בכדי לקומם את מוסדות ההסתדרות נגד המשק. היו עוד משברים חברתיים ביגור על רקע שונה. אבל האפוזיציה האופיינית ביותר התקיימה בסוף שנות השלושים. היא קמה על רקע היחסים בין הוותיקים לבין אלה, אשר מקרוב באו. הגיעה עלייה גדולה, שכללה צעירים בעלי יכולת וצמאי מעש והמשק לא יכול היה לקלטם ולהפעילם כבר בשנים הראשונות לבואם ליגור. ייתכן שעקב המצוקה המתמדת חסרה הסבלנות גם לוותיקים וגם לחדשים ואין ספק שנעשו שגיאות והיה מקום לביקורת. כך או אחרת — הוויכוח הזה יש בו ענין רב גם עתה ויש ללמוד ממנו. מובן מאליו שיכולנו להביא רק קטעים מוויכוח זה.

רוטנברג אריה — שמעתי רק השוואות בין ההוה והעבר. לא שמעתי שידברו איך לשנות את ההוה. אני פה לא הרבה זמן. אנתנו החדשים מכניסים דם צעיר. הדרך לקבוץ גדול, לעתיד תנועת הפועלים — ישנה. איני רואה את הרע באנשים החדשים. אנו חושבים שיש לתקן, לשפר. ואם גם ותיקים לא ישכחו שצריך לשנות, נוכל יחד ללכת קדימה.

נחמן — אבדנו את ערכנו בצבור הפועלים. בהתחרות עם העיר בתלבושת, באוכל. אין אנו מדברים כיום על יעודנו. אין אנו מרגישים בו. לא רק הקבוץ, כל תנועת הפועלים, אבדה את הרגשת ערכה. עלינו לפעול לשנוי הכוון הזה גם אם לא נשנה הכל. אם נדע לחיות עם אידיאה לא יברחו מאתנו אלה שיבואו אלינו. יש כיום אנשים בהסתדרות ובמפלגה שפניהם החוצה. משהו מזה יש גם אצלנו. אנו חלק בתוך תנועת הפועלים ועם השנוי בה נשתנה גם אצלנו.

פרובר — כל תא בתנועת הפועלים צריך לדאוג להבראתו הוא. להתקיף צריך את הוותיקים. מהחדש איני יכול לתבוע, הוא לומד מהוותיק. עלינו לשנות את האטמוספירה.

ויסברוד — הרבה חברים מאשימים אותי באופטימיות יתרה. הכל תלוי בנו. אנו יכולים להיטיב את המצב. הקבוצה היא בכלל לא דבר קל. זאת יש להגיד לחבר החדש. הקושי הוא בהרגל הקיים עוד להשוות את הקבוצה עם החיים מחוצה לה. יש עוזבים מתוך שרואים בקבוצה יותר מדי חופש, ויש עוזבים מפני שרואים עצמם משועבדים יותר מדי לקבוצה. אין להשוות. בשום פנים, את חיינו לצורת חיים אחרת. כל אחד צריך, קודם כל, לרצות, מבלי להשוות, להיות כך. כל אחד יכול להיות כך אם רק ירצה. ומתוך זה אמרתי שהמצב ביגור הוא לא כ"כ רע, מפני שיש הרבה חברים שהחליטו להיות רק כך. אנו גדלים. אנו רוצים לגדול, יבואו אלינו הרבה חברים שלא כולם ישארו; עלינו להיות מוכנים לכך. והחברים הנאמנים לרעיון יכולים לקיים את המפעל ולהנך חברים חדשים למשק.

מתוך פרוטוקול אספה כללית בהשתתפות ויניה ותרשיש, 3.6.1934

נחוץ טיפול אינדיווידואלי

יונה ק. — יש לברר אם אפשר שתתקיים חברה כזאת שאינה משתתפת דיה בכל העניינים. תמיד חפשונו רק גרעינים הנושאים בעול ולא כל החברה.

הנכון שנוצרת אפשרות לעבודה, הטפה בצבור לא תקלוט את החבר, נהוצה אטמוספירה, טפול אינדיווידואלי לקליטת האנשים, אין אנו עוד חברה כ"כ גדולה שלא תאפשר טפול ביחיד, החבר שבא אלינו לא בא מתוך חולשה, הוא בא מתוך רצון לתת יד למפעל. נחוץ שיוון זכויות בצבור, אין ענף משקי יותר חשוב מהאיש, יגור טרם נבנתה, השאלה היא מה הדרך להעלאת כל פרט, מתוך פרוטוקול של אספה שנתי 13.12.1937

כל חבר צריך ויכול להיות פעיל

אידלוסון — כל חבר, בלי יוצא מן הכלל, צריך ויכול להיות פעיל, יש תפקידים רבים מאד, וצריך לשרת את הכלל לא רק ע"ח העבודה, אלא גם בשעות הפנאי, ההרגשה של תלות באחרים תעבור כשידע כל אחד שגם לו יש תפקיד, אני מציע לבחור בוועדה שתשוהה עם כל חבר ותברר אתו במה הוא יכול ורוצה להיות פעיל, יש חברים האומרים: צריך להפעיל, מי צריך להפעיל? בכל קבוצה לא מאה אחוז הם אקטיביים, לו היה לכל הפחות גרעין של 200—300 איש, אם החרש לא יתחיל להיות פעיל, לא אוכל לחשוב שנקלט בתוכנו, יש בתוכנו שכבות של חברים שעברו את התקופה הראשונה של התאמתם והסתגלותם לחיינו, ולא הגיעו לפעילות, אני תובע מהם שישכחו שהם חדשים, הם אהראים למפעל כמו הוותיקים.

אספה שנתי, 1.1.38

משוא פנים

חיים ט. — יש דברים שבאספות אשורים של חברים חדשים תובעים אותם מהמועמדים, ואין מקפידים בהם ביחס לחבר, כמו היחס לעבודה, איך גוכל מתברר חדש לדרוש שיהיה בסדר בעבודה? יש לא מעט חברים שכולנו מכבדים אותם, שמתהימים בזלזול לקליטת חבר חדש, יש והתשובה ממוסד תלויה בזה מי הפונה והמבקש, יש לשלול יחס זה, הנה חבר שלפי מספר הקולות נבחר כשלישי בסדר העבודה עזב את הוועדה והצבור לא מתעניין למה עזב, אבל לו עזב חבר אחר אני בטוח שהיו מגיבים אחרת, אם כי לעצם הענין אני בטוח שאשם החבר הזה עצמו, שאלת "הלגדסמנשפטים". איני כופר בנוק הרב וההשפעה השלילית, אבל יש לגדסמנשפטים בלי "לאגד", אנחנו צריכים להוקיע ולעקור מתוכנו את היחס ל"חלוץ".

מה זה פעילות? חוץ מעבודה יש למוד מקצוע אחרי העבודה, כדי להיות פעיל רק בענף צריך בעל הנסיון להקנות את נסיונו לחדש, הותיק צריך לבוא לחדש, ולא להיפך.

אספה שנתי 22.1.38

זלזול בדעת חברים

ב"צ קובלנץ — רואה בויכוח חיוב ושלילה, החיוב הוא בזה שהחברים רבים יצאו לדבר באספה, הוציאו את הויכוח מהמקלחת, והדברים קבלו משקל יתר, כל אחד געשה ע"י כך יותר איש אמת, וכל אחד אמר בגלוי את הדברים שלא העזו עד עתה לאמרם, והשלילה היא שהתעסקו בדבר אחד: להרביץ בשני החברים שהציעו מה שהציעו, אדם אוביקטיבי שיקרא פעם את הויכוח הזה לא יבין: 99% חברים מסכימים להצעות ובכל זאת פגעו אפילו באופן אישי בחברים אלה, יש דברים שכולנו מסכימים להם אבל תלוי מי המציע, יש מין בעל-ביתיות האומרת: רק לי מותר להציע, ולא לאחר, תיכף יאמרו לך: אתה לא יודע! האם אסור לאדם שאינו יודע בעניני משק לדעת בעניני חברה? קורה שדנים באספה ומחליטים, ואחר ההחלטה קם חבר ומטיף מוסר: למה החלטה כזו?

זה זלוול בדעת הבריים, חטא החבר שראה בויכות זה מלהמה בין חדשים לותיקים, אם מדובר באי־שיוון, הלא כל אחד חוטא בזה, אבל ישנו אי־שיוון בין אלה העובדים בבית והעובדים בחוץ, אי־שיוון במלוי יום עבודה, ואשר לועדת ביקורת, אינני יודע למה התרעמו על הצעה זו. אולי מפני שבעולם תפקיד ועדה כזו להלחם בסבוטז', אין לדבר על זה אצלנו. אצלנו יש שגיאות, תפקידה של הועדה למנוע שגיאות או להצביע עליהן. עליה לשמור על ביצוע התקציב וכן מסמכותה התערבות בעבודת ועדות במקרה הצורך.

אברך — כאן היתה הופעה של העליה משלוש השנים האחרונות. לעליה הזאת, עם בואה היו טענות על אי־ספוק, באו הבריים למשק ומצאו בו הבריים ותיקים, מעורים במקום, עם הרגשה שהכל שלהם, וזה שחסר להם, לא מקרה שאין כאן אופוזיציות, כמו במקומות אחרים, על העליה החדשה לדעת זאת, טוב להביא הכל לאספה אבל צריך להזהר מלהפוך את הויכות למקלחת, את הטוב לא רואים, מבליטים את הרע.

1.2.38 סנה שנתית

נשמור על כבוד הדדי

...והנה הגיעו אלי ידיעות שהלנדסמנשפטים קיימים עדיין, וכי, להיפך, הם מתחזקים ותומכים איש ברעהו, תפקיד הלנדסמנשפט הוא לקלוט ולהקליט הבריים חדשים בתוך הכלל כולו! — ונה יעשו ה„סתם־הבריים“, שהם „הסרי־מולדת“, שרק מולדת אחת ויחידה להם — מי יגן עליהם? — ואמשול לכם כאן משל ממאמר אחד (אינני זוכר את המקור): שואלים על החסידה, למה נקרא שמה „חסידה“? — התשובה היא, יען כי היא עושה חסד עם חברתה. — ואם, אמנם, חסידה היא — למה הנה עוף טמא?! — שוב באה התשובה: יען כי עושה חסד רק עם חברתה...

הנמשל מיותר ודאי, כי די לחכימא ברמיזא.

תוך חבלי האבקות פנימית נוצרה יגור אבל תמיד ידענו לשמור על כבוד הדדי, וכל אחד ידע להופיע באמונתו הוא ובושמו הוא, ולא „בשם“, — יודעת יגור לספר בדבר ויכות כאוב על איחוד המשק והפלוגה, ובמועצת הקבוץ ביגור גם המחייבים וגם השוללים של האיחוד עוררו כבוד במלחמתם, — כי כל אחד מהם לחם על דעתו הוא, ומשום כך, אפשרי היה, שהמשק קיבל עליו את החלטת הקיבוץ בצורה כזאת, שהיא מצאה הד רב בכלל רחבי הקבוץ.

יש איזה דבר פטלי בעולם, שבמקום שם הסכנה גדולה יותר, — שם יש פחות אחדות, הנה ריב־אחים בספרד וברוסיה, ריב בציונות, במפא"י — האם הכרחי הוא להכניס ריב גם לתוכנו? ואני פונה אל החברים: בל תתנו שהשטן ירקד בתוכנו, בל תתגודדו!

ולבסוף, יודע אני, כי הדברים שבכתב וביחוד מרחוק, עושים רושם אחר, לכן, מבקש אני, שלא תפרשו את דברי שלא כהלכה, הח"ח זוכרים אותי, ודאי, שאינני שייך לאנשים, בעלי החשבה עצמית מיוחדת, ואינני בא להטיף מוסר, כותב אני את הדברים בכאב וחרדה ובהאבה גדולה ליגור ונושאייה.

(מתוך מכתב של י.ו. שנעשה אותו זמן בשליחות בפולין)

י. ונגר

אינני בז לקטנות, אבל הם לא העיקר

י. סט — היסוד של חברתנו הוא לא בדברים הקטנים. קבלנו עלינו תפקיד ועוד כמעט לא הגענו להתהלת הדרך. בכל אופן עוד לא עמדנו במבחן ביום רע, ומשום כך קודם כל בנין המשק והרחבתו, ורק בקו שני באים הדברים, שכינו אותם פה, הקטנים, צרכי הפרט ומשאלותיו אינן יכולות להיות חוות הכל כי אין אנו אגודה להספקת צרכי הפרט. אפשר אמנם להתחיל מהקצה השני של המקל אבל לדעתי, היסוד של חברתנו הוא היתור, אם נתחיל לשאול מדוע דוקא החבר הזה נקבע לענף זה מדוע דוקא חבר זה נשלח להבראה וכו' הרי ברור שצריך להיות האומץ לבלוע את הפקפוקים עוד לפני צאתם לעולם, חברינו הקובעים את העניינים אינם מלאכים, וכמוכן שהם לא פעם שוגים.

איני בו לקטנות, אבל אינני רואה בהם עיקר. גם ההשוואה היא לא יסוד חיינו, יתכן שבקואופרטיב יותר קל למצוא את ההשוואה. פה חשובים צרכי החבר ולא ההשוואה כשלעצמה.

אחד הדברים העקריים שאני רואה עכשיו אצלנו זה הרצון להסתדר, או הקולט של החדר. אם אני מכניס ארץ לחדרי והוא שואל אותי איך אני יכול להסתפק בחדר אחד, הייתי עונה לו שזו רק חדר שינה, כי מחוץ לזה יש לי חדר-אוכל וכי. כיום החדר חדל להיות רק חדר שינה, ובחדר זה נמצא מחנך פרודוקטים ועוד ועוד. בחדר האוכל אוכלים רק את הארוחה הרשמית ואח"כ... חיים כפולים כאלה לא יוכלו להיות אצלנו. יש אצלנו חברים שמקבלים תמיכה מחו"ל, שיכלה להספיק לא רק לסעודת-שמהה ביום הולדת, אלא לכלכלה מלאה. ענין הנסיעות העירה להצגות. נדמה, שבזמן האחרון עשינו מאמצים לספק לחבר צורך זה. אבל אפילו העוצר לא מעכב ונוסעים ביום. אני רואה את הדברים האלה כיסודיים, וקורא לזה חיים כפולים. ואשר להנהגת יום עבודה אחד במשק, עלינו לקבל בענין זה החלטה מסויימת. אפשר לקבל תבדלים ביחס לעבודת חוץ מתוך התנאים הספציפיים. אבל לא יתכן תבדל בין ענפי המשק. ואשר לויכוח הזה. זה לא היה ויכוח סתם. קדמו לו תכונה, ארגון ומטה ראשי. ולרשות הויכוח הזה עמדה עתונות — עתון חי ועתון לא חי. לא חשובה הנסיגה שבאה אח"כ. אם לנתח מה שנאמר בויכוח — הרי הזר הוליד את העכבר. אם נגיד שעובדי הנגריה לא תיקנו מה שצריך היה לתקן, והיו הרבה עובדות של קיפוח ונאמר שנשנה את פני הדברים ואף בחורה לא תבכה יותר ושרם קיפוח לא יהיה אצלנו. האם יהיה אצלנו פעם סדר כזה שכל קיפוח יהיה מן הנמנע? אני מחשיב מאד את ההודעה שהיו מקרים שהצביעו נגד דברים נכונים אך ורק משום שהמזכירות הציעה אותם, אך עלי להגיד שבנין משק זה לא מעשה קונדס וצריך להעריך את זה קצת יותר.

תמיד היתה פרובלימה איך לבחור בחורות למוסדות, כי בחורות לא הצביעו בעד בחורות. אותו דבר ביחס לחדשים, שאינם מצביעים בעד חדשים. ברור שלא נוכל להמשיך ב"קרייזלעך" ו"לאנדיט מאנשאפטן". כמה מלים על ותיקים וחדשים. אינני יודע את הגבול מתי נגמר חדש ומתחיל הותיק. אבל לא מקרה הוא שבכ"ו דברי התנועה בארץ הם בכ"ו ותיקים. כנראה, שיש לזה איזה משקל. הותיקים עד היום נלחמים על עליה ועל הרחבה דוקא עם החדשים.

8.2.38 שנתית

חברה צעירה הסיחה פעם את לבה לפני א. ד. גורדון ואמרה לו, שיש בדעתה ללכת מדגניה, וטעם נתנה לצעדה: „פה הכל מוכן כבר, יש בתים ויש עצים — עלי ללכת למקום חדש“. אמר לה גורדון: „עצים ובתים אינם עוד חיי קבוצה. את הקבוצה עושים אנשים. את רוצה להתחיל מחדש, כי לפי דעתך כבר הכל עשוי בדגניה, לא, גם כשדגניה תהיה בת חמישים שנה, לא יהיה הכל גמור בה, את חיי הקבוצה בונים בכל יום. והקבוצה היא מקהלה, שכל אחד יכול לשלב בה את קולו“.

יב. דברי חברים שהלכו בלא עתם

להלן דברי חברים, אשר אינם עוד איתנו ולא זכו להגיע עד הלום. יש לנו משנה ענין בהגיגיהם, בדברים שנאמרו או נכתבו על ידיהם.

התקדמנו

...רוצה אני לספר לכם משהו על התפתחות בתי התינוקות שלנו, על דברים שקדמו ל"ירח החינוך", על מה שעבר עלינו לפני הרבה שנים. בית התינוקות החדש עוד טרם היה קיים. התינוקות היו בבנין בקומה השניה, לא היו אז הרבה ילדים, אולם עבדנו בתנאים קשים, ללא סידורים מתאימים. ללא ידיעה ונסיון, מדי פעם כששמענו צעקת ילד בלול היינו רצים למטה. את הילדים היו קושרים לכסאות לבל יפלו, — כי חסרנו כסאות מתאימים. ואף נזכרת אני, איך קשרתי פעם ילדים, הילדים היו בוכים ואנחנו — העובדות, היינו מחוסרות אונים. בצפיפות זו, ללא שולחן, מטה וכסא מתאימים. לא היה ביכולתנו לטפל בתינוק. פעם הכרזנו על שביתה, ועזבנו את העבודה בבית התינוקות. שמענו מפי חברים: אצל ילדים אין שובתים — וחזרנו לעבודה. התחלנו לדאוג לשיפור התנאים, לדרוש בתוקף שינויים, תיקונים, וגם בעצמנו התחלנו קצת "להסתדר". ואם אני משהו את הסיכום בירר זה למה שהיה לפני הרבה שנים, — הרי השגנו הרבה, בשטחים רבים התקדמנו.

שומעים אנו בהזדמנויות שונות, כי השנה הראשונה קובעת הרבה בהתפתחות הילד. אנחנו יודעות שכבר בגיל הרך ביותר אפשר להקנות לילד הרגלי נקיון, הרגלי עצמאות באוכל. ישנה דעה כי התינוק צריך להיות יבש מהבקר עד הערב; וכשהילדים עוברים מבית התינוקות לבית-הפעוטים יש שמאשימים את העובדות בבתי התינוקות על שלא ידעו להקנות לילד הרגלים מתאימים. אולם איך אפשר להגשים את הדבר בחיים באין לילד התנאים הדרושים! כאן כן עתה רבה הצפיפות. קל יותר לדחות העברה מבית מאשר לא לקבל תינוק הבא מבית החולים. אנתנו — העובדות יודעות כמה אור ושמחה מכניס כל יצור רך בחיי ההורים, בחיינו אנו. ולא לקבל בשמחה ילד הבא מבית החולים — הטא הוא. והיה זמן שבבית התינוקות החדש, המפואר, נשאר במקום 18 ילד 27. היינו משכיבים ילד בחדר האמבטיה, על השלחן, היינו מצטופפים ובלבד שלא לנעול את דלתנו בפני התינוק החדש, ומביאים גם פרחים.

(דברים בשיחת הסיכום של ירח החינוך)

צ ב י ה

1936

לשאלת ארגון היחידה הקיבוצית

על פי סדר-היום של המועצה עלינו לדון עכשיו בשאלות ארגון היחידה הקיבוצית. בכל זאת, כשאייחד דברים בשאלות אלה, אחיה כיוצאת דופן. הסיבה לגורל, בו זכה סעיף זה היא — שאין מה לקצור בו. אכן, לא זרענו ולא קצרנו. הדיון בסעיף זה אינו דרוך ואינו מלווה הרגשה שיביא תועלת בימים הבאים לאחר המועצה. משום זה סבורה אני, כי שיחתנו בשאלות הארגון אינה אלא שיחה ראשונה, שמכינה שיחות יסודיות יותר המביאות לסיכומי דברים.

שתי מטרות לתיקון חיי הארגון שלנו: האחת — הפעלת החבר, והשניה — להגיע אל כל חבר. העובדה, כי דברינו ומעשינו אינם מגיעים לכל מאת האחוזים של החברים בישובים, עלולה להיות לנו לרועץ, ישנו חשש של כשלון, אם לא נדע לגייס את הכול. כולנו, כל איש בקיבוץ, עומד במבחן האם ידע לראות מעשיו כמעשים הקובעים גורל הכול?

ואילו המציאות מלמדת אותנו כי לא 100% וגם לא 50% של חברי הקיבוץ חיים את חייהם בשלימות. והתוצאות, כמובן, אינן מאחרות לברא. הקבוץ מעלה את האדם, אולם עליה זאת היא מוגבלת; הוא מביא אותו בצורה סמלית יותר לתנועה, עושהו לאיש השורה, מלבישו הולצה כחולה. אולם לאחר שהאדם הגיע למדרגה מסוימת של התפתחות אישית, פוסק גידולו, דרגות ההתפתחות הגבוהות יותר מקיפות רק חוגים צרים, ואילו רוב החברים אינו מגיע אליהן. אך תנועה אידיאליסטית צריכה לתת לפועל לא רק את תורת מלחמתו, כי אם לעשותו איש-תרבות.

ולא עוד אלא שבשנים האחרונות באים אלינו חברים שכל השכלתם אינה כִּי־אם מעט קרוא וכתוב, ויש גם אנלפבתיים גמורים, מלבד מאות החברים שאינם יודעים עברית. אי־עליית האדם בתנועתנו מהווה סתירה לעצם היות החבר איש־קומונה, אי־התפתחות התרבותית של חברים רבים מהווה יסוד גם לדיפרנציאציה פנימית, היינו מסתעפים והולכים, אף ההבדלים ביכולת האנשים להקפיד את החיים גדלים והולכים. ואין אנו שמים לב להתפתחות זאת די הצורך, כאילו ניטלה מאתנו הרגשת שיוון בלתי־אמצעית, זוכרת אני אותם הזמנים, כשהצעירות שעזבו את ספסל הלימודים בגימנסיה, עוד בטרם ביקשו למזג את הסוציאליזם עם ציוני חיים מסויימים, הלכו לארגן שיעורים בין הפועלים. נדמה לי, שבקבוץ פחת אותו רצון להלק עם החבר החי על ידך את אשר יש לך. אתה אולי קורא ספרים העוסקים בעניינים העומדים ברומי של עולם, אולם לחבר שלא זכה בילדותו לבית־ספר הגון אין אנו מקנים אפילו ידיעות אלמנטריות בהשכלה כללית. יודעים אנו להתגייס לימי־עבודה רבים, כשהמשק דורש זאת. אולם אין אנו מתגייסים למפעלים תרבותיים וחברתיים.

המיכניזם היסודי של חיי האדם פועל בעולמו הנפשי, והנה בקיבוץ טרם עלה בידינו לבנות אותם המכשירים המכוונים את המיכניזם הזה. חיי אדם בקבוץ אינם כה בלתי־אמצעיים ו"טבעיים" כמו בחברה שדרכי חייה כלולות מכבר, כל צעד בהיים מכוון לכיבוש חדש, ואין היחיד בעצמו יכול לכיבוש זה. רק מתוך התאמצות חברתית כללית ייווצר אותו הרגולטור בקיבוץ, אשר יסדיר את יחסי האדם בתוכנו.

(דברים בחומצה ה"א של הקיבוץ המאוחד, יגור, אוקטובר 1936)

חומה היות

עם פלוגת הים בליל העליה

בערב היום התחילו להתקבץ לפני הים מנקודות שונות של הקבוץ: יגור, אלונים, בית השיטה וחברים בודדים מנקודות יותר רחוקות. מצטרפים חברי המפלגה ופלוגות, "הפועל" מחיפה. רחש־לחש עובר בין האנשים: זה אומר בשעה 8 יפול הדבר וזה אומר: בתשע; שלישי אומר: ב־2 אחר הצות, מספרים על חקירה ובדיקה של השלטונות למועד העליה (אף הם רוצים להשתתף בשמחת העליה...)

ב־9.10 — צלצל. הכל מתכנסים ליד הדר האוכל והמנצחים על העליה מודיעים על הסדר, על מפקדי העשרות והמאות. פלוגה פלוגה ומפקדה ומקום עבודתה. אף הגה, אלה בבנין, אלה בצריפים ואלה בגדור, אלה בחומה ואלה נושאי משא ועל הכל ניתנה פקודה אף מילה לא להשמיע בכל לשון של דבור. — — —

בכביש קרית־מוצקין ערוכים עשרות אוטומובילים עמוסי חומת אדם. (המכוניות מלאות גושי אדם דבוקים וצמודים איש אל רעהו. בבטחון פנימי פועם הלב בליל זה, ליל שימורים ובגין; עם, מעמד ומולדת לו עורגים ורומזים מעבר לימים); וחומת בנין — חלקי צריפים, גדר ומגדל. ניתן האות, אורחת האוטומובילים זזה באורות מואפלים, הפונים בצעדי אט — עקב בצד אגודל — ובביטחון עצור, דרך גפתולי רחובות הקריה, הרחובות מלאים מאות אנשים — ילד, גער וזקן. לאור הסהר החורף ניצבים בשורות צללי־אדם, שאיזה כה נסתר הוציאם מחדריהם וצרפם לחומת־מגן ושומרי דרכים בלילות אלה. האוטומובילים עוברים בין שורות ארוכות, העומדים בצדי הרחוב מחרישים. אך יש שאינם יכולים לעצור ברגשות החדווה ופורצים לפתע בנפנוף ידיים ובקריאות: "מיט מול", "הצליוחו", המכוניות עוזבות את הקריות ובדרכים עקלקלות מתקרבות לים. הצות, ליל ירה, אור חורף נסוך, שדות חול כשדות שלג והדיונות כערמות שלג ערמו סופות. הקריות מאהרנינו. מהכרמל בדרום קורצים אלפי אורות חיפה. ומבלי משים עולה בזכרוןך, גמדי ליל" של ביאליק.

הדרך מובילה לשפת הים. האוטומובילים מתקדמים צפונה, לאורך הים. בתוך המים גל על גל דוהר, לוחש לרעו רומעשיהליל ואץ ללפף גלגלי האוטומובילים. כל הכבודה כעין גשר חי, הנשזר בין אחים תועים במרחקים ובין אחים מתערים במולדת. במרחביים קורצים אורות. בלב כוסס; שמא אורות תועים המה? יש מי המגלה רז ליל זה, ליל שימורים, ליל עליה הוא למאות חברים; והלב עורג וקורא לחברים אלה מעבר לים. אתם התועים ובלתי ידועים: בואו! כאן החוף, חוף מבטחים. בואו! שכם אחד געלה ונבנה, נאדיר כוחנו ונבצר חופינו.

ח'רש, בדומיה אנו מתקרבים למקום החניה. לפי צו יורדים פלוגות פלוגות מהאוטו ואצים רצים, עומסים קירות צריפים וחמרים אחרים. בן־רגע נמתח שביל־נמלים משפת הים למקום הנקודה. יש ותראה צנפה של נמלי אדם לופתים, "ליפט" גדול, צועדים בכבדות ובאון חוגרים לקראת מבחנים באים...

הנקודה — בקעה קטנה מוקפת דיונות. העבודה במקום נעשית בחפזון. עם קריאת הגבר הכל צריך להיות בנוי ועומד על תלו. עשרות ידיים מתנפלות על כל חלקת עבודה ובן־רגע צץ ועולה קיר אחרי קיר, צריף אחרי צריף. עם בקר עכו הישישה מכווצת בתוך שיריון חומתה וישנה שנת־ישישים, עוד מעט ותדרם תרדמת עולמים. ומעבר לחומה ירו הלילה יסודות לבנין חדש. עדין ורך הנה, אבל בגאון ישלח דברו עם קרני בוקר ראשונות. "הננו ועלינו! הננו ובנינו! פה נכה שורש ופרצנו ימה וקדמתו."

והיה בימים הבאים ואם תספר לילדיה אגדת־גמדים, שיצאו לאור הירח לשנות מעשי־בראשית ולהפוך שממה למולדת. ובחלום לילה ימשיך לו הילד לרקום אגדת־הגמדים הבונים בלילות.

2.6.39

אברך

בבית התינוקות

5 בבוקר. צריף התינוקות מתמלא חיים. עובדות, אמהות, פה ושם תישמע כבר בכית ילדים, צחוק של תינוקות. שומרת הלילה מוסרת דו"ח: לא קרה דבר מיוחד. (תקופת השפעת וההצטננות הלפנה, כנראה). אמנון — מ"צ בבוקר הוא ער כבר; מזדרז להיות את חייו הצעירים: אבא, אבא־בא. גם דן מצא כי הלילה לא לשם שינה בלבד הוא נוצר; ובהכנס שומרת הלילה מצאה אותו עומד במסתו וצחק לעומתה.

מתחילים ברחצה ובארוחת הבוקר הראשונה. טוב ליונקים: אמא לא תאחר לבוא לשבור רעבונום. אך הגדולים יותר (בס"ה 25 נפש מונה הבית) — עליהם לחכות עוד עד שמטבח הילדים יסיים את הכנת סעודתם. אבל גם הם מוצאים את פיוסם באמבטיה החמה שלפני ארוחת הבוקר, ועליונים ועירים הם משחקים בתוך המים. בלא חשק רב נותנים הם, ברובם, להלביש עצמם. גם נקוי האף והאזנים אינם נמנים אצלם על רגעי האושר בחיים. בשעה 7, בערך, עם שבירת הרעב מוכרחים הם לצערם, לשוב למטות. אמנם, ליותר גדולים יש לול בחדר האוכל שלהם, שבו יוכלו להשתובב כאות נפשם. תקופת מזג־האוויר היפה, כאשר יכלו להיות בחוץ מבוקר השכם עד לפנות ערב — עברה, יושבים עפ"ר כלואים בחדריהם. אך אין דבר, גם במטה שליד החלון הפתוח אתה מוצא ענין לענות בו! הנה הגר, למשל, עסוקה מאוד, כל חזותה והתעסקותה כאלו מחייבים את העובר על ידה לזכותה במלת חבה ובלטיפה על ראשה. ישנם גם פילוסופים והוויים בהקיץ, המדברים עם עצמם, אשר דפנות המטה ועשר אצבעותיהם הקטנות הם כל העולט עבורם, והנה אחרים מגלים אדישות גמורה לכל אשר מחוצה להם.

הלול מלא חיים. הצעצועים — אין להם תקנה, אלא שיהיו מזורקים אל אמצע החדר; והגרביים והנעליים לא נוצרו, כנראה, אלא כדי להיות חלוצים ופשוטים מעל הרגל ופזורים בכל פינות הלול. וכן תגדל השמחה והעליצות בלול, כאשר תבואנה ההברות המכניות בחדר־האוכל את הפירות לארוחת בוקר שניה. רבה הציפיה לחתיכת פתוח, שאפשר להחזיקו אח"כ בלי קץ בפה חסר־השניים. טוב ביותר מצבם של הילדים. כאשר לאבא או לאמא שבת, או שהם יכולים להתפתח, באופן אחר, לשעה קלה לילד, הם מקרטעים בידים וברגלים עד שמועלים על הזרועות. ואין כבר סבלנות לחכות לרגע שיהיו לבושים ומוכנים ללכת "הייתה".

בִּרְ — ארוחת בוקר שגיה, ואח"כ, אם מזג האוויר מאפשר זאת, יוצאים החוצה. לפני זה כבדה ורצינית ההתייעצות: ללכת, או לא ללכת החוצה? היפתיע אותנו מזג האוויר בהסתערות רוח פתאומית, או שזמא שפיעע עלינו מקרני השמש המחממת. אז טוב ללכת לישון, להחליף כוח לקראת עינויי ארוחת הצהרים — הירקות. בִּרְ מאכלים את החיות הקטנות. הרעב אינו מציק להם עתה ביותר, ואין נחפזים להיות ראשונים להאכלה כמו בבוקר. עכשיו לא ישמע בכי של רעבים, והנה הנהלה משתוקקת, אמנם, לעלות אל זרועות העובדת, אך מי יגיד כי לשם האוכל? כלל וכלל לא לשמו! כן, פרשת ארוחת הצהרים אינה קלה ביותר. הצעצועים, השידולים, ההבטחות שתיכף תופיע אמא. שירה נעימה לארזן התינוק, כל זה מועיל סוף סוף. ואמנם, יש גם היוצאים מן הכלל, האוכלים ברצון ואין להם סבלנות: מקצת נחת לעובדות, אהוד בוכה באי סבלנות בין כף לכף. אסתר מהתאומות אינה יכלה לחכות. לשולמית, אחותה, „הצעירה“, יותר שקט פנימי.

אחרי הצהרים — שוב החוצה. ובִּרְ, אחרי ארוחת הערב, מפיעים ההורים, העובדות, שבמשך כל היים הן היו הריע הטוב של הילד, הן כבר עשו את שלהן, ועתה הן בבהינת כלי אין חפץ בו. כל ילד וילד — מעייניו נתונים עתה אך ורק לאבא ולאמא שלו, כאילו לא קיים דבר זולתם בעולם רבתי. אפילו להגיד שלום לעובדות כמעט שאינם נפנים בשעה זו.

אנו העובדות, רגילות כבר לראותם „כפויי טובה“, ואיגנו מצטערות, כי אם שמחות לזה. תפקיד חשוב לבית הילדים, אבל תפקיד בעל גבולות מסוימים, ומשמילא אותו — עליו לפנות את המקום. אנו הננו עדות לכל תקופת ההתפתחות של הילד. אנו הראשונות, שרואות איך שאילן, למשל, אשר זמן ממושך לא היה מעיו לקום על רגליו, הנה הוא קם פתאום ומנסה לעמוד. על פי רוב אנו הראשונות לקבוע את הופעתה של השן הראשונה. אנו קולטות לראשונה בהרדת הדוה את צלילי הדיבור הראשונים של הילד. אנהנו הרואות את מאמצי הצעידה הראשונים שלו. אנו הרואות לראשונה בהתגלות סימני אופי ראשונים אצל הילד. המתחקות אחרי ביטויים ראשונים של נטיות ותכונות אצל הילד, ובתוך זה התכונות החברתיות הראשונות. אנו רואות לראשונה את הילד במצב של מושיט חלק ממנתו לילד שני, המצפה עדיין לתורו לקבלת התיכת הצנים ללעיסה, או איזו מנה אחרת. אנו רואות את התינוק כשהוא מושיט עזרה לחברו, כשהוא מנסה להחם את חברו הפעוט, שנפל ונחבל בנפלו. אנו החיות עמו לרוב, בכל המצבים, ורואות אותו בכל הגילויים של האופי המתהווה: בטוב לבו וכן גם להפך, כאשר לא פעם עלינו להפריד בין יריבים ולהשכיך שלום; אנו, עיגנו לא צרה לראות באהבת הילד להוריו. אנו, כאמור, שמחות לציין את ההופעה הזאת. איגנו יכולות ואיגנו רוצות לתפוס את מקום ההורים.

ק ט ה ה י ר ש

3/1/1936

משאלה

לא במקרה ניתנו בעמנו השמות „בית עלמין“ או „בית החיים“ למקום מנוחתם של מתינו. נדמה לי שגם לנו בני היהדות החדשה ובוגני הקומונה בפרט הולמים שמות אלה למקום יקר זה בשבילנו. קשר לא מנותק עם היישוב הממשיך ליצור היסטוריה של אדם, של עם, קבוצה, של יישוב, אנו וילדינו. רק אתמול ביקרנו שם, התיחדנו עם זכרו של חברנו היקר ש. גלובמן. היינו כולנו לגוש אחד מלוכד ללא הפרד.

בעוד ימים שוב ניפגש במקום זה. המקום הזה נעשה לחלק מחיינו ומחיי ילדינו. וכשהרגשתי אתמול שחסר אחד מאתנו בליכוד זה שאלתינו בערב לפשר הדבר והוא ענני: „מבקר אני ביחידות ולעתים קרובות אתיחד עם זכרם“. „וכשאני מזדמן גם מחוץ ליגור, גם ביתר פינות הארץ ישנם יקרים לי“.

לפני שבוע, כשדובר באסיפה הכללית על העברת בית הקברות למקום שני, כי קרוב הוא מקום זה למחנה, הכאיבה לי האספה למרות שתיקתי. קשה היה לדבר על נושא זה, וביחוד בימים אלה. אני כשלעצמי רגיל בשובי „מדרכי הארוכה“ ליגור, את ביקורי הראשונים אני מוסר לפינה זו של היינו. והנה רוצים להרחיק אותה. משאלתי לחברים (אם כי באספה הכללית בהצבעת ידיים החלט להעביר) שלא נעשה את זה.

מ. א פ ר ת

1937

בנו בריכת-שחיה

חייב אדם ללמד את בנו תורה ואמנות... ואף להשיטו בנהר. (קידושין כ"ט)

האם באמת בלתי-אפשרי הוא למשקי-יגור, הישוב הקיבוצי הגדול ביותר בארץ, עם כמעט 1100 נפשות, לחשוב על בנין בריכה בגודל מינימלי של 25×12.5 מטר. איני חושב, כי ישנם בינינו חברים אשר יראו בזה דבר של מותרות. יותר מדי נחוץ לנו הדבר, משתוכל להיות דעה כזאת. החינוך הגופני של ילדינו ושל הנוער שלנו צריך להיות כה קרוב ללבנו, שעליו אין אנו יכולים לוותר בשום אופן ומחובתנו ליצור לו את התנאים הדרושים.

מה שספורט השחיה יכול לתת לגוף, אין למלא את מקומו בסוג ספורט אחר. אין כמעט ענף ספורט אשר יפתח את הגוף באופן כה שווה והרמוני, כספורט השחיה. מראשית הילדות עד שנות-הזקנה אנו יכולים ליהנות מספורט זה. ואיזה ענף ספורט ישווה לו? על רוב אברי הגוף תשפיע השחיה בבריכה כתרופה רפואית טובה ואין למלא את מקומה ע"י מקלחת. מלבד זאת אין ענף-ספורט מותאם לאקלים ארצנו במידה כזאת כמו ספורט השחיה.

הרבה מקרים של התעקמות הוטה-שדרה, גב כפוף, רגל שקועה ועוד מומים קלים, בהיותם בסטידיה ראשונה — אפשר למנוע עלידי ספורט זה. והרופא שלנו יאשר לנו גם זאת, שהרבה ימי-מחלה וסמי-מריכא יכולנו לחסוך, ע"י בניית בריכת-שחיה, כי לקדם את פני המחלה תמיד יותר קל מאשר לרפא אותה. הפתגם: „לבנות בתי-מרחץ ואת אומרת לקמץ בבתי-הוליים“, יש בו משום גרעין של אמת. לכן דרישתי מהמוזכרות היא, להבין לצורך החברים והילדים ולהתקשר עם מומחה לבנין בדבר הערכת התוצאות. רק הוצאה בחומרים דרושה כאן. את העבודה יקבלו החברים על עצמם וגם תלמידי בית-הספר המקצועי יתנו ברצון ימריעבודה למטרה זו. אני בטוח, שאם המוזכרות תגש לענין ביזמה ובמרחץ הדרוש, תעמוד כעבור שנה בריכת שחיה אצלנו, כמו שיש כבר בהרבה קיבוצים. מהבריכה תצמח בר כה לילדינו, לנוער שלנו ולנו עצמנו.

גרשון קופלר

13.6.39

לך, יגור, ליום הולדתך העשרים

ראיתך לפני שבע-עשרה שנה ואת עוד כתינוקת: קטנה, תמימה, מהייכת, נחמדה, שני טורי צריפים עמדו בטבורך, על יד כל צריף אילן צנוע, מימין חדר-אוכל, קצת שמאלה הרפת, מכאן פסיעות אחדות לאורווה וזה הכל. סביבך היתה שממה — סלעים, טרשים, צמחי בר פראיים שעלו והשתרגו על גביהם. השממה הזאת הפילה פחד מוזר ויללת התנים התמידית עוררה בלב געגועים וכמיהה טמירה. וההר, הר הכרמל, הוא אשר הקיף את הנקודה הקטנה הזאת במעטה הוד, הוא אשר קסם את קסמו הגדול, הוא אשר עורר ואושר, משך והבטיח.

היינו מעט מאוד אנשים, כמהישים, ששים איש, נוער תוסס, שואף, מרקיע שחקים, אשר כל מאוויו — להעלות במהרה נוצה ולהמריא, לפעול, לבנות, לנטוע, לעמוד פנים אל פנים במאבק עם הטבע ולנצח במחיר הכל. היו בינינו אנשים חזקים, עזים, אשר שמחו למכשולים, שמחו לקרב הזה והלכו לקראתו אמיצים, גאים, בטוחים. היו גם כאלה אשר רפו ידיהם בראשית צעדיהם ולא התזיקו מעמד. היו גם אחרים, אשר יפי הטבע, ההר המלכותי הזה, ריתקו אותם למקום ובעיניים עצומות צעדו קדימה, מבלי משים, בעלי-כרחם, כי לא יכלו אחרת.

היית כתינוקת, יגור, אז לפני 17 שנה, בבואי בשעריך, וכל מחלות הילדות עברו עליך במשך השנים האלה. את הלכת וגדלת ויפית, כמה יפית! עומדת את על תילך גדולה וגאה, בטוהה וחסונה, גבולך מתמשכים והולכים, פרי אדמתך הולך ורב, חדר האוכל הומה מרוב תושביך והצרותיך מלאים שאון, צחוק ועליזות ילדיך. כרמיק, שדותיך ופרדסיך מרהיבים עין כל רואה, עצי הנוי ופרחיך — מרנינים כל לב. והכרמל, כסבא טוב, מושיט את זרועותיו הירוקות, מחבק את הכל ולוחש את תפילותיו, תפילות ברכה, עידוד ואמונה.

את בת עשרים היום, יגור, בדמי עלומיך. רבות פעלת במשך השנים האלה ולכה תפארתך. ובמה אברכך, אני — כה רחוקה היום בגופי (י) וכה קרובה לך ברוחי, בלבי. במה אברכך, יגור, ביתי היקר? עיני נשואות להר הכרמל, הוא אשר כה ידע לנחמני, כה ידע להזק את ידי אשר רפא, כה עורדני ללמוד, לעבוד, לאהוב, ועומד הוא הכרמל על משמרתו הנצחית ואומר לי — „יגור לא הכזיבה והיא תמשיך בדרךך“. קשה הדרך אשר בחרה לעצמה, קשה מאד, רב המשא אשר נטלה על כתפיה, אבל היא תשא בו עד הסוף, כי זהו גורלה, זהו יעודה, ובנוא הבנים הנענים מכל קצווי תבל תפתח היא לרווחה את שעריה ותקבלם כקבל אחות בכירה את אחיה. ואם גם צר יהיה המקום לנו הותיקים, נצטופף, נסתפק במועט. לאחים הבאים אלינו ממרחקים נושיט יד ונגיד: ביתנו — ביתכם, בואו ונעבוד יחד, ניצור עתיד יותר טוב ויותר יפה לעמנו. הנה, הנחנו את היסוד, בואו ונוסיף נדבך על נדבך, עד אשר יקום הבנין, בנין עד לאלה אשר יבואו אחרינו.

ותהיי, יגור, בית נאמן לכל תושבך. תהיי להם לאם והם לך לבנים, פרשי את כנפיך על כולנו, על אלה היושבים בתוכך ועל אלה הרחוקים ממך, העומדים בשורות ההגנה עליך ועל כל הארץ הקטנה, היקרה הזאת שושארה לנו לפליטה. ואתם, המשמרת הצעירה, הנוער אשר ביגור: תולדות יגור פתוחים לפניכם, לימדו את יתרונותיה ואת ליקוניה, המשיכו בטוב ועיקרו את הרע. עת לבנות ועת לנטוע, אך דעו גם לנחץ וגם להרוס. מלאו את השורות, הנוער, יגור מחכה לכם, להמשך.

וברכות המות ליגור, לתושביה, לשדותיה, לכל אשר בה.

גוטה פרנקנברג

אל באי המועצה ביגור

היו זמנים שהיינו בין ראשי המארחים של מועצות הקיבוץ ועידות הקיבוץ. חדר האוכל הזה ידע רגעים של חוויה גדולה, כשאירח את מועצת הקיבוץ בימי המאורעות. אבל זה כמה שנים שלא עלה בהלקנו לארח את מועצת הקיבוץ. גדל הקיבוץ, רבו והתפתחו ישוביו, ניבנו חדריאוכל. גדלו הישובים וגם להם, כמובן, זכות לארח מועצות וכינוסים. ועיינו איננה צרה בהם. אך יהיה זה נכון אם אנדי, שזוהי חוויה אמיתית לנו לראות את עצמנו שוב מארחים ומכנסים.

שאלות רבות מדאגות אותנו בימים האלה, דאגות הנובעות מהמצב בו אנו נתונים. ואני רוצה להעלות שאלה, שאינה עומדת במישרין על סדר היום של המועצה, היא שאלת העבודה — שמירת העמדות, הרחבתן וביצורן. נדמה לי, שכל כינוס שלנו הייב להקדיש את מחשבתו ואת זמנו לאותה בעיה הריפה ביותר של הקיבוץ ושל הישוב כולו בארץ — לשמור על אותה יצירה שהולכת ונוצרת. המועצה הזאת צריכה לשלוח את קריאתה לאלה החובות הגיוס עדיין אינן מוטלות עליהם, מפאת גילם הצעיר — שיתגייסו לעבודה במשקיננו.

אנחנו מצוים בכל כינוס שלנו להיות דרוכים וטעונים איי-מנוחה על עתיד מפעלינו, ולקרוא את האדם שיבוא לזרוע, לקצור, לעבוד, להמשיך במפעל. ואין זה בניגוד לגיוס הצבאי, אלא גם בשביל המשכתו.

אנחנו יודעים, שבשותפות נתגבר על כל הקשיים ונפתור את השאלות שלנו. וגם הכרירה הזאת עומדת להכרעה: גיוס התברה לצבא או השתתפות החברה במאמץ המלחמתי? כולנו מאוחדים בהרגשת הצורך של השתתפות אקטיבית במלחמה, של מלחמה על זכויותינו, של ראיית המלחמה בשייכותה אל המלחמה שלנו. כל אחד מאתנו רואה בגיוס ביטוי למלחמת הפועל היהודי בארץ, למלחמת היהודי ולהשתתפותנו במלחמה. ואני יודעת, שעם ראיית המטרה המשותפת ישנם חילוקי דעות, אולם פועם בנו איזה כוח מלכד ומאחד. אני בטוחה, שגם לגבי השאלה הזאת נהיה מלוכדים במעשה אחד משותף. בסוף הויכוחים ובסוף ההתלבטות — נעלה בוודאי על אותו שביל שיביא אותנו, מתוך אינסטינקט בריא, לאותו פתרון שהוא רצוי לחבר ולחברה, לקיבוץ ולתנועה כולה.

(דברים בפתיחת מועצת הקיבוץ, יגור, 1942)

הומה חיות

(* גוטה שירתה או בצבא הבריטי.

בקומה זקופה

... לא את חלקה של א"י עלינו לקבל — אלא את הארץ בשלמותה; לא גאון יהודי לחצאין דרוש לנו, אלא גאון יהודי במלוא הקומה, גדל בארץ דור צעיר, שאינו יודע אולי מה היה לנו בגולה הגאון היהודי, הכרת זכותו של היהודי לקיום, להיות עם, להיות כמו שהוא, בלתי תלוי ברצונם של אחרים ובתועלת שהוא עלול להביא לאחרים, אלא שיש ערך לקיומו שלו כשלעצמו. זכורים לי ההסברים שניתנו לנו אז, כי בהתגשם הסוציאליזם לא יהיו פוגרומים, משום שלסוציאליזם אין צורך בזה וכי לא כדאי למשטר סוציאליסטי לערוך פוגרומים. את הכל היינו צריכים לבחון לפי קו זה — מה כדאי לאחרים, ולכן לסגל את עצמנו, התקוממנו נגד הערכה זו. מרדנו בה. אמרנו: יש לנו זכות לחיות ולהתקיים, כשם שזכות זו נתונה לאחרים, לא רבים היו האנשים, אשר הבליטו אז את ההרגשה הזאת של הגאון היהודי. הרגשה זו היתה אחד המניעים העמוקים למרד שלנו, של אלה שלא רצו לסגל את עצמם למשטר טוב או רע, שאינו מכוון למענם כי אם למען האחרים, והם רצו בחיים חפשיים של עם חפשי שזכותו להיות כאשר הנהו.

9פטובר 1941

מול האימה

... עם הגיוס החדש הזה צריכים המשקים להוציא מחשבון העבודה 7% מחבריהם. והרי גם לנו יש ילדים וגם אנו אוכלים, וגם לנו יש חולים; 7% של החברים — פירוש הדבר: 14%—15 מכוחות היצור שלנו, והן את ההתחייבות הזאת קיבלנו על עצמנו.

מדוע קיבלנו זאת על עצמנו? מכיון שאין ערך ליצור למחרת הפלישה, קודם כל — נתנגד לפלישה. אבל יש הכרח ביצור; יש הכרח בעליה לנקודות חדשות, יש הכרח שהיהודים יהיו באותן כינות הארץ בהן אינם עדיין היום, האם יכול הישוב היהודי, האם יכולה ההסתדרות לעשות את שתי הבטחותינו אלו בנות ביצוע? כן, יכולים. אין זה בכוחם של המשקים עצמם, אבל זה בכוחה של ההסתדרות. מובן, את חלקנו ניתן, גם אם לא נעזר על ידי העיר; נעשה הרבה, ניתן אולי לא את הכל אשר נדרשנו לו, כי אין בכוחנו לעשות זאת בלי עזרה, ואני רוצה לשמוע כאן מפי חברינו בעיר ובמושבה: האם חושבים הם את התכנית הזאת לריאלית? האם חושבים חברים, שיש אפשרות להדביק באי־השקט שלנו, באימה הזאת, רבבות חברים וחברות ולתבוע מהם מאמץ גדול כדי להרחיק מאתנו את האימה? ואם אין להרחיקה, ואם הסכנה תבוא, הנדע לעמוד בפניה לא כעבדים כי אם כבני חורין? — את זה לא שמענו עדיין, מה ששמענו הוא: איך לחלק את הרבבה; נראה אותם קודם! אני רוצה מאד להקשיב לדברי החברים שלא מהמשקים, כי אני מקבלת מה שנאמר כאן: אנו, אנשי המשקים, נמצאים בתנאים יותר נוחים להתנדבות, אנו חיים ביתר בטחון של עזרה למשפחותינו, של יתר אחריות הדדית. אין אנו יכולים לבוא בתביעה לפרט בהסתדרות מחוצה לנו, שימסור את עצמו למפעל הזה, מבלי לדעת מה יהיה מחר עם משפחתו, עם ילדו, והנה אנו באים אליכם בהצעה — שמעתם את ההצעה הזאת מפי טבנקין — ישגן פורמציות, שהן לא רק מורכבות מחברי המשקים אלא גם מתקיימות על תשבונו; חברים שכבר הוצאו ממערכת היצור, אבל פרנסתם על המשקים, אנו מציעים להמוני חברים, לאותם האלפים של חברים וחברות שירצו בכך, — לבוא ולהיות אתנו יחד, וימסרו חצי מזמנם לעבודה וחצי מזמנם להתגוננות ולשמירה, והיה אם יהיו אלפים ורבבות כאלה מרוכזים בכל פינות הארץ, יהיו די אנשים גם למדים וגם לבלי מדים.

אני רוצה לשמוע תביעה אל המשקים והיא: אשת חבר אשר הלך לנוטרות או לצבא, הרי גם אם יש לה משהו בשביל קיומה, צריך הפחד הזה מהבדידות בעיר להביא אותה לדרישה: קבלו אותנו למשקים! ואני אומרת: תדרושנה זאת מאתנו, ואני מוכנה בתוך ישובי ובתוך קיבוצי ללחום, כי נעשה זאת, עם כל חוסר הדירות וכל הקשיים שהדבר כרוך בהם. כי אין לנו להחמיץ כל אפשרות וכל סידור שמשחרר כוחות לאותו דבר, שאם לא נעשה אותו עכשיו — שום ויכות על אורינטציה לא יעזור לנו, — — —

(בכנס א' של ועידת ההסתדרות החמישית. — 23.4.42)

ב ת ש ב ע ח י י ק י ן

יג. מעוזבון הבנים

אגו מביאים כאן דפים בודדים מעוזבון הבנים שנפלו על משמרתם והנחילו לנו את המולדת. בקטעים ספורים אלו אצורים חוויות, רעיונות, לבטים — עולם פנימי עשיר הגיגים של צעירים שהבטיחו כה רבות והם נעקרו באמצע לבלובם.

אני רוצה לתת כתף

יגור 29.10.41

עודני חדור השמחה של החזרה הביתה. עודני תחת הרושם הרב של השיבה ליגור אחרי שלוש שבועות רציפים שלא ראיתיה, את אבא, חזי וכל המשק. רק לאחר שזמן־מה אני מחוץ למקום, מרגיש הנני כמה אני קשור אליו. כל חבר שמה לקראתי ואני לקראתו, כל חינוק, כל כלבלב ובהמה מראים לי כמה קשור אני הנה, קשר בליינתק. בערב הראשון לא ידעתי את נפשי. מרוב שמחה רקדתי, שרתי, צעקתי, כמעט שהרסתי את הצריף ואת החדר. ואפילו המנה שקיבלתי על ארבעת הימים שגנבתי בחופשתי לא הפרה את שמחתי. ושוב ערב ושוב בוקר והכל כשהיה. בוקר רגיל ביגור. יום עבודה רגיל. החיים זורמים במסלולם הלאה, הלאה, והכל כמו שהיה. וכך עבר שבוע: שמחת מה, ואחר אני נסחף בורם החיים היום־יומי קדימה, קדימה.

יגור, שבת — 14.2.42.

ביגור, כמאז ומתמיד, שמחת חיים ויצירה, שלוה ורעש מתמזגים. אני כולי שיכור מחדוות החיים פה. שמה בחלקי. יומי גדוש. הימים ימי ראשית אביב נפלאים. כמה נפלא ההר והעמק המתפרקד לרגליו כענק ברוד־ירוק על שטיח ירקרק, אביב מסביב. השבוע שבוע גדול לנו. יגור גאלה אחרי משא ומתן ארוך של שש־עשרה שנה 400 דונם מידי הדרוזים, השטח שמעבר הלול. נערכה מסיבה ו"הבימה" באה ב"יום שישי הקצר" וב"מעשה כשפים". בקיצור, היה שמח כדבעי.

אני באמת תפוש כל הערבים. ובלי שמץ גאווה — אולי בהתגדרות־מה אומר לך, כי אני מרכז את ענף החצירים. והימים ימי עבודה גדולה וקשה. אני שבזתי תמיד לחשבון, לעבודת משרד זו, נאלץ לשבת ולהפוך במספרים, להתרוצץ כל הערב הלך ושוב. אבל זאת אך לשעה מסוימת. אהר, שוב הפשי אני, ציפור דרוך.

נדמה לי שאני חי חיי שאננות־מה, איני יכול לשבת במנוחה. בשעה שהעולם אחוז להבות רוצה אני משהו לעשות למאמץ העולם לשחרורו, להילחם גם־כן את המלחמה שמיליונים בני גילי לוחמים לשמה, מכל הגזעים והצבעים. הסביבה שלי אינה מבינה זאת ומייחסים זאת לפראות שלי ול"גבורה של מה־בכך".

עומד אני בפני הכרעה על עתידי הקרוב ומחכה בסבלנות לבאות.

יגור, 1942

הימים האחרונים הם בשבילי בבחינת משבר. מתחולל בי משהו, אינני יודע מה. הקרקע בוערת מתחת לרגלי. אינני יכול היום לשבת בשאננות על מקומי ולהמשיך כך הלאה את חיי היום־יום שלי עד אשר...

אינני יכול לתת למאורעות שמתרחשים בעולם להימשך כמו שהם, ואני בצד. אני רוצה לתת

כתף למאמץ כביר ועל־אנושי זה, להביא את הטוב לנו ולעולם, לא אוכל עוד לשבת במקומי. הגעתי למסקנה קשה ומסוכנת מאוד, שמביאה אדם כמעט לעברי פי פחת, לתהום פעורה: הבנו לפציפוזים של ימינו. אנו מוכרחים לחנך את הדור שלנו להיחלץ לקרב. אין הזמן והשעה מתאימים ל„אהבת האדם” כשהכל מסביבנו משחזים המאכלת ואנו השעיר לעזאזל הנצחי, האומלל של כל העולם. אנו הנשק הסודי של היטלר, של כל שוחרי המוות. ואנו נתכה?

אם יש לנו בארץ איזה אידיאל והוא „מדינה עברית” אנו צריכים לחנך את נערינו מקטנותם לנשק ולא ל„אהבת האדם” שעלולה להביאנו לתבוסות. למרות הכאב בזה, הנה העובדה טופחת על פנינו, כשטבעה סטרומה לא נמצאו אלף צעירים שילכו בכוח לשחרר את מעפילי עתלית. הסתפקנו בשביתה וחיכינו להחלטת הועד הלאומי. ואיפה נשמע, שנוער מלא מרץ ומהפכנות יתמקן בהפגנת אבל, בעוצר בית ובשביתה מחצית היום?

ויהיו טענותיך אשר תהיינה, התוצאה היא: אלפי בחורים בישראל, הולכים להיות עורכי־דין ודוקטורים במקום להיחלץ לקרב בהמונים, במקום להתגייס למשק הקלאי, מעוזנו בארץ, הנאבק נוראות על קיומו ביוקר, בספסרות, בחוסר ידיים עובדות, והנה לנו: לא קם לנו עכשיו דור של מסדה וידפת, בריכוכבא ויוחנן מגוש־הלב.

עם ישראל הראה בכל הדורות גבורת גוואשים ולא גבורת תוקפים, ומי יודע אם אנו גם כיום מוכנים לזאת.

החלוץ היחידי של הישוב בארץ הוא תנועת העבודה החקלאית. והנה לנו: 16% מיישובנו חי בכפר. באנו מן הגולה להמשיך בחיינו הגלותיים, להיתלות באויר, לסחור ולמכור, לברוח מן ההכרח, לבלות את ימינו ב„אכול ושתה כי מחר נמות” בסלונים.

בשעה כזאת, כשבכל העולם, תלמידים בני המשעשרה, קמו מספסל הלימודים למאמץ החופש והשחרור — בארצנו, בחורים בני עשרים, בעלי מוח ושרירים מתדפקים על משרדים ובתי־מסחר. והועד הלאומי מסרב להוציא את הנוער לעבודה לזמן ממושך מדי.

לדעתי, נערים ונערות מגיל שש־עשרה ומעלה אסור להם לשבת בבית־הספר. הם צריכים לצאת הלוצים לכפר ולספר.

פתאום אפסיק, כי יכולתי כך להמשיך זמן רב ועוד לא ירווח לי, כי סאת המרי שלי מלאה.

אסף כץ

אני בטוחה בכוחנו

הפחד שלקראת המחר רודף את השמחה. דם יהודי נשפך תמיד לשוא, אבל עכשיו הוא נשפך בשביל עתידנו.

ברגע שגודע לי על החלוקה שמתתי, אבל עם השמחה מדאיג חוסר הבהירות והבטחון. נסעתי בערב לירושלים וראיתי שכרון כללי על פני כולם. רצו ברחובות כמשוגעים, שתו יין באמצע הרחוב. ילדים נסעו על מכוניות משוריינות וצעקו. הלכתי ברחוב וראיתי את כולם כל כך זרים לי בשמחתם המתפרצת. ומה שיגורתי בא לנו. כל שעה שומעים על פצועים והרוגים, בכמה קרבנות כבר עלתה לנו המדינה, ומי יודע בכמה תעלה לנו עוד. אבל אני בטוחה בכוחנו וביכולתנו על הקמים עלינו. בית הערבה — 4.12.47

שלום רב לכם!

— — — אומר לכם את האמת, איני יודעת אם כדאי בכלל לכתוב על מרחץ הדמים הזה בארץ, על שתיקתנו, אף ששומעים על תגובות פעוטות פה ושם. אני לפעמים חושבת, האם תפקיד היהודי הוא תמיד לעשות חשבונות? ואיפה המעשה? האם אין מענה לשאלה זו? דם אחינו זועק מן האדמה, ואיה הנקמה?

ואולי אבא צודק: גחוצה נשימה ארוכה...

רב תודות לכם על ברכותיכם, הלואי ותתקיימנה עלינו ועל עמנו המפוזר — הלואי ונזכה לימים יפים מאלה.

להתראות בתכם ואחותכם שושנה

בית הערבה, 31.12.1947

בליווי שיירות

שלום רב!

שפת כתיבתי דלה, לכן אתכן הסליחה. כשניפגש אוכל לספר לכן הכל בצורה יותר מענינת וזיה. לעתים לא מרגישים במרוצת הימים, והנה יום אחד לפתע חשים בשטף הזמן שעבר, תמיד רצייתי ברחוק מאתנו. כן, הרחוק תמיד קוסם, אבל במידה שמרבים להרחיק, כן גם מתרחק הטוב. ואספר לכן בקצרה על מעשי בעזובי את קליה, כשהגעתי ירושלימה, הודיעו לי שאחרתי לקורס ושעלי לחכות לקורס הבא וביתניים דאגו לי שלא אשתעמם הלילה וחס, הכניסו אותי לליווי שיירות. במידת יכולתי כרגע אנסה להסביר לכן, איך עובר אצלי יום בליווי שיירות.

בשעה ארבע בערך מתחילים לדפוק בחלונות ובדלתות: קומו „ילדות“! מיד גקרעים כל קורי השינה ומתחילה מלחמה פנימית: כן לקום, לא לקום, אבל ההכרח מנצח, ועי קפיצה אחת אגו שמים קץ לשטויות אלו. רק עכשיו מתחילים להתעטף שכבה על גבי שכבה עד שנוצרת מין צורה דובית, אבל הקור עושה את שלו. ככה מתגלגלות דמויות הדוב עד לכביש, כשהן מלוות ברכת הגשם מעל, ונכנסות למשוריינים. ורק כאן מתחיל הרעש: צעקות, קללות, אוטו אחד דוחף את משנהו, סוף סוף מתחילים לזוז.

אני בתור צנחנית, מתוחה במשך כל הנסיעה לקראת קרב־ביניים שעלול להתחולל כל רגע. אבל בכדי שהאכזבה לא תהיה כה הריפה, ממש מן השמים דאגו לי לחוויה, באמצע הדרך התהפך משוריי, ואני כמוכן בתוכו. תארו לכן אותי מתחת לערימת אנשים. בקיצור אני מאחלת כל זה לשונאינו הרבים באשר הם שם.

לא אוסיף הפעם לכתוב, כי העינים ממש געצמות. כתבו הרבה ועל הכל.

ירושלים 9.3.48

ש ו ש נ ה ב נ א ר י

מתוך יומן ההדרכה

על בני המשקים

א. נשנה את היחס של בני המשקים לנוערים העובדים, המתבטא ברהמנות, אם כי גם זה לעצמו מספיק כדי לפעול ב„נוער העובד“.

אגו נכנסים לנוער העובד בגלל שיתוף ההשקפות שלנו עם עקרונות הנוער העובד.
ב. שני העקרונות היסודיים של הנוער העובד, הציונות והסוציאליזם, מספיקים כדי לעורר את הנוער מהמשקים לפעולה ענפה.

ג. נוער התי במשק, יש לו מעבר חריף מחברת ילדים לחברה בוגרת. אין ספק, שהי תנועה מקיפים, במקום ומחוצה לו, מקילים ומרככים מעבר זה. ההשתיכות לנוער העובד תעזור לנו. השתתפות הנוער בחיי המשק כגוף מאורגן, השתתפותו כגוף בבנין הארץ תוך כדי הגשמת יעודי נעורים, — זה אחד מתפקידינו.

ד. נוער מתבגר רואה את אידיאלי החופש של הפועל כדבר מובן מאליו. פעמים הוא מוצא סתירות בהגשמה במשק, לכן בהסברת רעיונות אלה יש להתחיל מא, לא להיגרר אחרי שיגרתיות, מהיסוד ליצור את הטפחות. אגו שואפים להשתתף במלחמת הפועל באשר הוא, בעיר ובכפר.

ה. אם הקיבוץ דואג רק לעצמו, אין לו תקנה. הקיבוץ תלוי בעיר, תלוי במספר פועלי הנמל, פועלי החרושת; הקיבוץ דואג אף להמשך דרכו הקיבוצית בבנין הארץ, מעונין ביציאת המונים להכשרה — לכן מצא הקיבוץ את מקומו בתנועה המונית וכללית, תנועת המעמד העובד. ברור, שהנוער העובד במשק לא יתחנך לאידיאות הקיבוץ מבלי שיהיו לו קשרים עם העיר, מבלי שיפעל כגוף בישובו, על מנת שישפיע בחוץ.

גבורה והגנה

גבורה מהי?

- א. גיבור הוא אדם, המוכן להקריב את חייו למען רעיון מסויים; גיבור הוא אדם, הנלחם לחירותו, אבל אין מלחמת החירות גובלת עם הרפתקנות.
- ב. יחס ההיסטוריה לגבורת מצדה, מרד בריכוכבא, מרד וינא, השומר, תל-חי מקורו בהערכה, כי גיבורים אלה קמו לא מתוך הרפתקנות, אלא מתוך כורח וצורך-חיים.
- ג. לא כל מעשה גבורה יזכה מצדנו בהערכה, אם אנו שוללים את המטרה אם היא אינה נכונה.
- ד. המעריך את הגיבור לפי הצלחתו, הרי ביסודו טועה, כי לא לפי התוצאות נעריך את מעשה הגבורה, אלא לפי המטרה. אם נסקור את גילויי הגבורה של עמנו, הרי נמצא לרוב מקרים, בהם נפל גיבור, ואנו מעלים על גס אותו ואת הדרך שבה רצה לבצע את מטרותיו.
- ה. גבורה היא בנשיאת הנפש אל המטרה, יש להתמסר בכל האומץ ונכונות הביצוע למטרה הנכספת.

פרשת „מצדה“

- א. איננו עוסקים בסקירה היסטורית על תקופת מצדה, אלא בעניינינו אנו, — יחסנו אל מצדה מבחינת ההגנה והגבורה היהודית.
- ב. מבצר אחרון, ארבע שנים במערכה. הגיע היום האחרון, החומה נהרסה ומחר יחדור האויב אל העיר. נתאר לעצמנו את מצב האנשים במצדה וננסה לתאר כל אחד מאתנו במצבם הם.
- ג. ידוע לנו שההיסטוריה מעלה את מצדה על גס בגלל המאמץ האחרון שבגבורה. מדוע מעלה ההיסטוריה דוקא מאורע זה?
- ד. נציג את השאלה: לאור מצב הדברים במצדה, בלילה האחרון, התטאו האנשים בשלחם יד בנפשם? והיו צריכים לפרוץ מן העיר וליפול בקרב עם הרומאים?
- ה. האנשים נלחמו והיו ארבע שנים אלה בחברותא; היו בני חורין ונשארו בני חורין, איש לא נפל בשבי הרומאים, כבוד יהודי כבן חורין גשמר עד סוף מצדה.
- ו. כעת כל הארץ לנו מצדה; צו הוא לנו — השאיפה לחירות והכבוד העצמי.

מלחמת גולה וקידוש השם

- א. רבות נלחם עמנו מיום לכתו לגולה, ולא היו חייו בגולה סוגים בשובנים.
- ב. יש אופי מיוחד למלחמת קידוש השם. רוב מלחמותיו של העם בגולה הסתיימו בקידוש השם.
- ג. מדוע אנו כוללים את מלחמת קידוש השם בפרקי הגבורה? וכי גבורה היא, האין זה הוסר ברירה?
- ד. מה הצדיק את היהודי לא לשים נפשו בכפו ולפרוץ בעד שרשרת האויבים, תחת אשר להיכנע ולשים קץ לחייו ולחיי משפחתו?
- ה. מדוע לא יעשה כל אחד, כאשר עשה „ברוך ממגנצה“ לפי שירו של שאול טשרניחובסקי, במקום להתנהג כגיבורי „קידוש השם“ של שלום אש?

הירש לקרט

- א. התקופה — מלפני מלחמת העולם הקודמת: צעיר יהודי נוקם, מספר יהודים שהשתתפו בהפגנת פועלים נתפסו והולקו; הירש לקרט מנסה לרצוח את שר הפלד. נתפס בשעת מעשהו והוצא להורג.
- ב. אין להסתכל על הבעיה כמקרה בודד; היו עוד מספר מקרים כאלה בתולדות עמנו. למשל, מעשה בצעיר יהודי שרצה פאשיסט, מי שהיה נציג גרמניה בשווייץ, ומאחר שלא נמצא האשם עלידי המשטרה הצבאית, התייצב בעצמו והודה בביצוע הרצח. היו עוד מקרים, אשר יהודים שיתפו את עצמם במלחמתם של תושבי הארץ, במלחמות הפועל.
- ג. מהן התוצאות מזה שהירש לקרט או אחרים דומים לו נלחמים ומקריבים את נפשם במלחמת הפועל הכללית? מה אומר לנו, היושבים בארץ ישראל, מעשה הירש לקרט? היש לדבר הזה ערך היסטורי, ערך קיים?

ד. רבה היתה השפעתו של הירש לקרט לחיזוק הרוח היהודית. מעשהו שילב את הפועל היהודי בשרשרת המלחמה הפועלית, שהיא גם מלחמתו.

שאלות הקיבוץ

- א. הקומונה, כבר מתחילתה, היתה כלי בידי התנועה הציונית, מכשיר להגשמתה. דוגמא: כיבוש העבודה העברית. אין ספק שהתנועה הציונית לא היתה יכולה להילחם לכיבוש העבודה, אילו היתה מושתתת על עקרונות של משק פרטי, עקרונות מושב.
- ב. בהוויתו של הקיבוץ טבוע משטר מסויים, המכליל את הכול: ציונות קיבוצית.
- ג. קומונות רבות היו בעולם והתפרקו. מדוע התפרקו? משום שחל בהן קפאון? משום שלא ראו את עצמם כמתחילים, החייבים המשך — ולא חיפשו דרך להמשך.
- ד. הקיבוץ מתקדם עם התקדמות החיים; הגנו צועדים ביחד עם האומה למטרה; אין הקיבוץ מפגר ומדדה באמצע הדרך.
- ה. האם יכולה להיות קבוצה אחת קטנה מכשיר בידי התנועה הציונית? לא, אלא ציבור הקבוצות. זהו דרכו של הקיבוץ המאוחד.
- ו. התנועה הציונית נתנה את הקרקע להתישבות ויצרה תנאים להקמת הקיבוץ מכיון שראתה דוקא בו את המגשים הציוני.
- ז. קיבוצנו בנוי על יסודות של יחסי חברות בין כל פרט ופרט בתוכו. באיזו מידה אינה פוגעת החברה בפרט? מהו המקור לחיכוכים?
- ח. על שלושה יסודות נשענת הדמוקרטיה: (1) על ידיעת הענינים על ידי הציבור; (2) היכולת לחוות דעה; (3) אפשרות ההכרעה. טול יסוד אחד ונפלו גם השניים האחרים.
- ט. אם רוצים אנו לחנך נוער לערכי מוסר חדשים, הרי לא יעלה בדעתנו לנהוג כדוגמת פדגוגים מסויימים: להכניס את הנוער לפיגות חמד חדשות. בית-הספר שלנו יקנה לנו את הידיעות היסודיות הדרושות לאיש הקיבוץ; החברה במשק תקנה לנו את אופיו הקיבוצי המוסרי.
- י. לא בכוח עצמנו באנו והתישבנו על האדמה הזאת, התנועה כולה אשר היתה בגולה וחינכה אותנו — היא היא אשר יצרה את הקיבוץ כדרך להתישבות אשר נתנה לו תוקף לגידול והרחבה. מכיון שהקיבוץ מקורו בתנועה, היה הקיבוץ נאמן לה בכל דרכו; הוא כלי ומכשיר בידי התנועה.
- יא. העליה שהגיעה לארץ אינה מספקת את צרכי הקיבוץ; על הקיבוץ לחנך בגולה ישר לקיבוץ המאוחד ולא סתם ציונות; רוב העולים חייבים ללכת לכפר, לקיבוץ — ולא לעיר.
- יב. אנשי הקיבוץ פעילים בהסתדרות, פעילים במפלגות הפועלים בארץ-ישראל.
- יג. מה עדיף: קיבוץ או מפלגה? אנו חניכי ההסתדרות; אנו רואים את הקיבוץ כמגשים העיקרי ורק אליו אנו מהנכים. קודם כל חברות בקיבוץ: בגין חדש, יישוב חדש, התרחבות. והבעיות הפוליטיות, המפלגתיות היש לדחותן לתקופת היותנו יותר מבוגרים. או לשלב אותן עכשיו בהינזכנו? הבעיה תובעת פתרון.

ב צ ל א ל ס י נ י

טבילת אש ראשונה

ליאיר אחי,

יושב אני עתה על כיכא מצרי, כותב על שולחן מצרי, ונמצא בבית מצרי, במחנה גדול. על המקום המדוייק אסור לכתוב, כמוכן, אך אומר לכם רק זאת, שאני נמצא במרחק כ־60—70 ק"מ דרומית מערבית למקום בו ישב אבא ביוני 1946, במשך כמה ימים לפני העברתו ללטרון... בינתיים יושבים אנו באפס מעשה כמעט ומנסים „להעביר“ איכשהו את הזמן, למען לא יגידו, חס וחלילה, שאנחנו מתבטלים. לאחר הכל הרי עבר עלינו משהו בעת הקרבות. כן, טבילתי עצמי בטבילת אש ראשונה. לא אומר שהיה זה קשה או איום, אך בכל זאת טבילה ראשונה היא משהו.

היה זה באחד הימים לפני כשבועיים, כאשר ישבנו כולנו דרוכים ונכונים לקראת משימה שהוטלה עלינו, במסגרת הכללית של אותה פעולת תגמול ענקית, הכרחית שמצאו לה את המומנט הנכון בסיטואציה הבינלאומית. תפקידה של פעולה זו היה לפתור אחת ולתמיד את אחת הבעיות הכאובות ביותר שלנו, לרוב ההיילים זה עתיד היה להיות הקרב הראשון בחייהם, וכן גם לא ידעו בדיוק מה צפוי להם. כל אחד הכין את עצמו מבחינה נפשית לכל אשר עלול לקרות. הרגשתי זאת אצל אחרים, ועוד יותר הרגשתי זאת על עצמי, שמרגע לרגע החישוב האישי פוחת והולך ונשאר אך הרצון בלבד לבצע את המשימה, ויהי מה.

חייבים היינו לכבוש משלטים מבוצרים היטב ומצוידים במיטב הנשק, באותו האיזור שאבא היה ביוני 1946 לפני לטרון. יצאנו ברגל לאורך מיספר ק"מ כשהמתח רב והמשמעת על הגובה. אני הייתי מ"כ של 5 אנשים, הכיתה הפורצת, דבר המחייב אחריות רבה. ההתקדמות היתה איטית. מסביב רעמים בלתי-פוסקים של התפוצצויות ומרחוק נראו זהרורי כדורים או פגזי תותחים. ואנו מתקדמים כשהלב שקט ודרוך. הדבר נמשך כמה שעות. בינתיים החל השחר מפציע. היינו די קרובים ליעד, כאשר נשמע מאגפנו הימיני רעש ברור של טנקים מתקרבים. „הלב ירד למכנסיים“ ואולי למטה מזה. מאחר שלא ידענו של מי הם. ולהימצא תחת אש של טנקים — אין זה מן הדברים הנעימים ביותר. בקור רוח אורגנו הכוחות והחלה התהפרות, אשר כמותה איני זוכר (ואני מקווה לא לזכור), כדי להטמין את הראש עמוק עמוק באדמה. אך ברגע שהתברר שהשדים הללו הם משלנו — רווח ללב. היתה זו הרגשה נהדרת של בטחון ועידוד. בינתיים החילוננו לקבל הפגזה מטווח של 81 מ"מ. בתחילה הזימום המקדים את הפגיעה ומורט את העצבים, אך עד מהרה התרגלנו גם לכך. ההתפוצצויות הקרובות והחזקות עשו את שלהן ואחדים נפצעו; אך ברגע שקמנו והתחלנו להתקדם לכיבוש היעד באורו של יום, לא עשה איש את החשבון כי עלול הוא להפגע. התקדמנו תוך ההפגזה ומול ההפגזה ומול כדורי מקלעיו של האויב. שאת „תצפית האש“ שלו ראיתי מקרוב כל כך ובכל פעם מכיוון אחר. אלא: שהבחורים התנהגו יפה והלכו קדימה כפי שצריך.

מזל גדול היה לנו שמן העבר השני של המתרסים (או, ליתר דיוק, מאחורי החפירות וגדרות התיל הרבות) עמד החייל המצרי, אשר אינו מצטיין, כנראה, בעודף אומץ והכרה. לכן, הלחימה על היעד היתה קלה לאין שיעור, אם ניקח בחשבון שהיבים היינו לעבור מרחב גדול ופתוח שבו חמש גדרות לפחות. אך לא ניתקלנו בשום התנגדות ראויה לשמה, וכבשנו את היעד „חלק“. היתה זו הרגשה נהדרת — להיות „אחרי הכל“ בתוך מערך האויב.

כאן החלה, כמובן, ההתארגנות. ופה גם נתקלנו בכמה גילויים שליליים, לא חמורים ביותר, אך אין זה משנה את העובדה. התאווה לשלל, או כפי שאני מכנה זאת: „השללזום“, נתעורר אצל חלק מהחברה, לגנותם של המצרים הוא, שהשאירו ציוד ושלל למכביר ולקחו את „רגליהם בידיהם“ וברחו כל עוד נפשם בם. בתחתונים בלבד לגופם. אך לגנותנו היא התמדות לשלל, שהשתקפה מעיני האנשים, כשהם קורעים „קיסבקים“ ומחטטים בכל חור, אשר יש סיכוי למצוא בו סמרטוט כלשהו. לא איכפת לי כל כך, שמישהו יקח איזה חפץ, אך השאלה הקובעת היא הרסנית מבחינה צבאית אך עוד יותר מזה — מבחינה אנושית. אני, למשל, לקחתי רק כמה אותות הצטיינות למזכרת והבשת, דרך „שוין“, כובע „פדאיון“, אשר זרקתי לאחר כך. ויפה עשה המ"פ מיספר ימים לאחר המעשה, שאסף את כל השלל מכל החברה ללא יוצא מן הכלל.

אכן, מאורעות רבים עברנו בימים אלה, אך אין בכוחי לכתוב על כך יותר לפי שעה, רק עוד על בעיה חמורה אחת רוצה אני לשוחח עמך עתה: בעיית השבויים. נדהמתי ממש ממה שראו עיני ועוד יותר — ממה שהגיע לאזני. היו פה תופעות שאינן מתאימות לבני אדם בכלל, ובפרט לא לנו, שאנו עם מבוגר ומפותח מבחינה אנושית. חייבים אנו, לפני לכתנו לקרב, לדעת על מה נלחמים אנו ונגד מי נלחמים אנו. מלחמתנו היא למען מטרות השלום והצדק שלנו ונגד השלטון השולט שם, במדינות ערב. אך יסוד מוסד הוא לשמור על צלם האדם וכבודו של היריב העומד מולנו (כמובן, תוך שמירה על אמצעי בטחון חמורים). באשר מולנו עומד בן אדם ולא חלאת אדם. ולשם הבהרת יתר: חושבני, שיחסנו אל אויבינו הוא גם קנה מידה, מבחינה מסויימת, ליחסנו כלפי עצמנו וכלפי חברנו. ומלבד הכל, הדבר עלול לשמש, בבוא הזמן, לתעמולה נגדנו — דבר שאין אנו זקוקים לו, ובמיוחד בזמננו ובמצבנו זה.

הטיול לעין גדי

37 בני כות"י, י"א שלנו יצאו מיגור, כשהם רכובים על אופניים. כעבור 7 ימים מצאו את עצמם משכשכים במעינות עין-גדי, בחצר עין-גדי עמדו זוגות האופניים נשענים אחד על השני, כולם שלמים, אם כי מאובקים. 350 ק"מ נסיעה היו באמתחתם.

"כתם שיגעון", "הרפתקנות", "חוסר אחריות", "אופניים לא יתזקו מעמד", "איך זה יוצאים לטיול רק עם חצי מהחברה ז", "לנסוע למדבר בקיץ ובאופניים" ז, "במצב הבטחוני כיום אין לצאת", "היו כבר שם" — כל אלה הן תמצית שבתמצית מהדברים שנאמרו ליוצאים.

ההכרעה שנפלה על קיום הטיול וסימו המוצלח אינם פוטרים מברור הדברים לגופם, באשר ההתעקשות על קיומו מצד אחד והדברים הקשים, שהוטחו כלפי היוצאים מאידך, יצרו אי-הבנה בין רבים. בעיצוב דמותו של בן הקיבוץ שמור מקום נכבד להכרת הארץ ולטיפוח האהבה אליה, דומה שמעולם לא קם מערער על כך. ללימודי התנ"ך, ההיסטוריה וידיעת הארץ — ערך רב כקשר הכרתי, אולם את תחושת האהבה אפשרי להקנות רק תוך פגישה בלתי-אמצעית עם הנוף, בטיול. איש מאתנו אינו מוכן למסור נפשו על דבר, שאינו יודע מהו ואינו מכירו. קשר אמת גוצר מפגישות רבות ובעונות שנה שונות.

יקרו ודאי עוד התנגשויות בצפון הארץ ובמרכזה, ובכל זאת כולנו חשים, שהמאבק יהיה על הנגב. על אותו חבל ארץ מרוחק, חסר מים ובלתי מיושב. יש מי הנרתע מכל אלה, ואנחנו האמנם גוותר על כך, שנכיר היטב את הנגב? בתכנית הטיולים השנתית של בית הספר מטיילים הבגים עד גיל כיתה ט' במחצית הארץ הצפונית, לנגב מקצים אנו 3 טיולים. אלה נערכים בחורף, שעה שהגבים מלאים מים, הצמחייה עולה והכל פורח. היודע היטב את מסתורי הגבים בנגב אינו זקוק אפילו למימיה, חוזרים בגים מטיול בנגב ותחושת המדבר אינה עמם.

מאידך התפתחה מסורת של טיולים בחופש הגדול לגליל, שעה שהחום עדיין בעיצומו ומארגני הטיולים יודעים לספר על בעיות חום ומים, הקשות פי כמה מאלה של טיול לנגב בחורף. — יש מי שמסיק, שזו הדרך בעצם לטיולים בארץ, שחום הקיץ — והוא כחודשיים בשנה — מוציא את הנגב ממפת הטיולים, אך יש גם מי שמחפש שיטה אחרת של טיולים שבאמצעותה נגיע לנגב. זהו קו המחשבה, הקו שהוביל לאופניים:

רבות הדרכים שנסללו בארץ, ולמעשה אפשר להגיע לכל מקום. העושה זאת במכונית יוצא מפסיד, באשר הנסיעה המהירה וצורת הישיבה מביאה רק להצצה חטופה בנוף, לעומת זאת קצב הנסיעה באופניים ותנאי הנסיעה בכללם מביאים בהכרח להסתכלות והתבוננות בפרטי הדברים, במשך שש השנים האחרונות יצאו מדי שנה בשנה טיולי אופניים פרטיזניים של בני כות"י, ההמשך, במחצית המקרים יצאו בנגוד להחלטות מוסדות ביה"ס בקבוצות קטנות של 4—5 נערים, ללא נשק, בלי ליווי ובלי מדריך בוגר. טיולים אלה הרחיקו עד לגבול הצפון, לדרום ולירושלים. הכנסת טיולים אלה למסגרת מכוונת וכוללת יותר היתה הכרחית. יש איפוא לבחון את הבעיה החברתית מנקודת מוצא זו: הצלחנו להגיע לכך, שבמקום טיולים קטנים של 5 בנים (בלי בנות בכלל, כי הן מעכבות את הקצב) יצא טיול של 37 וממנו 14 בנות. יש בכך הוכחה, שאפשר להגיע בקלות לאחוז מלא של משתתפים בטיולי אופניים, כשם שהגענו לכך בטיולים ברגל.

נרלבש נסיון רב בטיול זה, דומה שמעולם לא הובלטה עזרה הדדית בין בגים לבנות (שקשה להן יותר) כבטיול זה. הגענו לרמה גבוהה של שמירה על הרכוש, אותה בעיה-נושנה — ויעידו על כך חברים שקיבלו חזרה את אופניהם. האפשרויות העולות בשיטת טיולים זו לעבודה משותפת הן רבות, היה זה אולי טיול יהודי, שיצא במספר כזה, ולכל אחד הרגשה, שעשה משהו למען הטיול.

ויזכר לטוב אותו מפעל שוויון של חברת הילדים — מחסן האופניים, שבזכות שמירתו וטיפולו באופניים הגענו לכך, שהזוגות עליהם נסעו, באו ממנו וחזרו אליו, מוכנים לטיולים הבאים.

יבואו על הברכה מוסדות הבטחון שעזרו לנו והבטיחו אותנו מבאר-שבע לעין גדי בעזרת סיורים מוגברים בין תל ערד לנחל חבר, דבר שהבטיח את הטיול יותר מכל ליווי צמוד אחר.

מכל הטיולים שיצאו מיגור עד כה לנגב היה זה המובטח ביותר, גוסף על הנשק האישי (שהוברר שיש אפשרות נוחה לנסיעה אתו) היה לנו ליווי צמוד של מכונית וחובש לאורך כל הדרך, דבר שהוא בגדר חלום לכל טיול אחר.

ולבסוף הערכה חמה לאותה קבוצת חברים, שידעה להתגבר על צרות העין והפקידה את האופניים בידי הבנים שיצאו לטיול.

עיקרים אידיאולוגיים של הקיבוץ המאוחד

תפקידו של הקיבוץ המאוחד, ליכודו הרעיוני, פעולתו החינוכית לעיצוב השקפת עולמם של חבריו, מושתתים על עיקרי הציונות הסוציאליסטית-המהפכנית החלוצית:

1. אחדות-גורל היסטורית, כל-עולמית ורצופה של העם היהודי.
2. ארץ-ישראל בגבולותיה הטבעיים — היא מולדתו ההיסטורית של העם היהודי, והמרחב לעליה, להתישבות ולהתגשמות המפעל הציוני.
3. הצלת העם היהודי מפניזור, התבוללות, ניוון וכליון לאומי. קיבוץ גלויות העם, בארץ-ישראל השלמה, לחיים לאומיים מתחדשים — בהתישבות, בעבודה ובחברה, בתרבות ובלשון, ובעצמאות לאומית-מדינית. הפיכת העם היהודי לעם עובד במדינת-ישראל סוציאליסטית, במשפחת העמים הסוציאליסטיים בעולם.
4. שחרור האנושות משלטון הקפיטאליזם ואימי המלחמה; ביטול הקניין הפרטי על אוצרות-הטבע ומכשירי-הייצור, וחסול כל צורות הניצול והשיעבוד הלאומי והחברתי. מלחמה מעמדית מהפכנית להגשמת הסוציאליזם, לחברה על-מעמדית ולעולם של חופש ואחווה-עמים.
5. מעמדי-הפועלים המתהווה בארץ, בתהליך העליה והמעבר לחיי עבודה והתישבות, הוא המעמד אשר בהוויתו הסוציאליט ובשאיפותיו ההיסטוריות מזדהים האינטרסים המעמדיים עם האינטרסים הלאומיים של הפועל והעם, והוא נושאה המרכזי של תנועת השחרור הלאומי והסוציאלי של העם היהודי.
6. קיום הזכויות האזרחיות והחברתיות של המיעוט הלאומי הערבי בישראל, סולידריות מעמדית עם הפועל הערבי ושילובו, בזכויות שוות, בחיי המדינה ובהסתדרות העובדים, המאבק נגד קיפוח וניצול של ערביי הארץ, וחתירה לכינון יחסי שלום עם עמי ערב השכנים — הם צוים יסודיים בהלכה ובמעשה של הציונות הסוציאליסטית. חובה היא על המדינה ועל הסתדרות העובדים לפעול לעלייתם החברתית והתרבותית של ערביי ישראל, לפיתוח ולקידום יסודות הקואופרציה, האינטנסיפיקציה והמיכון בכפר הערבי.
7. דרך חייו של הקיבוץ המאוחד מתפתחת ועולה מן המזיגה של ערכי התרבות העברית והאנושית, ממסורת המאבק של הסוציאליזם היהודי והבינ"ל לאומי, ופרשות הגבורה החלוצית בהתישבות, בהגנה, בפלמ"ח, בצה"ל, בהעפלה, במאבק, במרד הגיטאות, ובמלחמת השחרור; היא מושתתת על ההלכה של הציונות-הסוציאליסטית, על תורת הסוציאליזם המדעי והמהפכני הבינ"לאומי, ועל התורה והנסיון העצמי, ההתישבותי והמדיני, של תנועת הפועלים בארץ. אין הציונות והסוציאליזם ניתנים להפרדה בתפישת עולמו של הקיבוץ המאוחד, בדרכי הארגון והמלחמה, בחינוך ובהגשמה, בשליחותו בתנועת השחרור העברית ובסולידריות הפועלית הבינ"לאומית.

מתוך יסודות הליכוד הרעיוני של הקיבוץ המאוחד

דברים לזכרון

אנו מסיימים את המדור הזה בשורות ספורות לכבוד המאורע המרכזי בחיי היישוב בארץ והעם בתפוצות, המאורע ששינה את פני ההיסטוריה של עם עולם והוא גולת הכותרת של מאוויים וכיסופים לאומיים במשך דורות רבים — הקמת מדינת ישראל.

בפנקס המשמרה כיגור ביום הכרות המדינה

היום יום ו', בחודש אייר שנת תש"ח, יום הכרות המדינה והקמת הממשלה העברית, אחרי אלפיים שנות גלות ושעבוד. ביום שאנו פותחים דף חדש בתולדות עמנו בארצנו המשתחררת מכבלי המנדט הבריטי. — כסמל וכסימן לעצמאותנו הננו פותחים בדף הראשון של משטרת יגור, בנוכחותם של נציגי היישובים העבריים הקרובים ובנוכחותם של השוטרים העבריים שבכאן. והנני חותם בסימן טוב יחד עם כל הנוכחים.

על החתום נח פרובר (יגור)

14.5.48

אתחלתא דגאולה

ליום הנצמאות — שנה ראשונה למדינת ישראל

„...ויכו בני ישראל את ערב, ותשקוט הארץ,
וישכון ישראל לבטח בארצו...”

(מפרשת השנה)

„בשוב אדוני את שיבת ציון היינו כחולמים.”
(תהילים קכ"ו)

...עוד רבה הדרך, עוד רבה המלחמה.

(ביאליץ)

חדורים כיסופי גדולה משך דורות רבים, כמהים לחופש מעול זרים — היה לנו דבר הקמת מדינת ישראל כנס עילאי, ולא נדע את נפשנו. טרם הספקנו לספוג אל דמנו את גודל השעה, טרם חדרו להכרתנו התפארת, הגבורה וההוד של תקופתנו, — ונהיה כחולמים! מה השכיל הפיטן הקדמוני לבטא את הרגשותינו!
וטוב הוא הדבר שאין אנו שכורי נצחון, טובה היא ובמקומה ההרגשה שעוד רבה הדרך לפנינו ועוד רבה המלחמה. הננו רק באתחלתא דגאולה, מוקפים אויבים רבים, שרגש הנקמה בוער ומפעם בלבם ואנחנו עוד מעטים בארץ הזאת. תפקידי קליטה עצומים ורבים לפנינו: קבוץ גלויות והשתרשותן בארץ, תפקידי הדורשים התאזרות כל כוחותינו וליכוד העם כולו. מי יתן ונצעד גם הלאה באותו קצב של הולם לב אחד כשם שצעדנו בדרך הגאולה רווית היסורים עד כה, עד שזכינו לחוג את יום השנה הראשון לעצמאותנו, וישראל ישכון לבטח בארצו כל הימים!

וביום זה — ראש פנה להתגשמות כסופנו — יעלה על ראש שמחתנו זכרם היקר של בנינו ובנותינו, לוחמי ישראל וגבוריו, שנפלו למען הנחיל לנו את היקר מכל יקר — את החופש!

ש. דיקליס

ד' אייר ה'תש"ט — 3.5.49

בשולי הספר

— כל החומר מהמזור „דפיס מהארכיון” וכן מספר רשימות ביתר המזורים של „ספר יגור” נלקחו מהארכיון המסודר של המשק, ויבואו על הברכה העוסקים בו.

— את המזור „בין כרמל וקישון” ריכז ועיבד מרדכי שורש, על הרשימות במזור זה עבר הח' מנחם זהרוני, פורה למורים בלימודי הטבע והעיר הערות מאלפות, תודתנו נתונה לו.

— בעריכת „שיח הזורות” השתתף יורם טהרלב.

— לנירה גל, שעבדה בהכנה טכנית של הספר למעלה משנה, ויוסף תבור שהגיש את מלוא עזרתו — יישר כוחם.

— יבואו על הברכה בעלי בית הדפוס „אורלי” תל-אביב ועובדיו, אשר לא חסכו עמל בכדי לשוות לספר צורה נאה.

— הצילומים בספר הם של הח"ח: חנן מור, שרגא עוגן, דניאל שטראוס, מהארכיון ומשל חברים שונים.

— בכתיבת „ספר יגור” השתתפו קרוב למאתיים חבר וחברה.

— ישיבת הוועדה של חג הארבעים שהחליטה על הוצאת „ספר יגור”, ישיבת המזכירות שאישרה את החלטת הוועדה וכן ישיבת המערכת הראשונה שאישרה את תוכנית הספר נתקיימו בהתחלת שנת תשכ"ג. איסוף החומר ועריכתו וכן הוצאת הספר נתמשכו למעלה משנתיים.

ה ת ו כ ו

ב ר א ש י ת

36	מעין-חרוד ליגור - חמדה גולדנברג		ר א ש ו נ י ם :
39	חלקי מכל עמלי - דבורה ברגמן	9	ארבעים שנה - נח יגורי
41	ליד התלם - יצחק ויסמן	17	שנים ראשונות - שרגא כהנוביץ
43	טוב להיזכר - דוד רביב	20	יואל ברגמן ז"ל -
45	דמויות - עדה	21	עלייתנו - אסתר ברגמן
46	מקבוצת זכרון ליגור - שמואל ביאליסטוק	24	שנתיים גורליות - יצחק יגורי
47	הזיכרון עם הרופא - איטה בנארי	26	ראשיתה של "אחוה" - יהודית אידלמן
48	קבלת פנים לבכית - אסתר רביקוביץ	28	אמרנו כאן נבנה משק - י. אחוה-פרוד'נסקי
51	מתל-צור ליגור - משה כהן	29	כאגדה היו חיינו - נ. יגורי
53	פעמה בנו אמונה - שלום פרידמן		
55	שירת הקרקע - ש. הקטין		
55	הרצפלה ביגור - ראובן דנדקר		ב י מ י ב ר א ש י ת
56	המשק החקלאי - תשכ"ג	30	יגור שלנו - חנוך ויסברוד

ב ין כ ר מ ל ו ק י ש ו ן

68	החי והצומח בסביבת יגור - יואב גרסמן	58	בין כרמל וקישון - מרדכי שורש
73	אקלימה של יגור - משה טז	59	קווים לתולדות הישוב באזורנו - זלמן שר
82	ואדי שומריה - נחל יגור - יעקב מרקמן	61	על קדמות גופנו - חזי כץ
		65	הגיאוגרפיה והגיאולוגיה - אלכסנדר ויסמן

ח ק ל א ו ת , מ ל א כ ה ו ח ר ו ש ת

127	חיבה לפרות - יוסף לוטטיג	85	הפלחה - ויסמן-רוטמן
128	כיצד למדתי לחלוב - חוה שפירא	89	המספוא - משה עמיר
		92	גן-הירק - דב בקב
		94	הכרם - שלום פרידמן
130	בתחילה - דבורה ברגמן	96	גן-הנשירים - י. קרן-צבי
131	גם בלול "אופנה" - שולמית כספי	100	עוקצו של אגס - שולמית אמיתי
132	הלול מקופח - יהושע ונגר		הפרדס - בעיית וסיכויים - מ. בנארי,
133	לול לגידול בשר - חנה פורציה	102	י. צרבניק, ד. טורן, מ. דולברג, ז. ויג, י. סלע
134	היקף הייצור בלול - יאיר עוגן	107	המשתלה בראשיתה - מרים פרבר
135	מעוקצך ומדובשך - חמדה	108	המשתלה בהתפתחותה - עובדות המשתלה
137	צאן - נחום אבני	109	משתלה עצי פרי - מרדכי כ.
139	עבודות חוץ - אליעזר פולושקו	110	גידולי תעשייה - יוחאי שלם
141	המחצבה - רפאל ישרון	112	קרקע, מיים וניקוז - יעקב מרקמן
142	הפטיש שנוגח - יעקב אלוני		
143	העבודה בבח"ר "נשר" - ק. סיני		ה ר פ ת :
145	"גיזה" מפעל לאריגת יד - חוה לב, רות עשת	119	שתי תקופות - שמשון זעירא
146	קשר - חבר - אגד - אריה שוחט	121	אחת הרפתות הטובות בארץ - אלתר קריב
148	תנובה - חקלאות על גלגלים - שורה	122	תאריכים ומספרים - ע. ה.
149	"לגין" - המפעל ובעייתיו - דב רפפורט	125	בהתחלה - י. קרן-צבי
153	המרתאה מראשיתה - בתיה קנטרוביץ	126	בעלייה מתמדת - דוד קציר

בהגנה ובשליחות

185	בגיוס לצבא הבריטי — שורה	
187	חיילינו שאו ברכה — שידור ברדיו	159
188	ארצנו יפה ונאה — שלמה וינברג	164
189	אל אחים באש — ליובה	165
191	קפיצת חבר — יחזקאל רן	165
	ותיקי ההגנה מספרים :	167
192	החברות עמדו במשימה — חנקה גרבר	169
193	ימים ולילות בהגנה — שמריהו זיידל	170
195	אחת מהמנין — בריינה גלברמן	171
196	נכונות והתנדבות — זלמן ישרון	173
197	יגור במערכת ההגנה הכללית — נח יגורי	173
198	השאיפה לכוח — יעקב סלע	175
201	באותם הימים — ניטן גבאי	
	ב מ א ב ק :	176
202	יום עתלית	177
203	אזהרה	179
203	לא נכנע	180
205	השבת השחורה — א. רכבי	
222	כל ישראל ערבים זה לזה — חומה	
224	במלחמת הקוממיות — זאב דור	182
227	סדר תשי"ח כהלכתו — שולמית אמית	183
229	מוכתרות ויחסי שכנות — נ. יגורי	184

אם יש את נפשך לדעת

282	בקבוצת והחזיקו — זושקה רוזמרין	
283	הודלק הלוקס — שרה בנארי	236
284	ביתי ביגור — גולדה שלם (פרגמנט)	239
285	קלוסובה, יגור וסדום — שרה בט	241
287	בתנועת "דור" — בן ציון רוזנברג	243
289	עיירה — ושמה ברסטצ'קה — משה זילברמן	143
295	חומה ואברך בעיירתנו — זבורה ארליך	245
298	עבודת כפיים — מהפכה בעיירה — אריה ולטר	247
297	הבכי של אמא — שרה ברגר	247
298	עבודת כפיים — מהפכה בעיירה — אריה ולטר	250
298	כל אחד פנה לדרכו — חייקה בלפר	251
299	בקבוצת המרצפות — מרים זמיר	252
300	מהעיירה לקיבוץ — בלומה ביקמן	252
301	כלא ומשפט — אליעזר מלכין	253
302	סלונים עירי — חיים מורנו	254
303	לאחר הפסקה ארוכה — אריה שמענוביץ	256
305	ריח ההדרים — דבורה לנדאו	263
306	על אף הכול — יצחק פרליס	267
313	צבא וגבולות — אברהם פטישי	271
315	בצבא אנדרס — שמואל יצחקי	273
319	פרטיזן וחיל — טוביה ברומברג	
320	השתרשנו במקום — מ. בירנבוים, ברוריה	
322	עם ילדים בדרכי נוד — פרידה צנציפר	281

בהגנה :

יגור בהגנה — צבי סלע	
רצח השלושה —	
בשם היעוד — ד. בן גוריון	
במשטרה — ישראל לויטן	
במדי נוטר — מאיר פלוט, א. שפירא	
בעזרה לגליל — בן ציון רוזנברג	
מאסרי בעכו — ירוחם קרויזבי	
במבצר עכו — צבי סלע	
מאחורי קוצי התיל — אריה	
ע"ש בואם של אריה וצבי	
אחד הוא הקו — מכתב מיטנקלה	
בנתביי ההעפלה :	
ב"ולוס 2" — בטי לוריה-מורנו	
כך עלינו — אביגיל מיכאלי	
בדרך הנדודים — זאב כספי	
באנטי "טיגר היל" — שמואל זחבי	
התגיירות :	
בפלישה לסוריה — ק. אדלר	
להנצחת זכרו של גרשון קופלר — נ. יגורי	
יגור בתקופת אליעלמיין — מ. בנארי	

חברים עולי רוסיה :

מסלבוטה ליגור — ק. סיני	
מהגנה עצמית להגנה — דוד בנארי	
ארבעים ושלוש שנים — צפורה שטוצין	
לא התאוננו — רבקה כהן	
בין גבולות — ברוך זסלבסקי	
מגירוש ל"גירוש" — ניטן גושנסקי	
חסד מרצחים — שושנה וקסלר	
פרידה קשה — רחל פלדמן	
צעדת שלושת הימים — אסתר פרידמן-לויטן	
מאסר, כלא וגירוש — טוניה צפריר	
שלוש שנות גירוש — זאב צפריר	
הזרתי לסורי — משה יבלוב	
נאמנות לתנועה — רבקה ברלנד	
שירת ההימנון באודיסה — אליהו גפן	
אורות מאותתים — עדה יגורי	
דרך ארוכה — אליעזר פולושקו	
בדרך לארץ — יצחק תמרי	
חמשים שנה בארץ — רחל תמרי	
חיים בתנועה — י. ברייהודה	
חברים עולי פולניה :	
קבוצת בן לוי — ווילקומירסקי-זיידל	

371 „עליית הנוער“ ביגור 325 בימי שואה והורבן — חוה'קה לנצינר

חברים עולי רומניה :

372 גלגולים רבים — יששכר צרבניק
373 תחנות — יהודית ונגר
374 בדרך הזאת — אריה ברד
376 לא על מגש של כסף — ישראל ברנע
377 היי עבודה — סוניה רחון
378 ליובה הביא אותנו ליגור — שורה מורדקוביץ
378 לבטים — חנה אהובי
379 חצי יובל — אברהם שמיר
380 מהמאה מחייבת — יעקב וינר
381 מכפר גליקסון ליגור — שמואל לנדאו
382 הצטרפתי ליגור — משה גייס
283 בעלייה ב' — ש. דגני, עליזה דגני
384 מן העיר אל הכפר — יצחק הלפרין

חברים עולי הונגריה :

387 „הספקתי“ להיאסר — שושנה פלגי
388 אחד מחסידי אומות העולם — יחזקאל פלגי
389 גהיגום אושבין — שרה שנר
392 תאומות — שרה קרדוש
393 הלוא עזבתנו... — יוסף תבור
394 במהנה ההשמדה — יהודית וונדר
395 פגישה עם אה — דוד וונדר
395 כך גיצלתי — חוה בלס
396 עלייה והגשמה — יוסף גולדברגר
398 כך הגענו — דוד קרדוש
399 במהנות „אוונה“ — אברהם שנר
399 בריאים בגוף ובנפש — טיבור לוי
400 הבלי עליה — יעקב אדר
401 הרגע המכריע — אטור אדר
402 עולי הורו — ש.
404 דגש נוסף — זאב רימון

חברים עולי ליטא :

331 תרומה צנועה — נחמה סיני-לוי
332 זיקה לכרמל — זלמן שר
334 פיקוח על יערות — נחמן מתוקי
335 החבר והתפקיד — אברהם גלפר
335 ילדות בכפר — חנה פלדמן-ישורון
337 עיירה ציונית — אלתר קריב
337 עם שני חברים צעירים — איטה רוניק
338 שלושה שעזרו — מרדכי שורש
340 קסמו לנו הגוף והחופש — מרדכי שביל
341 בקיבוץ ההכשרה בממל — מרדכי כוכבי
342 היי צוואת — אהרן מנדל
343 ההורים התנגדו — צבי אהובי
344 הקיבוץ המאוחד נראה לי יותר — י. בורובסקי
345 שנות גאות ושפל — שמואל וולק
346 כרגע האחרון — פנינה שטיינברג
347 לעת סיכום וחשבון נפש — שרגא ריקליס

חברים עולי גרמניה :

ויוכחים וזעזועים — צילה גולדשטיין
„הגיה העקוב למישור“ — אהרן שלם
פרח, עץ ודשא — אלישבע אורן
בתנועת „הבונים“ — זאב דור
השפעתו של מרטין בוכר — רות עשת
הדרך לצינונית — יצחק עשת
הקונסול והוויזת — חנן מור
הילדים יעידו — שלום מאירי
הבנין שהתמוטט — יעקב בוריצר
הרגשנו בשבב התקופה — נחמיה זבלון
ניצלנו בציפורני הנאצים — יוסף מרקס
בהמלצתו של סירני ז"ל — שרגא עוגו
עשר שנות הכשרה — הרברט כהן
בעליית הנוער — מאיר מגר

בשרשרת הדורות

465 ישנה גולה גם בארץ — אליעזר פולונסקו
466 הקיבוץ כמטרה ולא כאמצעי — עקיבא סט
467 להמשיך יותר קשה — משה פורציה
467 הימנעות מהתמודדות עם הלשים — צבי מלכין
468 הדור הצעיר „הכזיב“ לטובה — יצחק פרליס
468 תמורות בחיינו — אסף יגורי
470 רק קנאות — אהרון ברדיצבסקי
471 הינוך לאחריות — דוד כהן
471 איננו נחותים — יעקב שחר
472 יש לעודד השתלמות — שלום פרידמן
473 יש ברכה בשילוב דורות — אברהם גלפר
474 דוחים ההכרעה האישית — נמרוד שמשי
475 לרשות בניין חברת העתיד — נ. רבינוביץ

405 ההינוך המשותף — עדה יגורי
415 בית הספר ביגור — ש. ר.
419 לפני שלושים שנה — צפורה ורדי
421 בעיות הינוך והוראה בקיבוץ
שחת מורים ומחנכים — משתתפים : יצחק פרליס,
נחמן רבינוביץ, מרדכי שורש, מרים אורן, דינה אפרת,
שושנה גולדמן, חטילה כהן, יעקב שחר.
457 בריאות של ילדי הקיבוץ — ד"ר מרים עוגו

אבות ובנים — שיח דורות

460 הדור השני בקיבוץ — יצחק טבנקין
461 שותפים לדרך ולמשימה — זאב רימון
463 להתחיל ולא להמשיך — ישראל לוי

480	כנגד זורעי מבוכה — מדים אורן	477	קשר נפשי או ביסוס אידיאי? — כרמלה אמיתי
480	חזרה ל„אידיאל של עקרת בית? — ש. אמיתי	477	לימוד מופשט והגשמה יום-יומית — גיורא ניר
481	הפרט נבלע במעשי הכלל — דניאל רביב	477	מאבק בקיים נותן טעם לחייגו — עיִרִיה ישורון
481	קפיאה על שמרים פירושה נסיגה — יוחאי שלם	478	בן־המשק בצבא — דוד פורציה
483	על שלושה דברים — צבי שאר	478	העבודה בתנועה — רבקה רייסמן
486	הירהורים — מרים פרבר	479	גם משק הבית הוא מקצוע — מרים עוגן

חברה, תרבות ואמנות

	אמנים ביגור :	487	נוה הסלעים — חיים טהרלב
	משה ריפר, שלמה קנטור, חוה לב, יוסף רוזן,	491	תפילה — אריה אברך
	קורט לוי, יעקב אדר, יעקב גבאי, רזי פינס,	492	בית אברך — עובדי הספריה
502	דב ילין ז"ל	494	המקהלה ביגור — מרדכי איזן
512	זכרנו לך חסד נעורייך — ש. ר.	497	ויצמן ביגור — שולמית אמיתי
513	פתילות מאוכלות — צבי איזנמן (תירגם מיידיש : צבי שאר)	499	ביקורו של ולדק —
514	קו לקו — צבי שאר	500	הוברמן מנגן —
524	וועידות ומועצות ביגור		

אשר הלכו

559	ילדינו	525	חברינו שנעקרו מאיתנו ללא עת
		556	הורי חברינו

דפים מהארכיון

606	כה גדול של מגוף — אהרן ציזלינג	561	חבלי לידה וגידול
607	הימנון קלוסובה —	562	א. בטרם
608	ה. ימי כיבוש והתעצמות	571	ב. העלייה על הקרקע
609	עם האלף ביגור — אהרן פרידמן	575	ג. ביצות וקדחת
613	ונפל התבלול מעיניכם — יהודה שרת	578	ד. המאבק לביסוס והתרחבות
615	ט. קרועים אנו, בלויים אנו...	588	ה. ושאתם מיס...
619	י. קשה להיות קיבוצניק...	593	ו. במזל איחודים
624	יא. בין וותיקים לחדשים	597	ז. פרקי קלוסובה
628	יב. דברי חברים שהלכו בלא עתם	601	ימיה הראשונים של קלוסובה — אריה שוחט
635	יג. מעוזבון הבנים	602	התלהבות נעורים — אסתר פידל
643	יד. דברים לזכרון — נח פרובר (יגורי)	603	קלוסובה כור היתוך — משה פורציה
643	אתחלתא דגאולה — ש. ריקליס	603	הפלוגה בהסתערותה — צבי סלע
644	בשולי הספר	604	בפלוגת חיפה־יגור — י. ברגינסקי